

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

12

MART'IN İÇYÜZÜ

NASIL GELDİ
NASIL GEÇTİ
?

Hüseyin Demirel

4. BASKI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Gayemiz Vatan sathını
bir mektep yapmaktır

Neşreden :
Yeni Asya Yayınları
Kapak :
Gürbüz Azak
Dizgi :
Yeni Asya
Baskı :
Divan Matbaacılık
Cilt :
Bogaziçi Mücellithanesi
1977 - İstanbul

BAŞLARKEN

12 Mart henüz tam manasıyla aydınlanmış sayılmaz. İççe girmiş sebepler ve hadiselerin arasında tek yönlü bir neticeye ulaşmak mümkün değildir. Bugüne kadar 12 Mart'la ilgili olarak çeşitli yorumlar yapıldı ve açıklamalarda bulunuldu. Fakat hemen hepsi meselenin bir tarafını ele aldılar. 12 Mart'ın hiç olmazsa bazı karanlık noktalarını çıkarabilmek ihtiyacını hissederek böyle bir araştırmaya giriştik. Basında çıkan yazı serileri tarandı, 12 Mart'la ilgili kitaplar gözden geçirildi. Hadiseler ve sebepler birer birer ortaya konuldu. Ve 12 Mart döneminde vazife almış üç generâl ile on kadar siyasetçiye başvuruldu. Bunlardan karanlık noktaları aydınlatmalarını istedik. Kimisi henüz sorumluluk taşıdıklarını belirterek kesin bilgiler vermediler. Kimisi sadece bizim değerlendirmelerimizi doğrulamakla yetindi. Bu bakımdan 12 Mart'ın İçyüzü'nün arzulanan seviyeye ulaşmadığını belirtmek gerek. Fakat buna rağmen bugüne kadar çıkan yazılardan daha derli toplu bir inceleme olduğunu hemen söyleyebiliriz.

12 Mart'ın İcüyü'ne daha önce planlanan bir darbeyle ilgili kısa bir hadiseyle giriyoruz. Bundan sonra 12 Mart öncesi panorama ele alınıyor. Ve panoramadaki meseleler teker teker işleniyor. Arkasından 12 Mart hadisesi geliyor. Bunu ise 12 Mart'ın rövanşı sayılan 13 Mart 1973'deki Cumhurbaşkanlığı seçimi takip ediyor. Dördüncü bölümde 12 Mart'ta istifa eden hükümetin başı Süleyman Demirel'in sorularımıza cevapları yer alıyor. 12 - 13 Mart 1977'de Yeni Asya Gazetesinde yayınlanan bu cevaplarda görüleceği gibi Demirel halen mesuliyet taşıdığı için bir çok noktayı aydınlatmaktan haklı olarak kaçınmıştır. Zaman zaman ima ettiği meselelerle ilgili görüşlerini istediğimiz sorulara «Müşkülat çekiyorum» karşılığını vermiştir.

Beşinci bölümde ise 12 Mart'la ilgili bir belge sunulmaktadır.

* * *

Bu vesile ile 12 Mart'ın hazırlanmasında yardımını olan bütün arkadaşlarıma teşekkür ederken, Ankara'daki temaslarımızda elinden gelen gayreti gösteren Selahaddin Şafak ile hadiselerin hikâye edilmesinde himmetini esirgemeyen İhsan Atasoy'a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Hüseyin DEMİREL

12 Haziran 1977

BİRİNCİ BÖLÜM :

**12 MART'A
NASIL
GELİNDİ?**

RADYONUN DİLİ TUTULDU

Adam, merdivenleri nefes nefese çıktı. Paltosunu acele çıkarıp hizmetçiye fırlattı. Telaşla koltuğuna oturdu. Sigarasını aceleyle yakarken, saatine baktı. Gerildi, derin bir nefes aldı, 16'ya on dakika vardı... Zaman sanki donmuştu. Dakikalar saat oluyor, uzuyor uzuyordu. Heyecanından neredeyse sigarasını yiyecekti. Daha yarıya gelmeden atıp, yenisini tutuşturuyordu.

Bu sırada ortağı içeri girdi; telaşlı halini belli etmemek için sakın olmaya çalıştı, bacak bacak üstüne attı. Saat 16'ya gelmişti.

Evet... 1971 9 Mart'ının saat 16'sıydı... Heyecanını sesine aksettirmemeye çalışarak, odanın diğer köşesinde çalışmaya koyulan ortağına:

— **Radyoyu açar mısın? dedi.**

Ortağı, dikkat gerektiren meşguliyetine engel olunmasını istemiyordu. Yavaşça başını kaldırarak:

— **Şarkıdan başka ne var ki, cevabını verdi.**

Fakat sabrı iyice taşan adam :

— **Aç be kardeşim!..** Diyerek, koltuktan fırlayıp radyoya doğru yürüdü.

Ama ortağı, iki adım atmadan, yanındaki radyonun düğmesini çevirmişti bile :

«Alçaklara kar yağıyor üşümedin mi?

«Sen bu işin sonunu düşünmedin mi?

Sözleri odayı çınlatıverdi.

Ümit ve korku ile radyoya bakan gözler, gittikçe büyüyor; adamın yüz hatları sinirden geriliyordu. Aradan geçen dakikalar ve devam eden program...

Ortağı ise, şaşkın surata bakarak, mânâlar çıkarmaya çalışıyor:

— Ne oluyor sana be kuzum, ne var? Diye sorduğu sorularına, artık cevap alamıyordu.

On - onbeş dakika ya geçmiş, ya geçmemişti ki; odanın içinde dört dönen adam, sigarasını büyük bir hışımla yere çarparak gürlledi :

— Alçaklar... Kalleşler.. Bir işi beceremediler!..

Ortağı hayretler içindeydi. Kalktı, yanına yaklaşıarak :

— Hayrola ne oluyor böyle!.

Adam elinin tersiyle ortağını itti:

— Daha ne olacak? Bir işi beceremediler, saat tam 16'da olacaktı!..

Bu adam kimdi? Olacak olan neydi? Bu adam neyi bilmiyordu? 7 Mart'tan 9 Mart saat 16'ya kadar neler olmuştu? 8 Mart'tan 12 Mart'a nasıl gelinmişti?

* * *

12 MART ÖNCESİ PANORAMA

Beynelmilel komünizmin 1968'de hür dünya ülkelerinde «içten çökertme taktiği» ile başlattığı anarşi hareketleri, Türkiye'yi çalkalamaya başlamıştı. İlk önce Fransa ve Almanya'da görülen anarşi, kısa zamanda ülkemize de sıçramıştı. Bozuk bir eğitim sistemi ile yetiştirilen gençlerin komünist mihraklar tarafından aldatılması, kolay olmuştu. Masum talebe istekleri olarak başgösteren hadiseler; önce boykot, sonra işgal halinde, üniversiteleri ders okunamaz hale getirdi.

Muhalefetin başı«Boykot ve işgal birdir» diye sokak hareketlerine destek oluyor, iktidarı yıpratmak için yeşil ışık, yakıyordu.

İlim yuvası olarak kurulmuş üniversitelerimiz; satın alınmış militanların tertipledikleri formlarda ne olup bittiğinden habersiz bir çok masum gencin beyninin yıkandığı karargâh haline getirilmişti.

Öğrenim hürriyetini sağlamak için Hükümet'in giriştiği her hareket, büyük tepkilerle karşılanıyordu. İktidarın eli kolu, 1961 Anayasası ile bağlanmıştı. Yüzde 81'i CHP'li olan Kurucu Meclis'in hazırladığı ihtilâl anayasası, komünizmin Türkiye'ye yerleşmesi

için açık kapılar bırakmış; zemin hazırlamıştı. Muhtar veya özerk diye tarif edilen üniversiteye, emniyet mensuplarının girmesi mümkün değildi. Hatta üniversite bahçesinde, ağacın gölgesinde dinlenen bir polis memuru, özerkliği çiğnediği gerekçesiyle mahkûm edilmişti.

Muhalefetin şimdiki başı Ecevit «Yasaların üstünde doğa yasaları vardır» diyerek, açıkça isyan teşvikçiliği yapıyordu. «Toprak işleyen su kullananın» sözleri, Meclis kürsüsünden söylenirken; Dev-Genç'li militanların önderliğinde, kanun tanınmadan toprak işgallerine girişiliyordu. Yine Ecevit'in, «Halkın bu uyanışını jandarma bile önleyemez» şeklindeki tahrikiyle, tedbir almak için gelen emniyet kuvvetleri taşa tutuluyordu.

☆ KONTROL KAYBOLUYOR

Yıllar öncesi atılan anarşi tohumları, nihayet meyve vermeye başlamış ve gün geçtikçe de, destekçilerinin, yardımcılarının kontrolundan da çıkmıştı. Artık iş, tatbikat safhasına gelmişti. Orduya çengel atılmıştı. Adam kaçırmalar, banka soymalar, polis kurşunlamalar, kurulan halk mahkemelelerinde masum talebelere işkence yapmalar, sol basının da desteğiyle normal hadiselerden sayılıyordu.

1970 yılı 15-16 Haziran'ında DİSK'in terptilediği ihtilâl provası mahiyetindeki eylemde, militanlar askere saldırmıştı. İlân edilen sıkıyönetimde mahkeme önünde sanıklar

hakime hakaret etme cür'etini gösteriyordu. Muhalefet, iktidar olamamanın verdiği hırsla, hükümeti yıpratmak için, sorumsuzca çıkışlar yapıyordu. Devlete ve orduya yapılan saldırıları kınayacağı yerde, CHP'nin o zamanki Genel Sekreteri, «İşçi olsaydım ben de isyan ederdim» sözleriyle bindiği dal. kesme bahasına tahriklerinden vazgeçmiyordu. Nitekim 1978 yılının son aylarında Gaziantep'te iki Mehmetçiği şehit eden anarşistlerin ölü olarak ele geçirilmesinde de, aynı tutumu takınarak; militanları değil, emniyet kuvvetlerini, «Neden canlı olarak ele geçirmediğiniz» diyerek suçlayacaktı.

Hükümetin, anarşiyi önlemek için yapmaya koyulduğu icraata; bazı rektör ve dekanlar başta olmak üzere, profesörler ve bir kısım öğretim üyeleri, cübbeleriyle sokaklarda gösteri yaparak karşı çıkıyordu. Polisin yakaladığı anarşistler, bazı hakimler tarafından sudan sebeplerle salıveriliyordu. Böyle bir ortamda, suçlu duruma polis düşürülüyor; sol tarafından «furuko» diye lakap takılarak, kanun adamının itibarı sarsılmaya çalışılıyordu.

☆ SEBEP İÇİNDE SEBEP

Müdahale gerekçelerinde anarşiyi ileri sürerek, hükümet ve parlamentoyu suçlayanlar; 1968 öncesinden iktidarı ele geçirmek için hazırlıklar yapıyordu. 1960'daki 27 Mayıs ihtilâlinden sonra da, cunta hareketleri durmamıştı. 1961 seçimleri sonrasında

kurulan parlamento; Cumhurbaşkanı ile Başbakanın kim olacağı, partilere dikte ettirilmek suretiyle açılabilmişti.

Milletin iradesini bir türlü kabul edip, hazmedemeyenler, 1965'de AP'nin tek başına iktidara gelmesinden büyük huzursuzluk duymuşlardı. Daha o zamanlarda yeni bir müdahalenin kıpırdanışı ve fırsat kollayışı içine düşmüşlerdi. Hem de bu sefer, 27 Mayıs'daki gibi hazırlıksız değil; kadro kurarak, daha plânlı ve programlı bir şekilde işe koyuluyorlardı.

Bunun yanı sıra, muhakemesiz bir kısım sağcılar da şuursuzca, bazı meselelerde hassas olan orduyu tahrik edici hareketlerde bulunmaktan çekinmiyorlardı. Her şeye muhalefet eden 'gayri memnun' bir zihniyetin mensupları havayı gerginleştirmekte, solla adeta yarış ediyorlardı.

Bilhassa o günlerde çıkan bir gazete, sansasyonel neşriyatıyla, sağcıların da, solcular kadar tehlikeli olduğu imajını uyandırmak isteyenlere malzeme veriyordu. Türkiye'de sadece aşırı sol tehlikenin var olduğunu savunan Demirel'in karşısına, muhalefetin liderleri, böylece **"sağ da sol kadar tehlikelidir"** ithamı ile çıkabiliyorlardı.

Hatta o kadar ki, devletin güvenliğiyle ilgili, komutanların da katıldığı toplantılarda, zamanın Başbakan'ı Demirel'in aşırı sol tehlikenin var olduğunu söylemesi üzeri-

ne; daha sonra cuntacı oldukları anlaşılan asker kişilerden bazıları, tahrikçilik yapan sağcı «bir gazete»yi delil göstererek, önüne fırlatıyorlardı...

☆ HÜKÜMET NE YAPSIN?

Böylesine karışık bir ortamda, Hükümetin yaptığı tayinler, Danıştay tarafından iptal ediliyor; Meclis'in çıkardığı kanunlar, Anayasa Mahkemesi'nde bozuluyordu. Hükümet bir memuru tayin edemez; 450 kişilik Meclis 15 kişinin isteğine aykırı kanun yapamaz haldeydi. 1961 Anayasası ile özerk olan TRT, iktidara açıkça kafa tutarken, devlet içinde devlet gibi hareket ediyordu. Anarşistler birer kahraman gibi gösteriliyor, komünizm propagandası ustalıkla yapıyordu. Açıkçası TRT sokakla birlikte çalışıyordu.

1961 Anayasası ile, icra hakkı Hükümetten alınmış, çeşitli kuruluşlara dağıtılmıştı. Ama yine de herşeyden sorumlu olarak hükümet gösteriliyordu. Meşhur yahudi taktiği sahneleniyor; hadiseler çıkartılıp yine hadiselerin suçu hükümetin üzerine atılıyordu.

Bir de şahsi çekişmeler ve dışarıdan yapılan tahriklerle, 1970 şubatında, 41'ler hadisesi, zayıflatmış bir iktidarı yenilmesi kolay lokma haline getirdiği için; CHP'ye, aşırı sola ve cuntacılara gün doğuyordu. İrkçılar da millet iradesinin temsilcilerine cephe

aldığını da bunlara ilave edersek, 12 Mart havasının nasıl meydana geldiğini anlamakta güçlük çekmeyiz.

☆ YA DIŞ TESİRLER?

Rusya ve Pekin'den beslenen anarşik hadiselerin yanı sıra hızla kalkınan ve büyüyen Türkiye'nin kendi başına ayakta durmasından hoşlanmayan ve haşhaş ekiminin tamamen yasaklanmasına kızan, Arap ülkeleri ile münasebetlerimizin gelişmesine menfaatleri gereği tahammül edemeyen Avrupa ve Amerika'nın hatalı tutumları da, AP iktidarının alaşağı edilmesini kolaylaştırmıştı.

Yani milleti ve devleti komünist yapmak isteyen Rusya ile Çin'e karşılık, kendinden yana bir hükümet arzulayan Amerika ile Avrupa da, 12 Mart'ın dış tesirleri olarak tarihe geçecekti.

☆ GERİYE NE KALDI?

Lüks mallara getirilen vergiler ile menfaatleri zedelenen bazı çevreler, ve fakir halkın, küçük memurun refah seviyesinin yükseltilmesi karşısında keyifleri kaçan bir kısım zengin tabaka da, AP'ye cephe almıştı.

Diğer taraftan, sonradan isbat edilememesine rağmen, Başbakan Demirel hakkında yapılan iftira ve karalama dolu yayınlar, toplam trajik bir milyonu aşkın iki gazete ta-

rafından sürdürülürken, sol basının da yıpratıcı hücumları tesirini iyice arttırmıştı.

Bediüzzaman Said Nursi'nin dediği gibi, halk efkârını karıştıran, hürriyeti takdir etmeyen «**Cehalet ağa, inat efendi, garaz bey. intikam paşa, taklit hazretleri, mösyö geveze**» nin kurduğu ittifak; alabildiğine bir kavram kargaşası meydana getirmiş, mesele içinden çıkılmaz hale gelmişti.

Bu kadar çok yönlü tazyik altında bulunan, zayıflatılmış ve yıpratılmış bir hükümetin yaptığı hatalar da bunlara eklenince, 12 Mart fırtınası, adeta «**Ben geliyorum**» diye kendini hissettiriyordu.

* * *

«KUVVETLİ BİR TÜRKİYE»

Türkiye'nin kalkınmasını içte ve dışta hazmedemeyenler vardır. 12. Mart'ı getiren sebeplerin en önemlilerinden biri de budur. Büyük bir hızla kalkınma rekorları kırdığı, rakamlarla ortaya konulan Türkiye, muhalefetin kıskançlık ve hasedinden ileri gelen kösteklemelerinin yanı sıra; ülkemiz üzerinde hesaplar yapan bazı devletlerin menfaatlerine uygun gelmediği için de dış baskılara maruz kalmıştır.

12 Mart'a gelince, dış sebep olup olmadığı şeklindeki bir soruya, Demirel **«Başka ülkeler kuvvetli bir Türkiye istemez. Türkiye'nin jeopolitik durumu fevkalâde önemlidir. İlerlemiş, güçlenmiş bir Türkiye pek çok memleketin işine gelmez»** cevabını veriyordu.

1971'de yapılp 24 Mart 1976 tarihli Politika Gazetesi'nde yayınlanan mülakatta, Başbakan'ın: **«Başkalarına muhtaç olmaktan kurtulmuş bir Türkiye'nin gayet tabii ki siyasi ağırlığı değişik olur; ona söz geçirilmesi de kolay olmaz»** dediği öğreniliyordu.

Demirel'in kalkınma yolundaki bir Türkiye'ye, yabancıların nasıl bakacaklarına dair görüşleri, bu kadar değildi elbette:

«Bizim güçlenmemizin, Türkiye'yi daha büyük ve daha itibarlı yapmamızın hedefi de, esasen başkalarının bize söz geçirebilmesini güçleştirmek ve eşit şartlar içinde dostluklar kurmak gayesini de içine alır. Türkiye'nin yirmi yıl kesintisiz sulh, sükûn hürriyet içinde kalkınmasını yürütmesi halinde, çok önemli bir merhaleye yükseleceği şüphesizdir.

Bunu bir çok kimsenin istemeyeceği tabiidir. Türkiye'nin gayesi, zayıf bir ülke olmaktan çıkmaktır. Başkaları ise, Türkiye'yi zayıf bir ülke olarak görmeyi tercih ederler...»

— Zayıf bir ülke olarak kalmamak için ne yapmalı?

Cevabı yine Demirel veriyor; 12 Mart'ın vukubulduğu an ile, Türkiye'nin ulaştığı nokta arasında enteresan bir bağ var:

«Biz Devletimizin dışa muhtaç olmaması için gayret sarfettik. Bunun değişik sahalarda işbirliği yapılmayacağı ticarî ve iktisadî münasebetler kurulmayacağı şeklinde alınmaması gerekir.

Bilakis Türkiye'nin bugün her zaman-
kinden çok dış ilişkiler kurmasına, milletler-
arası işbirliğinden faydalanmasına ihtiyaç
vardır. Büyüyen Türkiye'nin menfaati bu-
radadır. Başka ülkelere kopmuş, tecrit
edilmiş, kapalı ekonomiye sahip bir Türki-
ye düşünülemez.

Hayati ihtiyaçları için dışarıya muhtaç bir Türkiye ise, her zaman siyasi tesirlere maruzdur. Bir ihtiyacını zamanında karşılamaması, çeşitli iç hoşnutsuzluklara sebep olur. İçeride hoşnutsuzluk çıkarmak başkalarının elinde ise ne zaman çıkarılacağı belli olmaz.

1950-60 arasında Türkiye'nin dış ihtiyaçlarını karşılamadaki gecikmelerin ızdırabı malumdur. Hayati mallarımızda, dışa muhtaç olmamak hedefine yönelmiştik. Ve bu hedefe ulaşmak üzereydik.»

12 Mart'a muhatap olmuş Başbakan'ın son cümlesi, içine geniş manalar almaktadır. Zaten Türkiye'nin böyle bir seviyede iken büyük buhranla karşılaşması, ister istemez dikkatleri çekiyor.

Abdülaziz Han'ın katlinin, Abdülhamid Han'ın uzaklaştırılmasının, 27 Mayıs'ın, 12 Mart'ın meydana geldiği dönemler arasındaki benzerlik gözlerden saklanamaz. 1945'lerde Rusya'nın Boğazlar ve Ardahan'ı istemesi de, Türkiye'nin kendini bulma dönemlerine girdiği anlara rastlar. Hatta hatta, 1975 sonlarında Paris ve Viyana elçilerimizin hunharca öldürülmesi de, bir tesadüf sayılamaz...

☆ «TAKE - OFF»

Türkiye'nin 12 Mart'ın arefesindeki durumuna ekonomide «Take-off» noktası diyorlar. Take-off, «kalkışa geçmek» mana-

sına kullanılıyor. Pistte gerekli hıza ulaştıktan sonra, tekerleklerin yerden kesilerek hava ile kucaklaşma anı, «Take-off» olarak ifade edilmektedir. Uçak bir kere tekerleklerini kesti mi, tutabilene aşkolsun. Mühim olan bu en zor anı atlatabilmek...

İşte, büyük bir hızla ilerleyen Türkiye, dikine yükselmeye başladığında, arkadan vurulan darbe ile yerde süründürülmeye çalışılmakta, diğer bir ifade ile «Take-off» larda yakalanmaktadır.

Evet... Türkiye iç ve dış tesirlerle yerde süründürülmek üzere, 27 Mayıs ve 12 Mart gibi müdahalelere maruz kalmasaydı; bugün şüphesiz ulaşacağı seviye, bir Almanya olabilecekti.

İktisatçıların belirttiği gibi, 1950-77 arasında milli gelirini beş defa katlayarak, fert başına 1018 dolara çıkaran Türkiye, on yıl ara ile, iki büyük buhranlı döneme girme-seydi; milli gelirini sekiz defa katlayabilen Japonya'dan geri kalmayacaktı.

Bir İngiliz filozofunun, «Uyuyan dev» diye vasıflandırdığı ülkemizin, belini doğrultma anlarında, beynelmilel ifsat komiteleri harekete geçerek oyunlarını maalesef sergilemişlerdir.

Rahmetli Nihat Sami Banarlı, 1 Temmuz 973'de YENİ ASYA'da yer alan «Vaziyet Sebep-Çare» mevzulu ankete verdiği cevapta, ülkemizde çıkarılan buhranların kaynağını açıklıkla ifade ediyordu:

«Onların teknikte işleyiş metodlarına sahip olsak ve biz tatbik edebilsek, onları çok geride bırakırız. Fakat onu yapamıyoruz, Yaptırmıyorlar. Yapmamız mümkün olduğu zaman, önüne geçiyorlar».

— Kim bunlar?

«Siyonist Teşkilâtı, Komünist Teşkilâtı, Mason Teşkilâtı...»

Nihat Sami Banarlı'nın belirttiği hususu, AP Muğla Milletvekili Ahmet Buldanlı da «Türkiye Take-off noktasına geldiği anda, Mason Teşkilâtı, Komünist Teşkilâtı ve Siyonist Teşkilâtı ve bunların içindeki uşakları ittifak kuruyorlar» diyerek 12 Mart'ı yorumluyordu.

☆ BİR İTİRAF

27 Mayıs ve 12 Mart gibi sektelelere rağmen, Türkiye'nin yirmi beş yıldır verdiği kalkınma savaşında, tahminlerin çok üstünde başarı elde ettiği bir gerçektir.

Bu gerçeği, «Memleket batıyor» diye milletin gözünden gizlemek isteyenler bile, zaman zaman itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Cunta hareketlerine katılarak «**vatanı kurtarma**» sloganına sarılan solcu yazar İlhami Soysal, 25 Aralık 1975'de, kalkınmayla ilgili tartışmaların arttığı bir ortamda, enteresan itiraflarda bulundu:

«Türkiye, son beş-on yıldır, hatta daha gerçekçesini isterseniz, 1950'lerden bu yana, ama eğri ama doğru, ister bağımlı, ister ba-

ğımsız, ama güdümlü ama güdümsüz sağlıklı fakat asla inkar edilemeyecek gözlerden saklanamayacak bir büyümenin içinde...

Solcu yazar, daha sonra, **«bir an durun ve düşünün»** dedikten sonra **«Ol mahiler ki...»** ye sözü getiriyor :

«Türkiye'ye komşu ve Türkiye'yi etkileyecek ya da Türkiye'nin kendilerini etkileyebileceği yöreler içinde, yani kısmen Balkanlarda ve daha önemlisi Orta Doğu'da bugün Türkiye ile boy ölçüşebilecek bir başka ulus ve ülke var mı?

Şairin biri «Ol mahiler ki, derya içredir, deryayı bilmezler» demiş. Bizim durumumuz da bu. Çoğu kez kendi iç çekişme ve kavgalarımızın hırçınlığıyla karamsarlığına boğulmuş bazı gerçekleri görmekten kaçınıyoruz. Söyleneni de yadırgıyoruz.»

Soysal, bununla da kalmıyor... **«Türkiye batmıyor»** diyenleri tam tamına doğruluyor:

«Bugün Türkiye, görmek gerekir ki, giderek sanayileşen, giderek kalkınan ve yer yüzünde süper devletler dışında ikinci sınıf devletler sayılan Almanyasından, Japonya-sına, İngilteresinden Fransasına, İtalyasına kadar bir zincir oluşturan devletler düzeyine yükselmektedir.»

☆ **«SİGARA KAĞIDI»**

Yakın bir dostumuz anlatmıştı. Yıllardır gitmediği köyüne dönerken, köylülere tütünün sarı-ısmırları için ince kağıda basıl-

miş Avrupa gazetelerinden götürmüş, gönüllerini alırım, diye...

Aldığı cevap:

— A be Mehmet, filitreliden aşağı kurtarmıyor, olmuş.

Bu basit hatıra, büyük manalar taşımaktadır.

Gerçekten bugün Türkiye; iktisaden, bundan beş-on sene öncesine kıyaslanamayacak bir seviyeye ulaşmıştır. Bir zamanlar televizyonsuz gecekonduluydu olmayacağını, kim söyleyebilirdi? Yahut söylense, kim inanırdı? On sene öncesine kadar, işçiye kız bile verilmeyen ülkemizde, bugün memurluğa döndürülecekleri ileri sürülen işçilerin yollara dökülüp, protesto gösterilerinde bulunacaklarını, kim hayal edebilirdi?

Onun içindir ki, solcu yazar Mehmed Barlas, hırslandığı bir anda «Türkiye tabii ki, büyüyor» demek zorunda kalacaktı.

Artık Türkiye, iki milyon kadar sigortalı işçinin çalıştığı, sağlık sigortasının getirdiği, esnafın sosyal güvenliğinin sağlandığı, orman işçileri ile köylülerin bile sigortalı olması için çalışmalar yapıldığı, yaşlılara maaş bağlandığı bir ülke haline gelmiştir.

Fakat, maalesef Türkiye'de yaşayan pek çok kimse, ulaştığımız bu seviyeyi takdir edebilmekten mahrumdur; bilerek veya bilmeyerek...

Buna rağmen dış dünya, Türkiye'nin kalkınmasını büyük bir dikkatle takip etmekte ve bu gerçeği çeşitli vesilelerle dile getirmektedir.

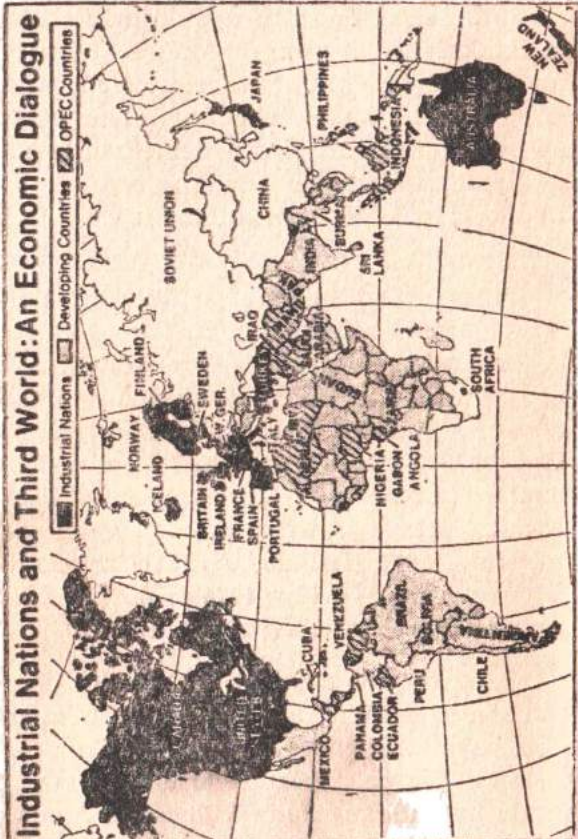
☆ «SİZ FARKINDA DEĞİLSİNİZ»

1976 senesi Haziran ayı başında Dünya Bankası'nın Avrupa Müdürü Maurice Bart, Türkiye'de yaptığı incelemeler sırasında, **«Türkiye o kadar hızla kalkınıyor ki, siz bunun farkında değilsiniz»** demekten kendini alamamış; Dünya Bankası'nca verilen kredilerin çok yerinde kullanıldığını ifade etmişti.

Yine 1. Haziran 1976 tarihli New York Times gazetesi yayınladığı bir harita üzerinde, Türkiye'yi, **«sanayi ülkeleri»** arasında tanıtıyordu. Ayrıca Dünya Bankası'nın bir kolu olan **«Milletlerarası Kalkınma Birliği»** IDA, **«1973'den sonra az gelirli memleket olmaktan kurtulduğu»** için **«gelişmiş ülke»** saydığı Türkiye'ye, kredi açmayacağını belirtiyordu. 1976 başında, TUSİAD hazırladığı bir raporda, **«Türkiye 1976'ya bir çok ülkeden daha iyi şartlarla giriyor»** diyordu.

Gerçekten de 6 Şubat 1977 tarihli Yurt Ajansı'nın yetkililerden elde ettiği bilgilere göre; yayınladığı bültende **«Türkiye'nin fert başına düşen borç miktarı sıralamasında 17. sırada bulunduğu»** ifade ediliyordu. Ajansın haberine göre, İsrail 24 memleket arasında **1752 dolar ile fert başına en çok borcu olan**

devlet vashin tashirken, Türkiye için bu rakam 110'du. İsrail fert başına 149,3 dolar borç derken, Türkiye sadece 5,7 seviyesinde kalıyordu. Bu rakamlar Başbakan Demirel'in «En az borcu olan ülkelerden biri Türkiye'dir» iddiasını doğruluyordu.

New York Times'te çıkan harita (Sanayi ülkeler siyahla) <https://www.nytimes.com/2019/05/16/business/economy/industrial-production.html>

☆ «BÜYÜK SUÇLAR...»

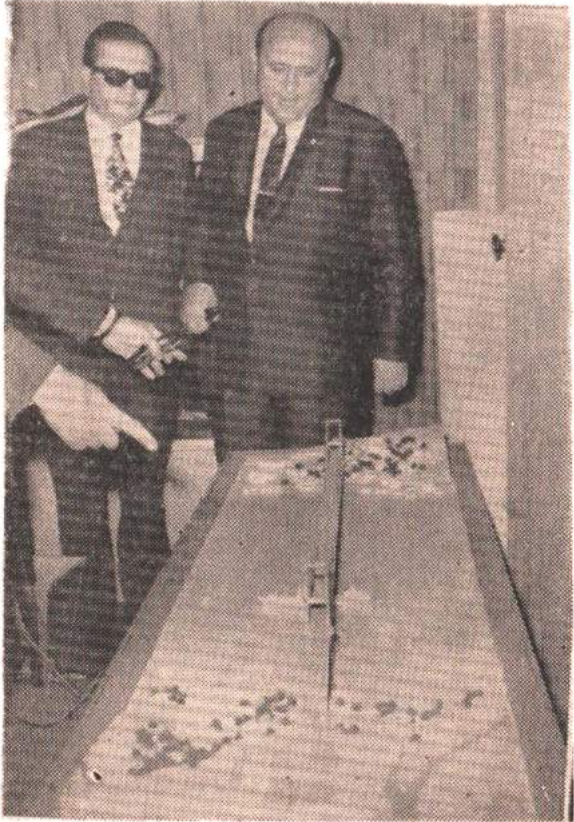
Bütün bu hakikatlar ortadayken, «**Memleket batıyor, borç içinde yüzüyoruz**» diye inatla menfi hava meydana getirmek isteyenler vardı. Nitekim, Türkiye'de kalkınma hamlesini başlatıp, sürdüren Merhum Adnan Menderes ve Süleyman Demirel gibi iki lider, bu tarz insafsız hücumların hedefi yapılmıştı. Türkiye'yi dışa muhtaç olmaktan kurtarmak ve yükseltmek adeta suç sayılmıştı¹.

Merhum Menderes, Sarıyar Barajı'nı yapmak için teşebbüse geçince; Boğaz Köprüsü'nün yapılmasındaki gibi büyük gürültüler koparılmış ve kısır görüşlü muhalefet zihniyeti, «**Türkiye için buradan elde edilecek cereyan fazladır; toprağı elektrikle mi, besleyeceksiniz**» diye karşı çıkmıştı.

Memlekete onbeş tane şeker fabrikası hediye etmesinin hesabını bile, Rahmetli Menderes'ten, Yassıada'da soracak kadar garip anlayışın eşine, ancak Türkiye'de rastlanabilmıştır. Keban gibi dev projeye karşı çıkılmış, iki kıtayı birbirine bağlayacak asırların hayali Boğaz Köprüsü'nün kurulmasına, «**Fakire kolera, zengine köprü**» sloganı ile savas açılabilmiştir.

Türkiye'de yolların asfaltlanmasına, fabrika bacalarının tütmesine, kendi ham-maddesini kendi işlemesine karşı çıkılması, izah etmek mümkün değildir.

Zaten bu zihniyettir ki; kalkınma hamlelerini durduran, talihsiz gelişmeler diye adlandıracağımız 27 Mayıs ve 12 Mart gibi buhranlı dönemler üzerinde baş rolü oynamıştır.

Demirel Köprü'nün maketini inceliyor

☆ «DIŞ KISKANÇLIKLAR»

İçerde muhalefet «memleket batıyor» diye vatani kurtarma çağrılarında bulunurken, dışta bazı devletler de boş durmuyor, Türkiye'nin nasıl ilerlediğini görerek, endişeye kapılıyorlardı. Zira sanayiini geliştirmiş bir Türkiye'nin, tarihi ve dini bağları bulunan İslâm ülkelerindeki zengin pazarlara kısa zamanda hakim olacağını biliyorlardı.

Hür dünyanın teminatı olarak Türkiye'yi dost kabul eden Avrupa ve Amerika bile, iş, memleketimizin kendi kendine ayakta durmasına ve Orta Doğu'ya açılmasına gelince; menfaatlerine zarar geleceğinden endişeye kapılıyorlardı.

☆ DEMİREL'İN RUSYA'DA İŞİ NE?

Daha 1966'larda Avrupa ve Amerika Türkiye'nin kalkınmasında lâzım olan kredilerde kısıntılara gitmişlerdi. Bunun üzerine Demirel, 1967'de, daha önceleri sürdürülen temasları geliştirerek, Rusya ile geniş bir ekonomik ve teknik işbirliği anlaşması yapmıştı.

Kliring sistemine göre yapılan anlaşmaya göre 15 yıl vadeli, yüzde 2,5 faizle kurulan tesislerin karşılığı olarak Türkiye, dünya piyasalarında serbest dövizle satmakta zorluklarla karşılaştığı fındık portakal, zeytin gibi malları veriyordu. Yani para yerine mal... Böyle bir durum, Türkiye'nin işine gelmekteydi.

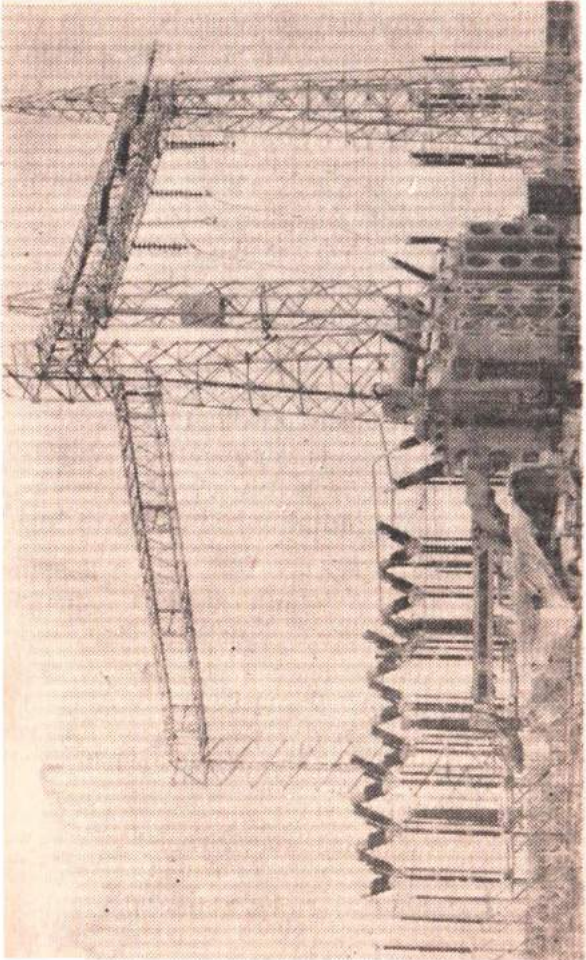
Antikomünist bir Başbakan'ın, Komünist Rusya ve diğer demirperde gerisi ülkelerle anlaşmalar yapması karşısında, ister istemez şüpheler belirliyordu. Demirel, bu tarz endişelere gerek olmadığına, 3 Ocak 1976 tarihindeki beyanatıyla açık açık cevap veriyordu:

“İngilteresi, Amerikası, Fransası, Sovyetlerle tam işbirliği halindeyken Türkiye neden tek kapıya dayanacak? Çek Başbakanı gelecek yakında, ondan elektrik santralleri alacağım. Yararım neyse onu yapacağım. Sadece Amerika, sadece Dünya Bankası veya Avrupa Kalkınma Bankası mı? Hayır kısıtlı verdikleriyle yetinmek neden? Yakında Japonlar gelecek, heyetle... Bir demir-çelik fabrikası da onlarla konuşacağım. Nereden bulursam, oradan alacağım elbette...”

1967'de imzalanan anlaşmaya göre Ruslar, Türkiye'de 5,2 milyar liralık, aşağıda adı geçen tesisleri kurmayı kabul etmişlerdi. Bunlardan hemen hepsi, bugün faaliyete geçmiş bulunmaktadır:

- Seydişehir alimünyum tesisleri
- İzmir **Aliaga rafinerisi**
- Bandırma sülfirik asit fabrikası
- İskenderun demir çelik tesisleri
- Çanakkale Çan linyit tesisleri
- Bursa Orhaneli linyit santralleri
- **Seyitömer transmisyon hattı**

Bulgaristan'la elektrik alış verişini sağlayan trafo

Rus teknolojisinin Avrupa ve Amerika seviyesinde olmadığı bir gerçek. Kaba bir yapıya sahip Rus tekniğinden, Türkiye'nin faydalanma yoluna gitmesi; kalkınmada zaman kaybını önlemek ve hiç olmamasından daha iyidir prensibine dayanmaktadır.

☆ 12 MART'TAN SONRA DA...

Demirel 12 Mart'ta işbaşından uzaklaştırıldıktan dört sene sonra, tekrar Başbakan olunca; Amerika ve Avrupa'nın rahatsızlık duymalarına rağmen, yine Ruslarla anlaşmalar yapmaya, kaldığı yerden devam edecekti.

Bulgaristan'la yapılan alış-verişten ayrı olarak, Sovyetlerle 13 Aralık 1976 tarihinde, 10 yıllık bir çerçeveyi içine alan bir anlaşma daha yapıldı. Böylece Ruslar, Avrupa ülkelerinin kurması mümkün olmadığı tesisleri inşa edecekti.

Daha önce yapılanlara ilave olarak, aşağıdaki projelerin, Ruslar tarafından gerçekleştirilmesi karara bağlanıyordu :

- Çan linyit işletmesi
- Orhaneli linyit işletmesi
- Hasan Çelebi demir cevheri hazırlama ve palet projesi
- Kavşak baraj ve hidroelektrik santrali
- Çatalan barajı ve hidroelektrik barajı
- Kayraktepe barajı ve hidroelektrik santrali

- Karadeniz rafinerisi
- Aliaga rafinerisinin 10 milyon ton kapasiteye tevsii
- Büyük döküm fabrikası
- Büyük pres fabrikası
- Büyük dövme fabrikası
- Gübre tesisleri
- Sinter magnezit ve reflektör tesisi
- Elbistan B termik santralı
- Elbistan B linyit işletmesi
- Çayırhan linyit işletmesi
- Muğla tınaz linyit işletmesi
- Kayseri rubiyet projesi
- Bandırma hidrojen peroksit fabrikası
- İskenderun demir-çelik nihai tevsii

☆ SOL BASINDA ŞAŞKINLIK

Komünizme karşı bir Başbakanın, komünist ülkelerle bu derece işbirliği yapması, sol çevrelerde, onlarca izahı güç durum meydana getiriyordu. Demirel'in 30 Kasım 1975'de Bulgaristan'a yaptığı ziyarete Çetin Altan akıl erdirememişti:

«İçerde sağcılık şampiyonluğu yapan Demirel'in dış politikası, 40 milyonun tümü için kapalı kutudur. İsmet Paşa'nın da dış politikası kamuoyuna sımsıkı kapalıydı. Ama Demirel'inki, daha da esrarlıdır ve gizli renkler taşımaktadır.

Politika gazetesinin 26 Kasım tarihli sayısında bir yazı vardı ve o yazıda da başlığı şöyleydi:

Sovyet Novastasi Ajansı'na göre, AP iktidarında, Türk-Sovyet ilişkileri gelişti..

İçerde korolar başka şarkı söylemekte, tepedeki üst kademe orkestrası başka havalar çalmaktadır. Bütün bunların cevabını verebilmek için, Demirel'in beyin kıvrımlarında dolaşmak gerek...»

Bir başka solcu yazar, Hasan Pulur ise; İskenderun Demir-Çelik tesislerinin açılış merasimi için Türkiye'ye gelen Rus Başbakanı Kosigin ile Demirel'in, beraberce kurdelayı kesmesi karşısındaki şaşkınlığını ifade ediyordu.

Antikomünist Başbakan Demirel ile Komünist Kosigin'in buluşup birbirlerine iltifat etmeleri karşısında, Komünist Partisi Genel Sekreteri Brejnev'e «açık mektup» yazarak, **«Başbakanınız Kosigin, asla ve kat'a komünist değildir»** diyerek, aklı sıra Demirel'i hicvetmişti.

Cumhuriyet'ten Uğur Mumcu ise, Bulgaristan'dan alınan elektriği, alay ederek, **«Kökü dışarıda cereyan»** diye vasıflandırıyor.

Halbuki Demirel'e göre; elektriğin, fabrikanın traktörün, demir çeliğin komünisti olmazdı.

•••

Bediüzzaman Said Nursi'nin dediği gibi, su çıkarmak için kuyu kazın bir adama, bir başkası def-i hacet gayesiyle yardım et-

se, ötekinin bunu kabul etmemesi ahmaklık olurdu. Maksadı başka da olsa, senin maksadına yardım ediyor mu? Bu noktadan bakmak lâzımdı.

1975'in son günü gazetelerin manşeti böyleydi.

☆ «İDEOLOJİ DEĞİL TEKNOLOJİ»

AP hükümetleri devrinde Ruslarla teknik ve ekonomik münasebetlerin zirveye çıkması karşısında, CHP ve sol basın «Ha-

ni siz komünizme karşıydınız... Komünist ile alış veriş yapmanız bir tezat değil mi?" şeklindeki sorulara, AP'li Seyfi Öztürk'ün verdiği cevap çok enteresandır:

"İdeoloji değil, teknoloji alıyoruz"

* * *

Burada, akla, **"Peki Rusya'nın niyeti ne?"** diye bir soru gelebilir.

Meseleye bir kaç açıdan bakmak lâzım.

Sovyetler Birliği, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, kendine ilk hamlede tampon bölge kurmak için, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Polonya'yı istila etti. Bu halkanın en önemlisini ve kilidini Türkiye teşkil ediyordu. Fakat Boğazlar ile Ardahan'ı isteyince, Amerika Türkiye'yi hür dünya namına kaybetmemek için harekete geçti. Türkiye Truman doktrininden faydalanıp, daha sonra da NATO'ya kendi isteği ile girince, Rusya'nın saldırganlığı nisbeten önlenmiş ve durdurulmuş oluyordu.

Bu durumdan daima rahatsız olan Ruslar; içeride satın alıp yetiştirdiği uşakları ile, anarşi çıkartırken; hükümet ve devleti kendilerine yumuşatmak niyetiyle, teknik yardımlarda bulunmaktaydılar. Türkiye de Batı'dan alamadığı kredileri, böylece elde etmekte ve kalkınmasında kullanmaktaydı.

Bir başka husus da, Rusya'nın propaganda gayesiyle dev tesisler kurma planıdır. Bu da neticede Türkiye'nin işine yaramaktadır.

İleri sürülen bir diğer nokta ise; Rusya'nın; Türkiye'nin sanayileşmesi ile işçi sayısının artacağı ve dıştan emir alan sendikalarla sosyalizmi Türkiye'ye yerleştireceğidir. Rusya'nın bu niyeti çok açık bilinmektedir. Fakat neticesi Rusya'nın hesabı gibi çıkmamaktadır. Her ne kadar Rusya'nın da parmağıyla aşırı solcu idarecilerin elindeki sendikalar zaman zaman eylemlere girişiyorlarsa da, 1975'deki Senato yenileme seçiminde, bu meselede endişelenmenin gereksiz olduğu görülmüştür.

DİSK'in ağırlığı olduğu Zonguldak'ta, CHP'nin bütün çalışmalarına rağmen, AP'ye 36 bin farkla mağlup olması, bunun delilidir. Çünkü eline iyi para geçen Türk işçisinin, manevi yönü bozulmadığı ve şükran duyguları yok olmadığı müddetçe, bu hesap tutmayacaktır.

☆ TABULAR YIKILIYOR

Demirel Türkiye'nin kalkınmasında takip ettiği politikayı, **«nereden kaynak bulursak oradan alacağız»** diyerek formüle ediyordu. Bir diğer söyleyişle, Türkiye, 1965'lerden itibaren menfaati gereği bir veya birkaç ülke ile işbirliği yapmayı yeterli görmemiş; bir çok memleketle yakın temaslar kurmuştu.

Tarihçi ve AP eski milletvekili Yılmaz Öztuna'nın dediği gibi; Amerika'nın, Türkiye'yi **«sanayi devleti haline sokmak** iste-

yen liderlere karşı allerjisi malumdu. Bu allerjide sorumsuzluk, şüphesiz Amerikan egoizmindeydi.

Fakat Demirel bir kere kararlıydı. 1975 Temmuz başında, «Paris-Match» dergisinde de açıklayacağı üzere, **«Türkiye, Amerika'nın himayesinde değildir. Rusların himayesi altına da girmeyecektir.»**

TIME bu politikayı, **«Türkiye yeni ufuklar arıyor»** diye yorumlarken; The New York Times **«Türkiye bağımsız politikada kararlı»** demişti. New York Times'e göre; Türkiye tavırlarının Batı tarafından anlaşılmaması karşısında mantıklı bir savunma ile kalelerine çekilerek **«Kimse bizi sevmiyor, biz her zaman yalnız kaldık»** diye düşündükten sonra, aslında **«Bizim nasıl müthiş Türkler olduğumuzu düşünüyorsanız, biz de size gerçekte ne müthiş olacağımızı göstereceğiz»** demek istiyordu.

Artık **«uyuyan dev»** uyanmıştı... Avrupa telaş içindeydi... Hem maddi, hem de manevi sahada büyük gelişmeler gösteren Türkiye ile ilgili bir yorumunda, Alman **«Frankfurter Allgemeine Zeitung»** gazetesi, **«Avrupa bir gün pişman olacak»** dedikten sonra ekliyordu:

«Avrupa Türkiye'yi kaybediyor»

Batı Avrupa'nın güçlü gazetesi, daha sonra, Türkiye'nin dışardan nasıl görüldüğünü ortaya koyuyor.

«Avrupalılar şimdi (...) gözlerini oğuşturuyorlar. Tabii hala uyumuyorlarsa. İnamamayacakları birşey görüyorlar: Türkiye Avrupa'dan uzaklaşıyor. Ama Türklere hak vermek gerek: Avrupalıların o iyice eskilere giden üstünlük duyguları, Türkiye için Avrupalılaştırmaktan daha iyi bir amaç olamayacağını düşünüyordu. İşte «Avrupalılık kompleksi»nin meydana getirdiği eser ortada...

Şimdi Türkiye, her biri bir başka hedefe yönelen iki kültür akımı içinde çalkalanıyor. Bir yandan aşırı sol akım; bir yanda da Atatürk'ten uzun yıllar sonra, sosyal gücünü gösteren İslâmlık. Ankara göklerinde, şimdi yeni minareler yükseliyor ve ülkemizde çalışan Türk işçilerinden de gördüğümüz gibi, Türkler İslâmlığın gereklerine Araplardan daha titizlikle uyuyorlar.

Türkiye artık NATO'nun vesayetinden kurtuldu. 50 milyona yaklaşan nüfuseden aldığı güçle, stratejik önemini dilediği gibi değerlendirmeye hazırlanıyor. Arap ülkeleriyle münasebetleri, hiç bir zaman bu denli iyi olmamıştı. Sovyetler Birliği'ne gelince, Karadeniz yolunun bekçisine şimdi açıkça kur yapıyor. ABD bu oyunda esneklik gösteremedi. Avrupa Türkiye'nin kendinden onarılamayacak bir biçimde uzaklaşmasından birgün mutlaka pişmanlık duyacak.»

Görüldüğü gibi Türkiye'nin Batı'dan anlayış görmemesi karşısında komünist ülkelerle teknik işbirliği kurması da da

endişeler uyandırmaktadır. «Paris-Match» muhabirinin, «Ya Rusya? Ülkeniz her zaman anti-komünizmi savundu ve Komünist Partisi gayr-i meşrûdur. Amerika ile münasebetlerinizin geçirdiği kriz nazar-ı itibara alınırsa bu tutumun daha güçleşeceğinden çekinmiyor musunuz?» demesine karşılık, Demirel meseleye tam bir açıklık getirmişti:

«Rusya'da demokrasi gayr-i meşrûdur. Moskova ile münasebetlerimizi iyileştirmek için, Türkiye'de komünizmi meşrû hale sokmayacağım. Türkiye Amerikalıların himayesinde değildir. Rusların himayesi altına da girmeyecektir.»

Demirel, bu arada «Türkiye ne yapmak istiyor?» şeklindeki sorulara da, 1976 yılı başında cevap verirken, memleketimizin bir taraftan kopup başka tarafa yaslanacağını sananların yanlış düşündüğünü ortaya koyuyordu:

«Türkler medeniyet açısından yoksul bir millet değildir. Türkiye 624 yıl süren Osmanlı İmparatorluğundan çıkmıştır; bizim kendimize ait bir medeniyetimiz vardır. Bu tarafa veya şu tarafa sığınma ihtiyacında olmadığımızı sanıyorum. Biz Batı ülkeleri ve Müslüman memleketlerle olduğu kadar, komşularımızla da işbirliği yapıyoruz. Müstakil memleketler, müstakil bir politika takip etmelidir.»

Aslında mesele, Türkiye'nin dilediği gibi hareket edebilmesi meselesiydi. Daha doğ-

rusu Amerika'nın ve Avrupa'nın vesayetinden kurtulmayı hedef almıştı. Zaten 12 Mart'ın dış sebepleri arasında bu hedefe karşı çıkmak da yatmaktadır.

☆ ORTAK PAZAR'A GİRİŞ SEBEBİ

Türkiye, Ortak Pazar'a, kalkınmada «doping» yapma gayesiyle girmiştir. Kalkınmış ülkeler seviyesine ulaşabilmesi için 1963'de başlayan hazırlık döneminden sonra, 1970'de hükümet «geçiş» devresi için anlaşma imzaladı.

Ortak Pazar'a girişimiz, Amerika tarafından hoş karşılanmadı. Yıllardır, sıkı münasebetimizin bulunduğu, askeri yardım alındığı Amerika; Türkiye'nin kendi ekonomik vesayetinden kurtulacağını hesap ederken, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na adım atmamızı memnuniyetsizlikle karşıladığını açık açık söyledi.

Ortak Pazar üye ülkelerden demokrasi- nin sağlıklı işlemesini şart koştaktadır. Nitekim Yunanistan'da darbeden sonra Ortak Pazar bu ülke ile münasebetlerini yeniden demokrasi gelinceye kadar dondurdular.

Demirel hükümetinin, bazı çevrelerin «acele ediyorsunuz» demesine rağmen, geçiş dönemini 1970'de başlatmasında, bu hususu göz önünde bulundurduğu söylenebilir.

12 Mart buhranını ucuz atlatmamızda, Ortak Pazar'ın bu açıdan faydalı olduğu da düşünülebilir. Buhranlı dönemde sık sık gelen Avrupa Ekonomik Topluluğu üyelerinin temsilcileri, 1971 rejimine son verilmesi için adeta «baskı» yapmışlardır.

* * *

AET parlamenter demokratik rejimi, üye ülkelerde komünist ve faşist idarelere karşı şart koşmasına rağmen, Türkiye'nin çok hızlı kalkınma göstererek dış pazarlara el atmasına da razı olamamıştı.

Açıkcası «Sen bizimle beraber ol. Kalkın... Ama bize zarar vermeyecek kadar **kalkın**» demek istiyorlardı. Nitekim 1977'nin ilk aylarında, Türkiye'nin pamuk ipliği ve tekstilde Topluluk üyelerindeki pazarları tutması neticesinde, AET ihracatımızı frenlemek için mallarımıza «vergi» getirmek suretiyle ihracat miktarını sınırlama yoluna gitti. Türk hükümetinden de ihracatı teşvik için uygulanan «vergi iadesi» miktarını azaltmasını istedi.

Zaten 12 Mart'ta iş başından uzaklaştırılan hükümetin kalkınmadaki hedefi de, Türkiye'nin sanayide kendine rahatça pazar bulmasını sağlayabilmekteydi. Böylece tarihi ve dini bağlarımızın bulunduğu zengin Orta Doğu ülkeleri ile Avrupa memleketlerine Avrupa fiyatlarından hatta daha ucuza mal satabilecektik.

Fransa'nın bugün Kuveyt'e bir şişe menba suyu vererek bir veril petrol aldığı

göz önünde bulundurulursa, Türkiye için bu pazarların ne kadar bakir olduğu görülecektir. Bazı dallarda Avrupa'da bile rekabet tanımayan Türkiye'nin Ortak Pazar ülkelerinin pazarlarına girmesi elbette iyi karşılanmayacaktı.

☆ HESAP BASİT

Demirel'in Ortak Pazar'a katılmamızdaki hesabı; peşin kanaatları sarsacak güçtedir. Açık ve anlaşılır misallerle «Büyük Türkiye» isimli kitabında anlatıyor:

«Dünya piyasasında 45 milyar dolar para var. Petrol parası. Suudi Arabistan, Kuveyt, İran bu bölgede. Yani yüzen para bu, başıboş para. Bankadan başka bir yere konmaz. Bu pazarlara çıkalım. İşte burada önemli bir mesele başlıyor. Ne satacağız bu pazarlara? Yani gene burada düşünmek lâzımdır ki, o ülkeler de başka bir yerden yarı pahasına alabildikleri bir malı bizden iki misline almazlar. Yani bir dolara alabildiği bir malı bizden iki dolara almaz. E.. biz onu bir dolara satsak aradaki farka dayanamayız. İşte buradan geliyoruz rekabet gücü olan endüstrileşmeye... Rekabet gücü olan bir endüstriyi kurabilirsek, o zaman bu pazarlar bizim ayağımıza gelir. Onlara satacak bir şeyimiz olur. Yani biz bu 45 milyar doları görüyoruz da, başkaları görmüyor mu?»

Demirel devam ediyor:

«Bu pazarlara Japonya, Kızıl Çin, Hindistan, Amerika, İngiltere, Almanya hepsi

girmiş. Bunları dostane konuştuğunuz zaman «Hayhay alalım, sizden alalım, ama dünya fiyatlarından» diyorlar.

Dünya fiyatlarına satmam diyemezsiniz. Öyle ise Türkiye'de dünya fiyatlarına mal satan bir endüstriyi kurmamız lâzım. Rantabl olmayan, rekabet gücü olmayan bir endüstriyi kurduğumuz takdirde Türkiye'nin zaten kıt kanaat olan kaynaklarını tüketmiş oluruz. Türkiye'nin dış ülkelere mal satabilmesi ancak, rekabet gücü olan endüstriyi kurmasına bağlıdır.

Siyah Afrika'da milyonlarca müslüman nüfusu var. Bize çok bağlı insanlardır. Hakikaten beyaz Avrupa'lı bunları senelerce müstemleke ahalisi olarak istismar ettiği için, beyaz Avrupa'lıdan nefret eden bu insanların Müslüman olan Türklere karşı sevgileri, muhabbetleri, saygıları vardır. Ama o pazarlara gidebilmek için gene satacağımız bir şey olmalı. Bu ülkelerle münasebet kurmak platonik olmaz. Alacağımız bir şey yoksa, satacağımız bir şey yoksa bütün dünya ile münasebet kursanız bunun Türkiye'ye bir faydası olmaz. Öyle ise Türkiye'nin üretim hacmini arttırmamız gerekiyor.

Ortak Pazar meselesi bizim için siyasi bir mesele değil, iktisadi meseledir. Avrupa için de bir iktisadi mesele idi. İktisadi meselenin sonunda siyasi bir entegrasyona gidebilir mi, gidemez mi, meselesiydi. Hudutları kaldırdıktan sonra, paraları birleştirdikten sonra endüstride ahenği sağladıktan

sonra ayrı ayrı devletleri olmuş ayrı ayrı milletler, millet olmaktan vazgeçmez. Bir suprannasyonal idareye hiç kimsenin Avrupa'da razı olması mümkün değildir. Belçika gibi bir memlekette Flaman-Valon kavgası yapılırken, Fransa ile Almanya'nın bir millet olalım diye bir araya gelmeleri mümkün değildir. Bunlar bir takım Avrupa hayalcilerinin ütöpik düşünceleridir. Ama ondan evvel Ortak Pazar bizim için bir kamçıdır.

Yirmi iki sene zarfında çağdaş medeniyet seviyesi denen bu çizgiye ulaşacaksınız; yani buradan karşı duvara kadar ya 22 dakikada koşacaksınız veya 22 saniyede koşacaksınız. Eğer bunu koşamazsanız, yarışı kaybedersiniz. Bu bizim kendimizi, kendi üretim seviyemizi kendi eğitim seviyemizi, kendi enfrastürümüzü, kendi imarımızı, kendi refahımızı Avrupa seviyesine çıkarabilmek için bir zorlamadır.

Türkiye Batı camiasının ülke bakımından en büyük, nüfus bakımından beşinci büyük memleketi olup, kabuğu aşınmamış potansiyele sahiptir.

Onun içindir ki, Türkiye'nin kalkınmasında Ortak Pazar itici kuvvettir. Ortak Pazar'ın en çok Türkiye'ye faydası vardır, başkalarına da faydası olacaktır. Başkalarına faydası olmazsa sizi oraya koymazlar zaten. Ama en çok bize faydası vardır. Türkiye gayret sarfetmelidir. Bu önümüzdeki yılları boşu boşuna geçirmemelidir. Bu gay-

retin hedefi de Ortak Pazar'ın tam üyesi olabilecek şekilde kalkınma hamlesini yürütmek olmalıdır.»

Avrupa ile pazar rekabetinde Türkiye'yi yanında görmek isteyen ABD'nin Maliye Bakanı Davit Kenndy, AET'ye girişimizi kınarken; Demirel hükümetinden bu meselede de memnun olmadıklarını belirtmiş oluyordu.

☆ «2359 SENE SONRA»

Türkiye'nin yılda 7,5 nisbetinde kalkınma hızına ulaşmasından, Avrupa ve Amerika huzursuz olurken; içerideki sol ise, «**memleket batıyor**» diyerek ihtilale davetiye çıkarıyordu... «**Vatan kurtarıcıları**»nın sayısı 12 Mart'a gelindiğinde oldukça artmıştı.

Muhtıra'nın silâh zoruyla kurdurduğu Erim Hükümeti ise, Sayın Demirel'in dediği gibi, ilk olarak memleketin kalkınamayacağını ilan etti. Sosyalist Kültür Derneği'nin kurucularından olup, Dünya Bankası'nda önemli vazifeler yapan Atilla Karaosmanoğlu, büyük yankılar uyandıran basın toplantısında, Türkiye'nin battığını öne sürüyordu:

— Ortak Pazar ülkelerinin seviyesine, 2359 sene sonra ulaşabiliriz!..

Fakat rakamlar, bu iddiaları yalanlıyordu. Avrupa ve Amerika, Türkiye'yi geliştirmekte olan ülkeler arasından çıkarıp, sanayileşen bir ülke olarak görürken, memle-

ketimizde yaşayan bazı hakperestler de, aslında muhalif olmalarına rağmen gerçekleri belirtmekten çekinmiyordu.

Ali Gevgilili «Türkiye’de 1971 rejimi» isimli kitabında belgelerle Türkiye’nin 1970’lerdeki durumunu ortaya koyuyordu:

«Belgeler göstermektedir ki (.....) Türkiye’de DP ve AP’nin geliştirdiği (...) üretim ilişkileri özellikle 1950/70 arasını kapsayan yirmi yılda toplumun bilinen geri yapısını, şeksiz şüphesiz alt-üst etmiştir. Şöyle ki, 1961 sabit fiyatlarıyla:

1 — 1948 yılında 27,4 milyar olan Türkiye gayri safi milli hâsılası 1950’de 28,4; 1960 da 49,9 ve 1967’de ise 72 milyar liraya çıkmıştır. Bir başka deyişle, sabit fiyatlarla 1950’de 1.360 lira olan insan başına gayri safi milli hasıla, 1967’de 2.182 liraya ulaşmış bulunmaktaydı. 1970 Türkiye’si, fert başına 320 dolara yaklaşan milli gelir düzeyiyle, Prof. Rostow’un ünlü kalkınma kategorileri gözüyle bakıldığında «kalkış» aşamasını bile geride bırakmıştır.

2 — Milli gelirin sadece yüzde 9,6’sını 1950’de yatırımlara ayırabilen Türkiye, 1970’de milli gelirinin yüzde 20’si kadar yatırım yapmaktadır. Üstelik, toplam yatırımlar içinde, yabancı özel sermaye’nin payı yüzde 0,5’i zor bulur. Bu ise, ulusal sermaye birikiminin ulaştığı yoğunluğun bir başka göstergesidir.

3 — Türk ekonomisinin 1945 sonrasında gittikçe hızlanan sürekli yapı değişikliği olmaktadır. İkinci Beş Yıllık Plân'a göre, 1962/1972 dönemi yatırımlarının tam yüzde 22,4'ü imalat sanayiinde olacak ve sanayiın payı Gayri Safi Milli Hasıla'nın 1967'de yüzde 16,3'ü kadarken, 1972'de yüzde 20,5'una yükselecektir. Açıktır ki, gayri safi milli hasılanın beş yıllık artışı, ikinci plan döneminde yüzde 40,3'e ulaşacaktır. Sanayiın en hızla gelişen kesim olduğu bu ekonomi stratejisinde, «tarım ülkesi Türkiye», gidecek eski tarih sayfasına benzeyecektir. Önümüzdeki dönem, Türk sanayiinin temel ve ara mallar sanayilerinin bir bölümüne sahip oluşunun gerçekleştirildiği ve bir büyük ekonomi'ye yaklaştığı kritik bir aşama sayılmalıdır. Dokuzu, Sovyetler Birliği'nin sağladığı 360 milyon dolarlık kredi ile geri kalanları ise çeşitli iç ya da dış olanaklarla yükselecek olan temel sanayi kompleksleri, Türk sanayileşme hareketinde nitel bir sıçramanın ilk müjdecisidir.»

Yine Ali Gevgilili'ye göre, kalkınmak için Demirel, «belki de Çin'le bile dış kaynak münasebetlerine gidecek»ti...

Dıştan görünen Türkiye ile, içeriden gösterilen Türkiye arasında dağlar kadar fark olması; 12 Mart'ın zeminini hazırlıyordu. Kalkınan Türkiye'yi frenlemek için kredi keserek baskı yapan dış dünyanın yanı sıra içte felaket dehşetleri yapanlar, bir noktada

birleşiyorlardı. Böylece, 12 Mart seline, Türkiye adeta sürükleniyordu.

☆İĞNE YAPAMAZKEN

Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmadan az önce, Demirel 2 Şubat 1975'de Aydınlar Ocağı'nda yaptığı konuşmada, «vatan kurtarıcıları»nın hatalı olduklarını, rakamlarla ifade ederken serzenişte bulunuyordu :

«Memleketin iktisadi şartları şöyle bozulmuş, şöyle geri gitmiş dendi. Biz 12 Mart günü idareyi bıraktığımız zaman, 425 milyon dolar döviz bıraktık, Türkiye ilk defa kendi kaynaklarından silâh aldı. Fantom tayyaresi aldı. Bu bizim getirdiğimiz ekonomik politikamızın başarısının neticesi idi.

700 bin sigortalı işçiyi 1,5 milyona çıkaran biziz. Ve bankalardaki mevduatı 10 milyardan 40 milyara çıkaran biziz. Ve Türkiye'nin bütçesini 10 milyardan 50 milyara çıkaran biziz. Türkiye'nin çimento kapasitesini 4 misline, elektrik kapasitesini 4 misline, gübre kapasitesini 10 misline çıkaran biziz.

Bizim üstümüze yönetilecek iktisadi kötölemenin, iktisaden iyi yöneltülmediği şeklindeki kötölemenin hiç bir değeri yoktur. Nitekim geçen dört sene içinde istikrarsızlıklar içinde bulunan Türkiye, o sağlam iktisadi politikanın neticesinde buraya kadar

gelebilmıştır. Bakın 1974 senesinden bu yana, bir paket Maltepe sigarası için kuyruğa giriyor Türkiye’de vatandaş. Yedi sene biz Türkiye’yi idare ettik, kim ne için kuyruğa girdi. Bir kilo şeker için kuyruğa giriyor. İki sene içinde Türkiye bu duruma geldi. Ama yedi sene bunların hiç birisinin yokluğunu göstermedik. Kötülemek gayet kolaydır.»

Düne kadar ‘iğne yapamayan’ Türkiye’nin Ortak Pazar ülkeleriyle bazı sahalarda rakabet edecek güce erişmesi, bugün bir gerçek olmuştur.

9 Şubat 1977’de Milliyet’te yayınlanan bir habere göre, Avrupa’da 50 bin tekstil işçisinin işsiz kalmasına sebep olan Türkiye’nin bu sanayi dalında büyük gelişme göstererek pazarları tutması ne demektir? İşte bunun içindir ki, Türkiye bazı müttefiklerinin menfaatini zedelemiş oluyor, bunu sağlayan Demirel hükümeti ise ‘istemiye’ ilân ediliyordu.

HAŞHAŞ HAŞHAŞ DİYE

Haşhaş, taze iken yaprağı sebze gibi yenen, tohumundan yağ elde edilen, ayrıca pasta ve çörek yapımında kullanılan, köylülerin hayvan yemi ve yakacak olarak da sapsarlarından faydalandığı bir bitkidir. Anadolu'da 400 yıldır ekilen haşhaşın mazisi, beş bin yıl öncesine, ta Sümerler'e kadar varır.

Dünya'nın bir çok yerinde; özellikle Çin, Hindistan, İran, Pakistan ve Uzak Doğu'da yetiştirilen bu bitkinin en önemli meyvası, kozasının kabuğundan elde edilen «Afyon sütü»dür.

Afyon, uyuşturucu madde imalinde; morfin ve eroin yapımında kullanılır. Tıpta bu maddelerin geniş bir kullanma alanı vardır. Hem ilaç yapımında, hem de bazı ameliyatlarda uyuşturucu olarak kullanılmaktadır.

Eroin, 20. Asrın ahlaken düşük, maneviyattan uzak toplumlarında, bilhassa ruhen buhran içinde olan gençlerde uyuşturucu bir iksir olarak yaygınlaşmıştır. Kısa zamanda salgın hastalık mikrobu gibi toplumları içten çökerten, sefaletin kucağına atan bir âfet halini almıştır.

Haşhaş kozasını çizen köylü kız

İnsanlığı maddeten de tahrip eden bu «beyaz zehir» denilen eroini elde etmek için müptelâları akla hayale gelmeyen ahlak-sızlıklar içine düşmektedir.

☆ BİLHASSA AMERİKADA

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan toplumunda oldukça yaygınlaşan bu iptila, memleketin ileri gelenlerini ciddi endişelere sevketmiş; ülkenin başına büyük problemler açmıştır.

Mafianın sürdürdüğü ticaretin yanı sıra, bilhassa Kızıl Çin, Amerika'yı içerden çökertmek için haşhaş ekimine hız vermiştir. Vietnam savaşına girmesiyle birlikte, eroin kolaylıkla Amerikan askerlerine aşılanmış, soğuk savaşın bir gereği olarak kullanılmıştır.

«Haşhaş meselesi ve Türkiye» isimli değerli bir kitabın yazarı Prof. Dr. Ayhan Son-
gar'ın bir röportaja dayanarak yaptığı açıklamalar bu meseleye ışık tutmaktadır:

«Görülür ki, Komünist Çin, Kore harbi sırasında başlattığı afyon savaşını Vietnam kanalıyla sürdürmektedir. Bir zamanlar Mısır'da çıkan El-Ahram gazetesinin yazarlarından Heykel ile Çu-En-Lai arasında cereyan eden bir mülakat çok dikkat çekicidir. Vietnam harbinin neden bitirilmediği sorulduğunda Çu-En-Lai **Vietnam vasıtasıyla Amerikan toplumunu tahrip etmek amacıyla eroin harbini sürdürdüklerini itiraf etmiştir.**

Bugün herkesçe kabul edilen bir gerçektir ki, dünyada kanun dışı amaçlarla kullanılan afyonun yarısından fazlası meşhur «Altın Üçgen» bölgesinden sağlanmaktadır. Laos — Tayland — Brimanya sınırlarının birleştiği «üç sınır bölgesi» denen bu bölge, Brimanya, Hindistan'dan sonra en çok afyon üreten bölge olarak görünür. Fakat Hintliler bütün haşhaş üretimini çok sıkı denetim altında tutarken, Brimanyalılar her

yıl 600 ton afyonu gizli piyasaya sürmektedirler ki, bundan 60 ton eroin yapılabilir. Bu Amerikan piyasasının 6 - 8 yıllık ihtiyacını karşılamaya yeterli bir miktardır. Buna Laos ve Tayland'da üretilen afyonu da eklersek toplam 750 tonu bulacaktır.

Amerikan narkotik bürosunun tesbitlerine göre bu 750 ton afyonun 450 tonu o bölgelerde yaşayan üretici halk tarafından kullanılır. Geri kalan 100 ton, Bankont, Vietnam ve Honk - Kong'da depo edilerek eroin haline sokulup Amerika Birleşik Devletlerine sevkedilmektedir.

☆ ÇARELER ARANIYOR

Amerika'da eroinin sayısının giderek artması, gençlik için büyük bir tehlike halini almıştı. Devletin ileri gelenleri gençliği kurtarmak için çareler aramaya başladılar. İşte bu noktada gözler Türkiye'ye çevrilmişti.

Çünkü «Altın Üçgen»de yetiştirilenlerin yanı sıra diğer yerlerden de yetiştirilip Amerika'ya sokulan afyonlar; kalitesi üstün olduğu için, Türk Haşhaşı diye müşteriye sunuluyordu.

Tıpkı «Yedikule Marulu» veya «Değirmendere fındığı» denmesi gibi... Adam başka yerde de yetiştirirse, pazarda meşhur isimleri ile müşteri çekmeye çalışır.

Afyon kaçakçıları da bu yola başvurdu. «Türk beyazı» propagandası, ABD'ye giren bütün eroinlerin Türkiye'den geldiği

kanaatını yaygınlaştırdı. Yahudilerin haki-miyetinde bulunan basın da Türkiye'ye karşı kampanyayı sürdürürken, ana ve babalar çocuklarının mahvolmaması için gerekli tedbirlerin alınmasını hükümetten istiyor, kamuoyunun baskısı artıyordu.

1968'de Başkan seçilen Richard Nixon uyuşturucu maddelere karşı savaş ilân ettiğini açıkladı. Narkotik büronun bütçesi de iki misline çıkarıldı.

Demirel hükümetinin 12 Mart dönemindeki Devlet Bakanı Turhan Bilgin'in belirttiğine göre, Milli Güvenlik meseleleri konusunda Beyaz Saray Danışmanı Henry Kissinger başkanlığında yapılan bir kabine komitesine tek bir direktif verildi:

— Hükümetleri değiştirme pahasına eroin akımını durdurun.

☆ HEDEF: TÜRKİYE

Bu sırada Başkan Nixon'un, Demirel'e «özel» ve «çok gizli» bir mektup gönderdiği belirtilir. Türkiye'ye Rusların Boğazları ve bazı vilayetlerimizi istemesi karşısında Amerika'nın yardıma koştuğu hatırlatılan mektupta; şimdi ABD'nin uyuşturucu madde yüzünden daha ciddi sıkıntılı durumlara girdiği söylenir. Türkiye için yapılacak olan, haşhaş ekimini yasaklamasıdır. Yoksa iki ülke arasındaki ittifakın önemini koruyup koruyamadığına dair yeni bir karar verilecektir.

Demirel Nixon'un mektubuna, Amerika'nın istediği gibi hareket edemeyeceğimiz şeklinde cevap vermişti. Başbakan Amerikan gençliğini zehirleyen haşhaşın Türkiye'den gitmediğini belirterek, yapılan propagandaların kasıtlı olduğunu ifade ederek iddiaları reddetmişti.

Bunun üzerinde o zaman Ankara'daki ABD Büyükelçisi William J. Handley'e, Türk Başbakanı ile olağanüstü anlaşma talebinde bulunması için talimat verildi. Türran Bilgin'in hatıralarında belirttiğine göre, Demirel-Handley görüşmesi neticesiz kaldı. Büyükelçi'nin haddini aşarak tehditkâr konuşması karşısında Demirel, Handlev'e hiddetle kapıyı gösterdi.

ABD Elçisi

William J.

Handley haddini

aşınca kendini

kapıda buldu

Türk hükümetinin baskılara aldırması karşısında Amerika Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'ndan yardım istedi. Fakat BM'deki tarafsız ve sosyalist ülkeler ABD'nin isteğini reddetti. Onlara göre, bu mesele, ABD'nin kendi iç işi olarak kabul edilmeliydi.

Yıllardır dost geçinen Türkiye ile Amerika arasında soğukluk artık iyice artmıştı. Yine Turhan Bilgin'in açıkladığı gibi, önemli bir Washington yetkilisinin «**Şimdiki halde bütün mesele Türk hükümetine ya da Türk hükümetinin değişmesine bağlı**» dediği öğrenildi.

Bu iddialar, 12 Mart sonrasında kurulan Nihat Erim Hükümeti'nin yaptığı ilk işlerden birinin «**Haşhaş ekimini yasaklama**» sııyla doğrulanır.

12 Mart'ın yıldönümü münasebetiyle, «**Bu yasaklama kararının muhtıradan sonra alınmasının bir tesadüf olup olmadığını**» sorduğumuz zaman Demirel, «**Beyin hükümetinin beşinci yaptığı iş, haşhaş ekimini yasaklamak olmuştur. Bu fevkalade yanlış bir karardı. Senelerce biz böyle bir tazyike göğüs germiştik. Neticede bu yasak sonra uygulanamadı. Uygulanamazdı da...**» cevabını verecekti.

☆ ALIN BULDOZERLERİNİZİ

Dünyanın çeşitli yerlerinde yetiştirilen afyonun Fransa'nın Marsilya limanında işlenerek Amerika'ya sevk edilmesini önle-

yemeyen Beyaz Saray'ın, dostu ve müttefi-ki üzerinde baskılarda bulunması, ister istemez Türkiye'deki sol'un istismarına yol açıyordu. Moskova ve Pekin'den aldığı talimatla, Amerika'ya karşı sürdürdüğü kampanyada başarılı olan aşırı solcular karşısında, durumu halk efkârına anlatabilmek güçleşiyordu.

Nitekim Demirel, 12 Ekim Senato yenileme ve ara seçimleri dolayısıyla gittiği Denizli'den, Uşak'a geçerken yol üstünde uğradığı Çivril'de, 27 Eylül 1975 günü, yedi ildeki haşhaş sahalarının iki dekardan beş dekara çıkarıldığını açıkladıktan sonra, ABD ile olan haşhaş ihtilafının içyüzünü isim vermeden ortaya koyuyordu:

“Ben haşhaş ekimini bilirim. Haşhaş yağı ile büyüdüm. Haşhaş, bu bölge çiftçileri için çok önemlidir. Bazı ileri ülkelerde, 10 aileden ikisinin çocuğu maalesef eroinmandır. Bu zehire müpteladır. Yine maalesef eroinin hammaddesi olan haşhaşın bu ülkelere Türkiye'den gittiği söylenir. Biz bu propagandanın yanlış olduğunu her zaman anlatmaya çalıştık. Anlatamadık ama, ekime devam edeceğimizi de söyledik. Fakat bizden sonra kurulan bir hükümet, yanlış bir kararla haşhaş ekimini yasakladı. 30 senelik bir CHP'li, bir gece içinde nasılsa tarafsız oldu. Ve onun başkanlığında kurulan bir hükümet, Kızıl Çin'i tanıdı. İkinci icraat olarak da, haşhaş ekimini yasakladı. Daha sonra gelen hükümet ise, bi-

zim kararımızı, yani haşhaş ekimini yeniden ortaya koydu. Ekime yeniden müsaade edildi. Yapılan iş budur.»

Demirel burada, Ecevit hükümetinin haşhaşı yeniden ektirme kararını müsbet karşılarken, «şampiyonluk» yapmalarını tenkit ediyordu:

«Ama bunu kahramanlık gibi gösterdiler. Bunun neresi kahramanlık. Türkiye Amerika'nın idaresinde değil ki... Şayet Amerika'ya karşı kahramanlık yaptık diyorlarsa kendileri o ezikliğin içindedirler. Daha önce bu yabancılar bize geldiler «Ekimi biz yapıp, biz kontrol edelim» dediler. Kabul etmedim. Bizim tarlalarımız buldozerle sürülmez. Alın buldozerinizi, paranızı dedim. Biz ekmesini biliriz, dedim. Şimdi burada söylüyorum, iki dekarlık size az geliyorsa, fazlasına müsaade edilecektir. Yarın akşam bir Hükümet tebliği dinleyeceksiniz. Ve bundan sonra iki dekar değil, isterseniz beş dekar ekebilirsiniz.»

☆ ERİM'İ NEDEN ÖVÜYORLAR?

Gerçekten de, Demirel hükümetine laf anlatamayan ABD, 12 Mart hükümetine haşhaşı yasaklattıktan sonra, o zamanki başbakan Erim'i övmüştü. 30 Haziran 1971'de, iki ayrı hükümet, aynı anda yaptıkları açıklamalarda, Türkiye'de haşhaşın yasaklandığını ilân etmişti. Başkan Nixon, bu anda FBI Milli Akademisi'nden mezun olanlara hitaben yaptığı konuşmada, Nihat Erim'

in tutumunu, «Cesur ve devlet adamı vasfına yakışır bir tutum» diye tarif etmişti.

Gariptir ki, Başbakanlığı sırasında Amerika'ya giden Erim'e, Nixon, daha önce verilmeyeceği söylenen fantomları derhal alabileceğimizi açıklamıştı.

Erim'in gezisini takip eden Metin Toker, 24 Mayıs 1974 tarihli Milliyet'te çıkan «Haşhaşın ötesi ve berisi» başlıklı yazısında, fantomların verilmesiyle ilgili olarak «Nixon (uçakları verme) kararını alırken Amerikan halkı içinde ve Kongresinde haşhaş ekiminin yasaklanması dolayısıyla belirmiş iki havadan faydalanmıştı. Türkiye'de haşhaş ekimine tekrar başlanmasının tam ters havayı meydana getireceği ve Amerika ile münasebetlerimizi ters yönden etkileyeceği şüphesizdir.» diyerek CHP-MSP Hükümetinin haşhaş ekiminin yeniden başlatması için yaptığı çalışmalara karşı çıkmıştı.

☆ YASAKLADIK AMA DEĞİŞEN NE OLDU?

Türkiye'de haşhaşın yasaklandığı üç yıl boyunca Amerika'ya giren uyuşturucu maddelerin miktarında hiç bir azalma olmadı. Böylece Amerikan gençliğini, dünyadaki toplam haşhaşın yüzde 9,6'sını yetiştiren Türkiye'nin zehirlemediği ortaya çıktı. Çünkü Türkiye'de yetiştirilen haşhaş, sıkı kontrol altında idi. Bu yüzden kaçakçıların eline geçmesi kolay değildi. Kontrollü olarak eki-

len haşhaştan elde edilen afyon sütünü, üreticiden devlet beyanname ile alıyordu.

Ancak, yahudilerin hakim olduğu Amerikan basını, yine de «eroınmanların sayısı, yasaklama kararından sonra 600 binden 200 bine indi» diyerek kamuoyunu Türkiye aleyhine yanıltmaya devam ediyordu. Fakat LSD gibi sentetik uyuşturucu maddelerin alıp yürüdüğü Amerika'da, Türkiye'nin yasaklama kararı ile hiç bir şey değişmediği çabuk anlaşıldı.

Nitekim 1974'de ABD Narkotik Bürosu'nun tesbitlerine göre, 650 bin Amerikalı eroın kullanıyordu. Bu şekilde, Türkiye'de haşhaşın yasaklanması ile eroın kullananların sayısının 200 bine inmediği, kesinlikle, resmen açıklandı. Türkiye'nin bu işte hatalı olmadığı, herkesçe kabul edildi.

Yapılan incelemeler sonunda Türkiye'de 1971'de en fazla 248 bin ton afyon üretilbileceği tahmin edilmiş, bunun yüzde 60'ı sayılabilecek 149 ton afyon; fire verebileceği hesaplanarak, devletçe satın alınmıştı. Böyle bir durumda dahi, en fazla 99 ton afyon kaçırılabilirdi. Bu rakam Altın Üçgen denilen bölgeden piyasaya sürülen eroının yüzde 6'sına bile erişememekteydi. İran, Afganistan Pakistan ve Hindistan'da yetiştirilen afyon da, bu rakamın dışında bırakılırsa Türk afyonunun, Amerikan gençliğini zehirlediği iddiaları ne derece doğru olur?

☆ EKİM YENİDEN BAŞLIYOR

1974'de Demirel'in, CHP-MSP hükümetinin haşhaş ekim kararını desteklediği görülür. Zaten bütün partilerin seçim beyannamelerine koyduğu bu husus, hangi parti iktidara gelirse gelsin, haşhaşı serbest bırakacağının bir delilidir.

Demirel, hükümetin kararını müsbet karşılayıp «Amerika ile ihtilaflarımızın kökünde haşhaş yatar» derken, meseleyi daha da açığa çıkarıyordu.

Demirel'e göre haşhaş ekiminin yasaklanması «Johnson'un mektubundan bu yana Türkiye'nin meselelerine en büyük müdahale»ydi. 18 Mart 1974'de basında yer alan bu konuşmasında Demirel; CHP-MSP hükümetini, dış baskılara karşı kesinlikle destekleyen belki de tek kişi oluyordu:

«Haşhaş ekimine yeniden başlamak için bir kanun çıkartılmasına veya Meclis kararına lüzum yoktur. Bir kararname ile başlanabilir. Hükümet bu vaadini yerine getirecektir ve bunu yaparken Türkiye'nin diğer menfaatlerini de kollamayı başarmalıdır.»

☆ BİR YAZI

Haşhaşla ilgili olarak basında yer alan yazıların en enteresanı, şüphesiz Mehmet Kemal'inkiydi. 1972'nin o buhranlı döneminde kimi yurt dışına kaçıp, kimi sesini çıkartmazken, Demirel'in ayakta kalması

karşısında dikkat çekici bir fıkra yazdı. 16 Ağustos 1972'de Barış Gazetesi'nde yayınlanan bu yazının bir kısmını aşağıya alıyoruz:

«Haşhaş dünyanın başına, özellikle Amerikanın başına iyice belâ...

Bizim başımıza, Amerika yüzünden belâ olmaktadır. Amerika istedi, biz haşhaş ekicisine «dur» dedik. Yerine ne koyacağımızı bilmiyoruz. Amerika ile aramızdaki haşhaş sorununu iyice anlamak için, Başkan Nixon ile Demirel arasında daha işin başında geçen diyalogu bilmemiz gerekiyor.

Nixon haber salıyor:

— Amerikan gençliği, Türkiye'den gelen uyuşturucu maddelerle zehirleniyor. Haşhaş ekimini hemen durdurun.

Buna günün Başbakanı Demirel cevap veriyor:

— Amerika, elbette ki dostumuzdur. Bu ayrıca bir insanî konudur ama, Türkiye'den giden afyonla gençliğinizin zehirlendiği ithamı doğru değildir.

Gelen cevap biraz daha serttir:

— Ekili tarlalarınızı buldozerlerle yok edin.

— Buldozerlerin üstüne çıkacak adam bulamayız. Ortalık kana bulanır.

Haşhaş ekicisinin toprağına buldozerlerle girildiğinde, onun da buldozerin üstü-

ne geleceğini, bir köylü çocuğu olan Demirel biliyor. Onun için «Ortalık kana boyanır» diyor.

Demirel'den sonra gelenler, haşhaş ekicisinin elinden ekimini aldılar. Fakat Amerika'ya beyaz zehir kaçakçılığı bitti mi? Amerikalı genç, bunu içtikçe, bir kaçakçı çıkacak; sağlayacak. Alış veriş meselesi...

.....

Demirel dış politikada en bağımsız hareket edendi. Dışta açıldıkta açıldı. Ulusal çıkarlarımıza en uygun olanı da onun yaptığıydı. Çok sonra anlayanlar çıkıyor. İşte Nixon'a söyledikleri. Devlet arşivinde daha neleri vardır.

— Araplara yaklaşmayın! Demişlerdir belki, Çağlayangil yaklaştı.

— Sosyalist ülkelerle fazla ticaret yapmayın, demişlerdir belki. En çok onlar yaptılar.

Öğrenilmeyecek mi bunlar? Devlet arşivleri karıştırıldıkça anlaşılacak. Gelmiş geçmiş en iyi köylü kurnazıdır Demirel.

Son esen boranın altında en güçlü o çıkmadı mı? Hani alkış tutanlar, her biri hak ile yeksan oldu. Bir sesini çıkan O!..

Adam yıldıktan sonra bakmış bakmış da:

— Ne diyem, beni sana muhtaç edinin!.. Demiş.»

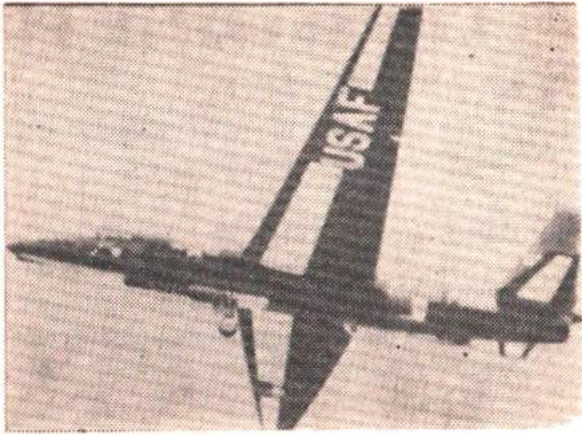
CASUS UÇAKLARI

Bir de U-2 casus uçakları hikâyesi var.

Çok hafif, planör gibi basit ve geniş kanatlı, havada 7 saat kalabilen, 30 bin metre yükseklikte uçabilen U-2'ler, Amerikan İstihbarat işlerinde kullanılıyordu. Orman içindeki bir otomobilin plakasını bile tesbit edebilecek hassas cihazlarla donatılan bu casus uçakları, yıllarca Rusya üzerinde incelemelerde bulundu.

Önde ve arkada iki sabit tekerleği olan U-2'ler, havalandığı anda dikine yükselmekte ve kanatlarında bulunan tekerlekleri otomatikman yere düşmektedir. Pilotu bindikten sonra üzerinden kilitlenen uçak, saatler sonra dönünce, pistte bisiklet gibi bir süre giderek tek kanadının üzerine yatmaktadır. Karşılایıcılar uçağı düzelterek, kalkarken bıraktığı seyyar tekerleklerini takip hangara alır.

Karşılایıcılar diyoruz... Bu uçakların gidiş ve gelişindeki büyük merasim, bir devlet başkanına ancak yapılıyordu. Hangardan çıktıktan sonra, «özel vazifeli» motosikletli bir ekip, uçağın beraberinde pist başına kadar giderdi. Burada uçak havalandıktan sonra, tekrar hangara dönerler ve uçak inişe hazırlanınca da, tekrar aynı ekip, pist başında intizamla dizilir ve uçağın

inmesini beklerdi. Tekerlekler takıldıktan sonra da uçakla birlikte hangara doğru yol alırlardı...

☆ MAYIS'IN BİRİNCİ GÜNÜ

Bu uçakların gerçek hüviyeti, 1960 yılı Mayıs'ının birinci günü, Rusya üzerinde birinin düşmesiyle ortaya çıkmıştı. Adana'daki İncirlik üssünden havalanan bir U-2'nin, Gary Powers isimli pilotunun itiraflarıyla, bu uçakların CIA tarafından kullanıldığı anlaşılacaktı.

U-2'lerin Türkiye'den havalanıp, Rusya üzerinde dolaştıktan sonra, bazen Norveç'e, bazan da, tekrar İncirlik'e dönmesi; Kremlin'in sert tepkilerine yol açtı. Kruşçev yaptığı açıklamada, uçakların havalandığı meydanları bombalamak tehdidinde bulundu.

Amerika Dışişleri Bakanı, 27 Mayıs gü-

nü istihbarat uçuşlarının durdurulduğunu açıklarken, Türkiye'de Demokrat Parti iktidarı devrilecekti.

İhtilâl hükümetinin Dışişleri Bakanı Selim Sarper, 1 Haziran 1960'da yaptığı basın toplantısında, Amerika ile daha önce yapılan bütün anlaşmaların geçerli olduğunu belirterek, Kruşçev'in «bombalama» tehdidini dikkate almayacaklarını söyledi.

Fakat 1965 yılı Ekim'inde tek başına iktidara gelen Demirel hükümeti, iki ay sonra, yani 28 Aralık 1965'de, U-2'lerin Türkiye'den «meteorolojik araştırma yapma» gerekçesiyle havalanmasını yasakladı. Böylece 1960'daki «düşme» hadisesinden sonra, Amerika'nın istihbarat uçuşlarını durdurduğunun doğru olmadığı ortaya çıkıyordu.

Hiç bir Türk subayının, hatta vazifeli az sayıdaki yetkili hariç, Amerikalı askerlerin bile yanına yaklaştırılmadığı U-2'lerin, Türkiye'den kalkarak faaliyette bulunmalarının yasaklanması; Amerikalıları endişelendirdi. Rusların kuvvetli uydularına karşı tedbir olarak uçurulduğu belirtilen U-2'lerin, artık Türkiye'yi üs olarak kullanamayacaklarını, Amerikalılara söyleyen Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in verdiği cevap; 13 Mart 1976 tarihli Politika Gazetesi'nde yayınlandı. Bir soru üzerine Çağlayangil yasaklama gerekçesini açıklıkla ortaya koymuştu:

«Ben Türküm, NATO'ya bağlıyım. NATO'nun vecibelerine bağlıyım. Ama NATO dışındaki işlere katılırsam, bu benim em-

niyetime, güvenliğıme tehlike getirir. Rusya der ki, (NATO'yu anladık ama, sen NATO gayeleri içinde ve NATO emrinde anlaşmalar yapabilirsin. Bu ilmî uçuş, Amerika'nın beni mahvetmek veya benim onu mahvetmeme mani olmak için bir tedbirdir. Sen Türkiye olarak benim aleyhime giriyorsun. İttifakın içinde kal) derse bizim cevabımız yoktur.

Amerikalılara cevabımızda belirttim. Ya beraber bir mukavele yaparız, sen açıkça söylersin: (Türkiye'ye tecavüz, Amerika'ya tecavüzdür; bunu yapmaya kalkışanı, ben Amerika olarak mahvederim) dersin; Rusya'nın muhtemel tecavüzüne karşı beni her çeşit imkânla, silâhla, güvenlikle mücehhez kılarısın. Ben de bu teklifi gider, Bakanlığımıza müdafaa ederim. Ama başka türlü olmaz. Amerika olarak, "sen (üslerini) aç ama, benim hesabıma karışma" dersen olmaz. Sen Amerika olarak hesabını değiştir, güvenliğin hepsini sağla, ben de (üsleri bu kullanıma) açıyorum. Hem güvenliğı sağlama hem de uçuşları yap, olmaz bu..."

Görüldüğü gibi Demirel hükümeti ile ABD hükümeti arasındaki ihtilaflar, ta 1965'lerde başlamış oluyordu. Hür dünya açısından faydalı olabilecek bu araştırmalar, müttefik bir devleti içinden çıkılmaz bir duruma düşürünce, elbette seyirci kalınamazdı. ABD'nin hatalı yolda olan bazı idarecileri, çoğu zaman bu haklı davranışlarımızı yanlış değerlendireceklerdi.

«MECLİS İÇİ DARBE»

11 Şubat 1970'de Türk siyasi hayatında eşine az rastlanan bir hadise olmuştu. «Meclis içi darbe» diye vasıflandırılan bu hadise nasıl meydana geldi, sebepleri ne idi ve neticesi ne oldu?

Çok enteresandır; 12 Mart da, 27 Mayıs da, AP ve DP'nin seçmenlerin yüzde 50'sinden daha azının reyini aldıkları dönemlere rastlar. 1969'da oyların yüzde 46'sını toplayan AP, tek başına iktidara gelmesine rağmen, muhalefetin «**Bu hükümet milli iradeyi temsil etmiyor**» propagandalarına 41'ler hadisesi kuvvet verdi.

* * *

AP, 1969 seçimlerine, sancılar içinde girmişti. Bilgiç ve arkadaşlarının meydana getirdiği grup, yeminlilerle kıyasıya çekişiyordu. Bununla beraber, seçimler sırasında «Birlik ve beraberlik» şarkıları söylendi. Seçim sonrasında kurulan hükümete Bilgiç ve arkadaşlarından kimse alınmayınca ihtilâf gittikçe büyüdü.

Etem Kılıçoğlu'nun «**dosyalı muhalefet**» kampanyası oldukça taraftar buldu.

Aşırı sol gazeteler, «**Dosyalı muhalefet-**yapanların boy boy fotoğraflarıyla doluyordu. Şöhretperestlik damarları okşanıyor; düşmanlıklar, kırgınlıklar ustalıklarla istismar ediliyordu. Giderek büyük bir iş yaptıkları havasına kendilerini kaptıran dosyalılar; 17 Ocak 1970 günü, Demirel'e 72 imzalı bir muhtıra vererek; Genel Başkan'ın parti içinde «**Tarafsız hareket etmesi**» ni istiyorlardı.

☆ **HALBUKİ**

1969'a kadar AP içindeki gruplar tam bir koalisyon uyumu içinde bir arada vazife görmüşlerdi. Fakat daha sonra, 41'ler adını alacakların fevri hareketleri; yeminli grupla yaptıkları mücadelede yenik düşmeleri dengeyi allak bullak etti. Dışarıdan da yapılan baskı ve tahrikler neticesinde, Esat Kılıçoğlu, Cevat Önder ve Kadri Eroğan gibiler Genel Başkan'a karşı savaş açmış ve neticede partiden ihraç edilmişlerdi. Bunları yeni ihraçlar takip etti. Bilgiç, Asal, Menderes, Turgut, Bilgehan Genel İdare Kurulu'ndan ayrılmakla bu ihraçlara karşı çıktıklarını ortaya koymuşlardı.

11 Şubat'ta, 41 AP'linin kendi iktidarlarının hazırladığı bütçeye red oyu verdikleri görülüyordu. Ve böylece, hükümet düşmüş oluyordu. Bu sırada muhtıracı 72'lerden bir kısmının, 41'lere, «**Mesele parti içi meseledir, rezil olmayalım**» şeklindeki telkinleri de neticesiz kalmıştı. 41'ler, kendileriyle beraber

hareket eden arkadaşlarının bütün yalvarmalarına, hatta bir kısmının gözyaşı dökmelerine rağmen, söz anlamaz haldeydiler. O kadar ki, bütçenin reddinden hemen sonra, CHP'li parlamenterlerin sıraya girerek 41'leri tebrik etmeleri bile, ihtirash gözlere hiç bir tesir yapmıyordu. Siyaset sahnesinin böyle tipik garipliklerini görmüş olanlar bile, hayrette kalmışlardı.

«**Milli irade iş başında değil**» sloganları, demokrasi düşmanlarının iştihasını kabbartıyordu. AP, onlar için, ufalanmak üzere olan bir lokma haline geliyordu. Böylece darbecilere de bekledikleri müsait zemin hazırlanıyordu.

Bundan sonra hadiseler gelişti. Haysiyet divanı, 41'leri, bir aydan fazla olmamak üzere, «ikaz için» ihraçla cezalandırdı. Daha sonra tekrar hükümeti kurmakla vazifelen-dirilen Demirel, bazı parlamenterlerin desteğiyle güven oyu alabilen bir hükümeti kurmağa muvaffak olabildi.

Bu sırada hazırlanan Finansman Kanunu, AP'deki gerginliği had safhaya yükseltiyordu. Lüks mallara getirilen ağır vergiler ile, iş çevrelerinin tepkilerine yol açan kanun tasarısı, AP'deki muhaliflere de sıçratılmıştı. Hatta vergiler «sol kokuyor» diyebilen muhalifler, 24 Haziran'da Demirel hakkında açılması istenen tahkikat komisyonunun kurulup kurulmamasının tartışılması sırasında, diğer AP'lilerle birbirine giri-

yorlardı. Yumruk yumruğa yapılan kavga-
dan bir gün sonra, Bilgiç ve 25 arkadaşı AP'
den uzaklaştırılmış oluyordu.

Bundan sonra muhalifler, bütün ümit-
lerini AP'nin 5. Büyük Kongresine bağla-
mışlardı. 21 Eylül'de, 1425 oyla, Kongre De-
mirel'i Genel Başkan seçerken, Aydın Yal-
çın 15, Hayri Domaniç ise 28 oy alıyordu. Ar-
tık 41'lerin ümidi tamamen suya düşmüştü.

Kongre'de mücadele verebilmek için
Meclis Başkanlığı'ndan ayrılan Ferruh Boz-
beyli; bir netice elde edemeyince, 41'lere ka-
tılıp Demokratik Partiyi kurmak üzere AP'
den ayrıldı. Böylece amansız CHP muhalefe-
tine, yeni bir destekçi ve yardımcı daha or-
taya çıkmıştı.

Parti içinde mücadele vermek yerine, ip-
leri koparma yolunu tutan DP'nin, 12 Mart'a
zemin hazırlamadaki rolünü kimse inkâr
edemez. Sol basınla münasebet kurup, Baş-
bakan aleyhine malzeme veren DP'lilerin,
1969 seçimlerinden az önce "Demirel bir da-
hidir" dedikleri düşünülürse, şahsi meseleler
yüzünden çıkarılan hadiselerin vahimliği ve
memlekete nelere mal olduğu, daha da iyi
anlaşılmış olur sanırız.

Evet... 12 Mart selinin taşması için, bir
gedik daha açılmış oluyor, darbeyi hazırla-
yan şartların biri daha meydana geliyordu.

OTODAN TOTAYA KADAR VERGİ

Sanayileşmeyle birlikte; köylü ve küçük memur gibi alt gelir gruplarının refah seviyesinin yükseltilmesi için getirilen bir seri tedbir, 12 Mart'a direkt olmasa bile, dolayısıyla tesir etmiştir. Bir de 1970 devalüasyonu...

O zaman «Otodan totoya kadar yeni vergi» diye sloganlaşan Finansman Kanunu tasarısı, 22 Mayıs 1970'de açıklanınca büyük yankılara sebep oldu.

2 milyar liralık yeni vergi getiren tasarının hedefi; yüksek gelirliilerden daha fazla vergi alınıp, düşük gelirliilerle aradaki uçurumu biraz olsun kapatabilmektir.

10 bölümden meydana gelen Finansman Kanunu; eğlence yerlerinden, mücevher satışına kadar lüks sayılabilecek tüketimin hemen her sahasına el atmıştır.

Finansman kanunu içine giren «Taşıt alım vergisi» vasıtaların yaşlarına göre dereceli vergi getirirken; «İşletme vergisi», içkili yerler başta olmak üzere, ana ihtiyaçtan uzak perakende satışları vergilendiriyordu. Büyük kâr getiren arsa, bina ve bunun gibi gayri menkullerin spekülasyonunu önlemek için hazırlanan «Gayri menkul de-

ğer artışı vergisi» nin yanısıra, «Spor-Toto vergisi» de, yüzde 20 ile finansman kanununda yerini alıyordu.

«Banka ve sigorta muameleleri vergisi» ne gelen yüzde 5'lik zamla birlikte, yine bu cümleden olarak tüketim maddelerinin gider vergileri de, büyük ölçüde arttırılıyordu.

«Bina inşaat vergisi», bilhassa 100 metrekareden büyük meskenlerdeki vergi nisbetini oldukça yükseltirken; «Veraset ve intikal vergisi» ise, vergi nisbetini yeni şartlara bağlayarak fazlalaştırıyordu. «Damga vergisi ve harçlar» ile noterde bazı değerli kâğıtları tanzim ettirmek zorlaştırılıyordu.

Personel kanunu ile binen 2,5 milyar liralık yükü kaldırmak için, bilhassa lüks sayılabilecek tüketime konulan vergilere; büyük mal, mülk sahipleri, tüccarlar, gazinocular, lokantacılar şiddetle karşı çıktı. Ticaret odaları, esnaf kuruluşları hükümete karşı büyük baskılarda bulundu.

AP'li parlamenterlere kanunun çıkmasını engellemek için çengel atılmıştı. Hatta öyle ki, kanun komisyonda görüşülürken; komisyon başkanı olarak vazife yapan AP Muğla Milletvekili Ahmed Buldanlı'nın anlattığına göre; köylü için lâzım olan «At nalı ve mih»a vergi koydurulmuş; buna karşılık; buzdolabı, klima gibi daha az zaruri olan mallar, vergi dışında tutulmuştu.

Hatta hatta, kadın berberlerine taslakta getirilen vergi kaldırılmıştı. Sonradan bu

hatalar düzeltilecekti. Bunda Ankara'ya gelen heyetlerin, tasarı üzerinde çalışanlara yaptıkları baskılar, şüphesiz rol oynuyordu. Hatta söylendiğine göre, Vehbi Koç; bazı AP'lilere, tasarı komisyonunda görüşülürken, «Söyleyin ağanıza, o vergileri vermeyeceğiz» demişti. Ağa dediği Süleyman Demirel'di.. Fakat sonradan buzdolabına, klimaya vergi konularak, Vehbi Koç'un «vermeyeceğiz» dediği vergiler alındı.

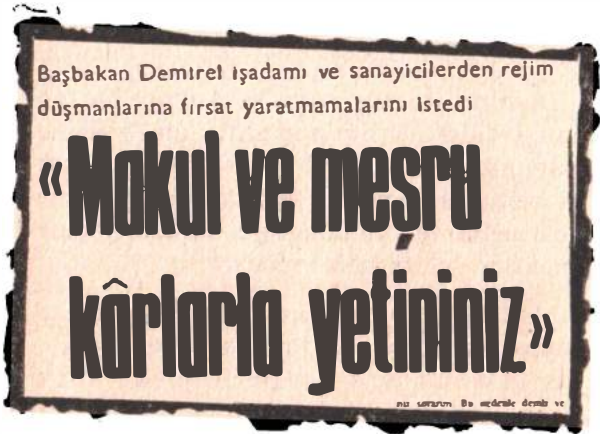
Demirel ise, 31 Mayıs'ta Ankara'da toplanan Odalar Birliği toplantısında, vergileri savunarak, iş çevrelerinden gelen baskılara karşı, «Hedefimiz 1975'de tediye muvazenesi sağlamak ve kendi gücümüzle geçinebilmektir» şeklinde konuşuyordu.

Maliye Bakanı Mesut Erez ise, bir hafta sonra, AP Ortak Grubunda, vergilerin getiriliş gayesini açık açık belirterek, tepki gösterenlere karşılık veriyordu:

«Ödeme gücü olandan vergi alınacaktır, varlıksızın nesini alacağız? Bu kanunun esprisi budur. Jandarma devleti, yerini modern ve ekonomik devlete bırakmıştır. Bu vasfı itibariyle devlet, elbette ekonomiye müdahale edecektir. Bu vasfın başlıca araçları arasında, vergiler vardır. Yani vergiler, hem bütçelerin açık vermemesi, hem ekonominin sağlanması, hem de memurların maaşlarının yükseltilmesi için getirilmiştir. Bütün bunları bir araya vergisiz getirmenin imkânı yoktu. Başka türlü hal için, sihirli vasıta-

yı kimse bulamamıştır. Tasarılar, adil vergileri sıhhatli kaynaklardan alacak; sosyal adaleti gerçekleştirecektir».

Fakat bu gerekçelerin açık açık ifade edilmesine rağmen, bazı çevreler, hükümetin tedbirlerini, «sol» kokulu bularak «ne oluyoruz?» diye soruyordu?

Demirel 1976'da Odalar Birliği toplantısında böyle diyordu.

☆ YENİ KAN»

«Asalak karakter taşıyan burjuvazi» diye vasıflandırılan spekülâtorlük yaparak vurgun vuranların tepkisinin yanı sıra; Demirel'in geliştirmede büyük yardımı dokunduğu sanayiciler de, hükümete karşı devalüasyonla birlikte cephe alacaktı.

Finansman Kanununun 29 Temmuz'da parlamentodan çıkmasından hemen sonra,

10 Ağustos'ta verilen «Devalüasyon» kararı, aslında Türkiye'nin kalkınmasında gerekli virajlardan birini teşkil ediyordu. Maliye Bakanı Mesut Erez'in belirttiği gibi, Türkiye'nin sanayi mamullerinin dış piyasalara rahatlıkla sokulabilmesi, en önemli gaye olarak alınmıştı:

«Türkiye'de toplam talep, çoktandır kabarmış bulunmaktadır ve bazı üretim maddelerinin iç fiyatları bu yüzden dünya piyasalarındaki fiyatların çok üstüne çıkmıştır. Devalüasyonla birlikte ekonomi istikrar kazanacak, iç ve dış fiyatlar arasındaki fark ortadan kaldırılacak ve ekonomiye yeni kan gelecektir»

Devalüasyonla birlikte, aşırı fiyat artışlarını önlemek için, hükümet seri tedbirler de getiriyordu.

Buna göre, haksız olarak zam yapmaya teşebbüs eden sanayiciler, ithâl ve kredi kolaylıkları kaldırılarak cezalandırılacaktı.

Bununla beraber spekülatörlere fırsat verilmemesi için, banka faizleri, yalnız bu sahalarda arttırılarak, stokculuk gayesiyle bol ve ucuz kredi alınabilmesi güçleştirilmişti.

Buna karşılık damga resmi, yüzde 25'den yüzde 10'a düşürülüp, sanayi mallarının ihracının teşviki gayesiyle yeni fonlar kuruluyordu.

Şüphesiz bütün bu cesur icraatlar, hü-

kümet aleyhinde olanların sayısını çoğaltılıyordu. Nitekim muhtıradan hemen sonra, Vehbi Koç, 9 Nisan 1971'de yaptığı «önemli» bir konuşmada, AP'nin kendinden bekleneni vermediğini ileri sürerek, **«Hâdiseler tahminlerimizde yanıldığımızı bize gösterdi»** deyip getirilen vergilerden ve alınan ekonomik kararlardan memnun olmadıklarını açıkça belirtiyordu.

☆ AVRUPA'DAN GELEN SES

Avrupa Parlamentosu Türk Grubu Başkanı Senatör Şevket Akyürek, Avrupa'nın son ekonomik tedbirlerle ilgili endişelerini dile getirerek AP'den istifa etmişti. Akyürek'in söylediğine göre Batılılar **«Bu hükûmetle daha ne kadar çalışacaksınız?»** diyordu. Onlara göre **«Türkiye sosyalizme gidiyor»**du.

Akyürek 8 Aralık 1970'de Demirel'e gönderdiği istifa mektubunda, lüks tüketim mallarına konulan vergileri, sosyalist bir tatbikat olarak vasıflandırmıştı.

AP'nin içine düştüğü durum, basında, **«12 Mart 1971'de hükûmetten çekilmeye zorlanan AP'nin elinde güvenilir destek olarak bir tek halk yığınları kalmıştır»** şeklinde yorumlanıyordu.

Köyden gelen bir başbakan, 21 Ekim 1970'de yaptığı bir konuşmada, **«askere giden sensin, vergiyi veren sensin, her türlü meşakkate katlanan sensin. Bu ülkede son sahibi sen ol»** diyerek, hırpalanan Anadolu in-

sanına hitap ederken, elbette «tefecilerin, dışa bağlı bazı iş çevrelerinin, emlâk sahiplerinin, yabancı sermayenin» hışmına uğrayacaktı.

Muzır basını ilanlarıyla besleyen; Türk-İş'in güçlü olmasını önlemek için DİSK'i destekleyerek, direnişçilere özel yemek çıkartan büyük iş sahiplerinin bulunduğu bir Türkiye'de, dolan bardağı taşırmak, bu çevreler için hiç de güç olmazdı...

* * *

☆ AMERİKAN UÇAKLARI HAVALANAMAZ

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında başlayan, İslâm ülkeleriyle bağları koparma ve tamamen Batı'ya yaklaşma politikası; 1950'den sonra da devam etmişti. 1965, bu politikanın son bulduğu tarih olacaktı.

1955 Banduk Konferansı'nda müslüman ülkeler aleyhine olan kararlarda, NATO ile birlik olan Türkiye; 1958'de de, Cezayir'in, Fransa ile yaptığı mücadeleyle ilgili olarak BM'deki bir oylamada; Batı ile aynı yönde tutum takınmıştı.

1956 Süveyş buhranı sırasında, Mısır'ı değil, İngiltere'yi tutan Türkiye; 1958'de, Lübnan'a, Irak'taki darbe münasebetiyle, Amerika'nın İncirlik'teki üssü kullanmasına engel olamamıştı.

Müslüman ülkelerle münasebeti sürekli olarak ihmal eden Türkiye; Batı'ya tam tamına bağlandığı için, İsrail'i dünyada tanıyan ikinci devlet vasfını almıştı.

Ancak burada Demokrat Parti iktidarına bir noktada hak vermek gerekiyor. Kısa bir müddet önce Rusya'nın Boğazları istemesi, Ardahan'ın verilmesini talep etmesi, Türkiye için savunma yönünden Amerika'dan başka bir destekçi aramasını imkânsız kıl-

mıştı. Tabii bununla beraber, diğer sahalar-
da da, Amerika'yla sıkı bir işbirliği yapılmı-
ştı.

Fakat 1960'da, Menderes'in bundan ya-
vaş yavaş vazgeçmeye çabaladığı görülecek-
ti... Asıl tatbikat, 1965'de tek başına iktidar
olan AP'nın yürüttüğü politika ile sürdürü-
lecekti. Türkiye, AP iktidarı ile, ilk defa a-
şılabilen dış politikadan ayrılmaya başla-
mış ve Orta Doğu'ya açılmak için adımlar
atmıştı.

Demirel Çağlayangil ile

1965'de kurulan hükümet, programına ilk olarak İslâm âlemi ile işbirliği yapılacağını koyuyordu.

Demirel bunu, Meclis kürsüsünde «Orta Doğu'daki ve Mağrip'deki kardeş Arap ve Müslüman memleketleri ile, her türlü şüphe ve tereddütten uzak, hakiki ve yakın bir dostluk kurmak ve çeşitli sahalarda verimli bir işbirliğini gerçekleştirmek başlıca amaçlarımızdan biri olacaktır. Bütün Arap memleketleri ile gelişen münasebetlerimiz çerçevesinde, diplomatik temsilciliklerin bu memleketlerin hepsinde karşılıklı olarak en yüksek seviyeye ulaşmış olmasını, memnuniyetle karşılıyor ve olumlu telakki ediyoruz. Arap memleketleri, meşru davalarında, Türkiye'nin anlayış ve desteğine güvenebilirler» diyordu.

☆ NÜFUZU ARTACAK

Arap ülkelerinin petrol gibi mühim bir gelir kaynağına sahip oluşu ve Türkiye'nin de bu ülkelerle yakın tarihi ve dini bağlarının olması; kısa zamanda böyle bir politikanın memleketimizin siyasi ve ekonomik itibarını elbette arttıracaktı. Öyle de oldu.

Nitekim dünyaca meşhur Encyclopaedia Britannica'nın 1966'da hazırlanan cildinde, Türkiye ile ilgili olarak 510-511'inci sayfalarda, daha o zaman yabancıların ülkemizi nasıl gördükleri ortaya konuluyordu :

«Demirel tekrar İslâma karşı dostça bir politikaya döndü. Ve köylü tarafından des-

tek gördü. Onun İslâm taraftarı yeni idaresi sayesinde, Türkiye, Orta Doğu'da geniş bir nüfuza sahip olabilecektir.»

5 Haziran 1967'de patlak veren Arap-İsrail savaşında, Türkiye, bu politikanın gereği olarak, açıkça İslâm ülkelerinin yanında yer alıyordu.

Hatta o zamanki Dışişleri Bakanı Çağlayangil 1958'deki durumun tam tersine, «Türkiye'deki NATO üslerinin, Araplara karşı bir oldu bitti ile kullanılmasının söz konusu olamayacağı»nı söylüyordu.

Demirel yeniden başbakan olduktan sonra, 1 Mayıs 1975'de Beyrut'ta çıkan «El Havadis» gazetesinde yer olan beyanatında, «Türkiye'de bulunan NATO üslerinin, Arap dünyasının istilasında kullanılmasına izin vermeyeceği»ni tekrarlıyordu.

Türkiye 1967'deki savaşta ağır kayıplara uğrayan Arap ülkelerine derhal yiyecek, giyecek ve ilâç yardımında bulunarak İslâm Alemi'ne yakınlaşmasının ilk örneklerini veriyordu.

Ve nihayet Türkiye, savaşla ilgili olarak BM'deki toplantılarda İsrail'in 5 Haziran 1967 öncesindeki sınırlara çekilmesini esas alan tarafsız ülkeler tasarısına, Arap ülkeleriyle birlikte, oy verdi.

Başbakan Demirel 8 Temmuz 1967'de yaptığı basın toplantısında, «Barışın tesisi için İsrail'in işgal ettiği toprakların tahliyesinin şart olduğunu» belirterek, bir çok Batı

ülkesinin aksine tavır takınmamızda ısrarlı olduğumuzu ifade ediyordu.

Bunun üzerine, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin hükümet sözcüsü Hasan El Zeyyad, 17 Kasım 1967'de «Modern tarihin kaydettiği ve bizim yakın geçmişimizde geçirdiğimiz acı krizden, Türkiye'nin iftihar edilecek bir tutumu ve davranışı olmuştur.» Diye, İslâm Alemleri'nin Türk devletine karşı sempati beslemeye başladığını söylüyordu.

Hiç şüphesiz, Türkiye'nin bu politikası, siyonizmin emellerine zıt düşüyordu. Yeni Türk dış politikası, Amerikan basını'nı kontrol'larında bulunduran yahudilerin yayılım ateşine geçmesine yol açmıştı. Haşhaş problemiyle ilgili olarak, o zamanlarda Türkiye aleyhine açılan kampanya, dikkat çekicidir. Uyuşturucu maddelerden büyük ölçüde zarar gören gençliği kurtarmak için, ABD hükümetinin, Türkiye'ye baskı yapmasında bu tesirin önemi büyüktür. Amerika'nın Orta Doğu'daki menfaatlerinin zedelenmesi de, bununla beraber değerlendirilmelidir.

Böylece Türkiye, siyonizmin hışmına tekrar uğruyordu. Hele hele 12 Mart'tan 40 gün kadar önce yer alan bir haber, bu iddialara kuvvet kazandırmaktaydı.

☆ «SİK SİK»

5 Ocak 1971 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin Doğan Ulaş isimli muhabirinin, New York'tan verdiği bu haber, Amerika'nın

Türk hükümetine hiç de iyi gözle bakmadığının bir delilidir :

«Birleşik Amerikan İstihbarat Teşkilatı (CIA)nın Savunma Bakanlığına ve Başkan Nixon'a sunduğu çok gizli tutulan bir rapora göre, Mısır'a gitmekte olan Rus Mig uçakları, «sık sık» Türk havaalanlarına inerek yakıt ikmali yapmaktadır.

Öğrendiğimize göre, Başta Mig-21 avcı uçakları olmak üzere, bazı Rus askeri nakliye uçakları, bilhassa son Orta Doğu krizi esnasında, Rusya'dan Mısır'a giderken, muhtelif defalar yakıt almak maksadıyla Türkiye'ye iniş yapmışlardır. Bu konuda, bir Türk yetkilisi, NATO ügümlilerine açıklama yaparak, olayı doğrulamış, ancak «yakıt almanın» sadece bir kereye mahsus olduğuna işaret etmiştir. Amerikan İstihbarat Teşkilatı ise, bu inişlerin sık sık tekrarlandığını ifade etmiş ve Rusların Türk resmî makamlarından her seferinde özel izin aldıklarını belirtmişlerdir

Sovyet Rusya ile NATO'nun Güneydoğu kalesi gözüyle bakılan Türkiye arasındaki bu yakınlaşma, başta Amerika olmak üzere Batı müttefikleri tarafından endişeyle karşılanmıştır.»

Görüldüğü gibi.Müttefik ve dost Türkiye'nin «Söz dinlemez başbakanı» olan Demirel ile, onun kurduğu Hükümet'in günleri dıştan bakıldığında dolmak üzereydi...

CIA, Başkan Nixon'a rapor verdi:

Rus Migleri Türkiyeden yakıt ikmali yapıyor

DOĞAN ERGÜN'ÜN HABERİ TUNCU SAYFADA

1977 Mart başında Başkan Carter'in özel temsilcisinin Türkiye'ye yaptığı ziyaret, henüz sona erer ermez, Ankara'daki Arap Ülkeleri Büyükelçileri'nin Demirel'e topluca yemek vermeleri; dış politikamızın Türkiye'ye yeni ve gerçek dostlar kazandırdığının bir delili olacaktı. Arap ülkeleri«Asıl dostunuz biziz» diyeceklerdi.

Ancak bunların başka ülkelerin menfaatlerini bozacağı tabiiydi...

DELİ PETRO'NUN VASİYESİ

Demokrat Parti milletvekillerinden ve Menderes Hükümetlerinin bakanlarından Samet Ağaoğlu anlatıyor:

— 1966'da Sovyet Rusya'yı gezerken, Kremlin'de Lenin'in çalışma odasında gördüğüm bir harita var. Anadolu; Doğu'nun bir kısım toprakları Ermenistan'a ve Irak Kürtleriyle birleştirilerek meydana getirilmiş bir Kürdistan'a ayrıldıktan sonra, kalan kısım dört cumhuriyete bölünmüş:

Orta Anadolu, Lazistan, Ege ve Trakya cumhuriyetlerine...

Bunların hepsi de, bir federasyon haline konulmuştur. Böylece bugünkü müstakil Türkiye parçalanarak, Rusya'ya bağlı federasyon haline getirmek hayaliyle yapılmış bir harita..

Sordum.. Dediler «Çarlıktan kalmadır»

Demek, Lenin de, Çarlıktan kalma bu haritanın ilhamiyle çalışıyordu odasında...»

Evet, Rusya ile Türkiye arasındaki ezeli düşmanlık, tarihin derinlerine kadar uzanır. Yakın tarihte, on üç Türk-Rus savaşının olması, bunun en açık misalidir.

Çar Deli Petro, meşhur vasiyetnamesinde, Rusya'nın sıcak denizlere kolayca inebilmesini; en mühim emel olarak zikreder.

1917'deki komünist ihtilâlinden sonra Rusya'nın bu emeli, daha da şiddetlenerek devam edecektir. Bütün dünyayı hakimiyeti altına alma gayesi taşıyan Komünist Rusya için, Türkiye, fevkalade büyük önem taşımaktadır.

İkinci Dünya Savaşına kadar komünist rejimi bütün müesseseleriyle yerleştirmek için dahili operasyonlara girişerek, milyonlarca kişinin katliyle meşgul olan Stalin Rusyası, dışarıya saldıracak gücü kendinde bulamamıştı.

Ancak Hitler Almanyası ve Musolini İtalyasını komünizme tepki olarak başlatıp, dünyaya yayılma gayesiyle çıkarttıkları Cihan Savaşı sırasında, Rusya saldırıya uğrayınca, yanında Amerika ve İngiltere'yi bulmuştu.

Bir müddet için, komünist tehlikenin gözlerden uzak kalmasına sebep olmuştu... Hatta o zaman, savaşın hemen sonunda 1945'de Potsam'da toplanan beynelmilel konferansta, Rus diktatörü Stalin'in, ABD Başkanı Harry Truman ve İngiliz Başbakanı Churchill ile yaptığı görüşmede, İstanbul ve Çanakkale Boğazı'na üs kurma hakkı ile Kars ve Ardahan'ı istemesi, diğer iki devlet başkanı tarafından fazla önemsenmemişti bile...

Fakat aradan iki yıl geçmeden; Rusya-

nın Macaristan, Çekoslavakya, Bulgaristan Polonya ve Romanya'da kurduğu kukla hükümetler vasıtasıyla, yumuşak havadan istifadeyle bu ülkeler kızıl orduyu sokup, kendine peyk yapması; hür dünyayı endişelendirmişti.

Rusya tabii ki, bu kadarla kalmayacaktı. Asırlardır sürdürdüğü emellerini gerçekleştirmek gayesiyle Türkiye ile yıllar önce imzaladığı saldırmazlık anlaşmasının müddetinin sona ermesini fırsat bilerek, Boğazlar ve Kars ile Ardahan'ı açıkca isteyecekti. Böylece Rusya etrafında kurduğu tampon bölgenin en önemli halkasını da ele geçirmiş olacaktı. Dünya hakimiyetine giden yolda, Türkiye, Komünist Rusya için bir kilitti. Türkiye ele geçirilmeden, dünyayı komünist yapmak Rusya'ya göre hayaldi...

☆ AMERİKA'NIN . SINIRLARI

Ancak ... Komünist Rusya, Türkiye üzerindeki emelini açığa çıkarınca, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman, bütün dünya adına çareler aramaya başladı. Kongre'den, Türkiye ve Yunanistan gibi komünizm tehdidi altındaki ülkelere, askeri yardım yapılmasını sağlayan kanunu çıkarttı. Ardından «Marschall planı» diye bilinen, Avrupa ülkelerinin komünizmin karşısında iktisaden güçlü kılmasını sağlayacak, bir başka kanun yürürlüğe sokuldu.

Bu arada Başkan Truman, «Amerika'nın Sınırları Ardahan'dan başlar» diyerek, Rus-

ya'nın muhtemel bir saldırısına karşı ABD'nin karşı koyacağını açıkça ifade etti.

Aynı tarihlerde Türkiye limanlarını ziyaret ederek, büyük boy gösterisi yapan, başta meşhur Missori zırhlısı olmak üzere, bir Amerikan deniz filosu; sevgi gösterileriyle karşılandı. Sahile toplanan on binlerce vatandaş yine sevinç gözyaşları ve çiçeklerle gemileri uğurlamıştı.

Komünizmin istilasına karşı hür dünya ülkelerinin kurduğu Kuzey Atlantik Pakti'na (NATO) Türkiye bu hava içerisinde giryordu.

☆ BREJNEV DOKTRİNİ

NATO'nun caydırıcı gücü karşısında istila planları suya düşen Rusya, yeni stratejiler çizmeye koyuldu.

Artık bundan böyle, antikomünist ülkelerde Brejnev doktrini, kısaca «Kaleleri içten çökertme» diye ifade ediliyordu.

1920'lerden itibaren komünizmin tasallutu altında bulunan Türkiye'de, 1952'ye kadar 24 tevkifat yapılmıştı. Fakat bugünkü anarşik hadiselere bakıldığında, bunların, şimdiki gibi «sürekli» olmadığı anlaşılır.

Milli Eğitimde, tamamen dinden uzak tatbikat ile yetiştirilen gençlerin yabancı ideolojilere kapılması kolay oluyordu. Bilhasa Hasan Ali Yücel devrinde kurulup komünist metodlarla öğretmen yetiştirmeyi hedef alan Köy Enstitüleri ile, masum dimağlar zehirleniyordu.

işte bu maneviyattan uzak atmosfer içerisinde yetiştirilen gençler, kolayca Marksist ideolojinin kurbanı olacaktı.

1974 Mayıs'ında Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın yaptığı açıklamaya göre, Rusya, el altından anarşi mihraklarına, yılda 4 milyar lira akıtıyordu. Bu parayla satın alınan gençlere plânlı eylemler yaptırılıyordu.

Nitekim Moskova'dan beslenen gençler, **«Kahrolsun Amerika!.. NOTA'ya hayır!..»** Demek suretiyle, Kremlin'deki efendilerine karşı vazifelerini yapıyorlardı.

Böylece Rusya, yıllar önce Türkiye'den Boğazlar ile Ardahan'ı istemesi üzerine Amerika'nın yardımımıza koşarak verdiği cevaba, içte beslediği kiralık ajanlarıyla böyle karşılık veriyordu.

Bu sebepledir ki, bir zamanlar sevgi gösterileriyle karşılanan Amerikan gemileri, göbekleri Rusya'ya bağlı olan anarşistlerin **«Go Home»** bağırtiları ile kovduruluyordu.

1968'lerden itibaren, anarşi iyice su yüzüne çıkıyor ve ülkenin en birinci problemi haline geliyordu. İlk önce Fransa'da başlayıp Türkiye'ye sıçratılan anarşik hadiseler, **«masum talebe istekleri»** diye gerekli desteği sağladıktan sonra, gitikçe şiddetini arttırıyordu. Boykotlar yerini işgale işgaller de bombalamaya, adam öldürmeye, banka soy-maya bırakıyordu.

☆ DEV - GENÇ

12 Mart'ın, anarşik zeminini hazırlayan Dev - Genç'in geçmişi, 1965'de kurulan Fikir

Kulübü'ne dayanır. Daha sonra federasyon haline gelen Fikir Kulüpleri, 1960'da Devrimci Gençlik Federasyonu ismini aldı. İlk Genel Başkanı Atilla Sarp, ikincisi ise Ertuğrul Kürkçü olan Dev-Genç, 12 Mart muhtırasına kadar ve ondan sonra da bütün eylemleri idare etti.

Dev-Genç'le birlikte Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve TİP de anarşik hadiselerin tezgahlanmasında büyük rol oynadılar.

Marksist ve Leninist bir düzen için üniversite işgallerinden yola çıkan Dev-Genç'in, daha sonra bir ihtilal için yeterli olamayacağı düşünülmüş ve böylece THKO ve THKP denilen yeraltı teşkilâtları kurulmuştu.

Dev-Genç'in vurucu gücü olan Türk Halk Kurtuluş Ordusu'nun, başta Deniz Gezmiş olmak üzere bütün mensupları, El-Fetih gerilla kamplarında eğitim görüp 1969'da Türkiye'ye dönerek Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde karargâh kurmuşlardı. Daha sonra, bu hücrenin elemanlarından Hüseyin İnan, Alpaslan Özdoğan, 1970 senesi başlarında, 16 kişilik bir grup halinde, El-Fetih'e tekrar gitmişlerdi. Bunlardan 11'i Türkiye'ye döndükten sonra, 7 Şubat 1970 tarihinde, Diyarbakır'da yakalanmışlardı. Fakat, çoğu zaman olduğu gibi, CHP'li parlamenter avukatların yardımıyla tahliye edilmişlerdi. Ve bunlardar: Atilla Keskin ile Mustafa Yalçın; ODTÜ'deki Deniz Gezmiş.

Sinan Cemgil, Yusuf Aslan grubuna katılmışlardı.

Bunlara paralel olarak Cihan Alptekin, Ömer Ayna ve Nahit Töre tarafından THKO'nun bir başka hücresi İstanbul'da faaliyet göstermişti. Bu hücreler **"şehir gerillası"** sistematığı içinde bir teşkilatlanmaya gitmişlerdi. Arcak kırlarda eylemlere geçebilmek için lâzım olan parayı sağlayabilmek gayesiyle, şehirlerde banka soygunu, fidye için adam kaçırma eylemlerinde bulunmuşlardı.

Yine buna paralel olarak işçi kesiminde anarşiyi organize edip körükleyen DİSK vardı. İşçilerden topladığı aidatlarla kurduğu özel kamplarda militan yetiştirip, işçiler arasına salmak suretiyle, direniş ve işgal gibi eylemleri yürütüyordu. Nitekim 15 — 16 Haziran 1970'de, sendikalar kanunundaki bir değişiklik bahane edilerek başlatılan protesto yürüyüşü, Dev - Genç'li militanların da yardımıyla, kısa zamanda bir ihtilâl provasına dönüştürüldü. Büyük çoğunluğu çok dürüst olan işçiler, kitle psikolojinden faydalanılarak saldırgan hale getirildi. Askerlerle, işçileri birbiriyle çatıştırmak için kışkırtmalar yapılarak, militanlar askerlere ve polise saldırıldı. Hakaretlerle askerlerin silahları alınıp, dövülmeye kadar iş yapıldı. Bunun üzerine ilân edilen sıkıyönetim döneminde kurulan mahkemelerde, militanlar, hakimlere hakaret ederek enternasyonal marşı söylemeye kadar işi götürdü.

☆ NEDEN AMA NEDEN?

Terör havası; periyodik adam öldürmeler, bombalamalar, yangınlar, soygunlar, adam kaçırmalar, polis kurşunlamalar, suikastler işgal etmeler şeklinde hızla estirilerek, tansiyon yükseltiliyordu.

— Peki anarşi neden önlenemiyordu?

Evvelâ; devleti, anayasa nizamını, demokراسiyi yıkmayı hedef alan anarşinin hamilerinin kim olduğunu belirtmek lâzım.

CHP, seçimi kaybetmenin huzursuzluk ve hırçınlığıyla, hükümeti yıpratmak için, anarşiyi teşvik etmeyi baş vezife bılmışti.

«İşgal boykot birdir», «İşçi olsaydım ben de isyan ederdim», «öğrenciler masumdur.», «bu düzen değişmelidir», «yasaların üzerinde doğa yasaları vardır» sloganlarıyla, anarşi meclis kürsüsünden açıkça körükleniyordu.

Hadiseleri önlemeye çalışan polise, anarşistlerin yapacağı saldırılar kınanacağına; bilakis emniyet kuvvetleri suçlanıyordu. Polis iş yapamaz duruma getirildikten sonra, hükümet acizlikle suçlanıp, anarşiye prim veriliyordu.

Artık CHP'nin Meclislerde muhalefet yapmasına lüzum kalmamıştı. «Parlamento dışı muhalefet» diye başlatılan ve aşırı solcu büyük kuruluşların desteklediği hareket; CHP'nin muhalefetine göre daha tesirli sayılıyordu.

Hükümet yıkmayı hedef alan CHP ile devleti ele geçirmek isteyen anarşistler; adeta ortak bir programla çalışıyordu. Açıkçası, CHP için anarşi, hükümeti yıpratmada bulunmaz bir fırsattı.

Sol basınla beraber TRT de, CHP ile ağız birliği yaparak, «özerlik» perdesi altında, devlet içinde devlet gibi hareket edip, devlet düşmanlarını kahramanlaştırıyordu...

☆ ÇATAPAT EĞLENCESİ

Bunun yanı sıra, anarşiyi kolaylaştıran sebeplerin en önemlilerinden birisi de, üniversitelerin muhtar olmasından faydalanılarak silah deposu ve karargah haline getirilmesiydi. Arama yapmak için giden polis, üniversite idaresi tarafından bahçe kapısından içeriye sokulmuyordu. Uğur Alacakaptan, Mümtaz Soysal gibi Marksist profesörler de, anarşistlere himayekarlık yaptıktan başka, cüppeleriyle birlikte militanların arasında sol kollarını havaya kaldırarak hükümete karşı sokak yürüyüşleri tertipliyorlardı. Hatta Mümtaz Soysal, daha da ileri giderek, «**Bu düzende bomba ve dinamit patlatılması, çatapat eğlencesi gibi bir şey kabul edilmelidir**» diyebiliyordu.

1961 Anayasası ile ölünceye kadar senatörlük ünvanı alan Temellilerden bir çoğu, ihtiraslarından yine de vazgeçmeyip, bir takım cuntalarda vazife aldıkları gibi, anarşiyi açıkça destekliyorlardı. Bunlardan Ahmet

Yıldız 12 Mart öncesinde «Deniz Gezmiş'in kılına dokunursanız sizi katil ilân ederim» demek cüretini gösterebilmişti.

Anarşik hadiselerin vehameti, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ndeki büyük çatışmadan sonra anlaşıldı. » Mart 1971 günü altı saat süreyle devam eden çatışmada, Mevlüt Meriç isimli bir er şehit oldu. Hadiseden sonra yapılan aramada, çok sayıda askeri elbise ele geçirildi. Sayısı tesbit edilemeyecek kadar da askeri silâh bulundu...

Böylece, komünizmin orduya sızdığı kesinlikle ortaya çıkmış oldu. Tehlike, bizzat körükleyenleri de aşırıyordu. Ne acıdır ki, askerlerle saatlerce çarpışanlardan nezarete alınan üç bin anarşistten sadece üç tanesi tevkif edilecek, geri kalanı salıverilecekti... ODTÜ'de saklandığı kesinlikle bilinen Deniz Gezmiş'ten ise, yine haber yoktu. Bizzat Rektör İnönü, kendilerini himaye ediyordu. Deniz Gezmiş'in kurduğu harem'e ve üniversite bahçesinde atış talimleri yapmasına yine Rektör ses çıkarmamış; polisin günlerdir peşinden koşturduğu bir haini korumuştur.

İlerde de anlatılacağı gibi; Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ndeki bu feci hadise, ihtilâlcilerden bazılarının ürkmesine yol açacaktı. Çünkü, yapılacak bir ihtilalden sonra yeni darbeler birbirini kovalayacaktı.

☆ NEREDEN?

Bu sıralarda Demirel'in «sokak bir yerden cür'et alıyor» dediği öğrenilecekti. Demirel'e göre, sokak bir yerden destek görmese, anarşi biraz olsun önlenebilirdi. Fakat parlamentoda anarşiyi destekleyen CHP'den başka; ordu içinde de, anarşistlere yardım eden, onlara silah ve askeri elbise verenler vardı. Sokak elbette «bir yerden cür'et alıyor»du.

Dikkati çeken bir nokta da, polisi kuvvetli silahlarla donatmak isteyen hükümetin karıştığı güçlüktü. Belli bir güçten daha kuvvetli olan silahların polis tarafından kullanılması için, askeri izin şarttı. Fakat o günlerde, söylendiğine göre bu izin verilmeyecek, hükümetin gümrükten silahları çekmesi önlendi.

Ancak her ne hikmetse, 12 Mart döneminde bu izin verilecekti. Bu arada dikkati çeken bir başka husus ise, anarşistlerin kullandığı silahların bir kısmının ODTÜ'deki aramadan önce yapılan muayenelerde orduya ait olduklarının anlaşılmasıydı... Fakat Hükümet bunu kimseye dinletemedi.

☆ HADİSELERDEN BİR KAÇI

28 Aralık 1970'de Ankara'da bir polis noktasını kurşunlayan anarşistler, 15 Şubat 1971'de Amerikalı bir eri kaçıracak tansiyonu iyice arttırmıştı. Bunun hemen arkasından, 27 Şubat 1971'de, Amerikalı 4 eri kaçırıp 400 bin lira isteyen anarşistlerin giriştik-

leri eylemlerden bazılarını hatırlarsak, 12 Mart öncesindeki hava daha iyi belirtilmiş olacaktır :

— Edebiyat Fakültesi'nde Yusuf İmam-oğlunun şehid edilmesi.

— Hüseyin Aslantaş'ın öldürülmesi

— Fransız ve Portekiz Büyükelçilikle-rine dinamit atılması

— Ege Üniversitesine bomba atılması

— Ankara'da Maltepe'de polis lokaline ve yatakhanesine bomba atılması

— Siyasal Bilgiler yurdunda arama yapmak isteyen polise silahlı saldırı.

— Küçükesat'ta bir bankanın soyulması

— Hacettepe Üniversitesi'nde bombalı çatışma.

— AP Gençlik Kolları Genel Merkezi'ne dinamit atılması

— İzmir - Ankara yolunun trafiğe kapatılması ve dinamit patlatılması

Bütün bunların Marksist ve Leninist bir düzen getirmek için yapıldığı, sıkıyönetim mahkemelerinde ortaya çıktı. İddia edildiği gibi bu hadiselerin «reformlar yapılmadığı» için meydana gelmediği, belirlenmiş oldu. Fakat sol'a göre, bunların suçlusu hükümetti... Reformlar zamanında yapılmamıştı. Sol basın durmadan bunu işliyordu.

☆ SOL'A HİZMET

Bu yayınlar elbette menfi tesir uyandı-rıyordu. Cuntacılar, anarşik hadiseleri bir yandan destekleyip, diğer yandan bunlar-

dan hükümeti suçlu tutarken; sadece askerlik mesleğini düşünen bir çok subay da bu havaya kapılıyordu.

Yani hem ortada bir tehlike vardı. Hem de olduğundan fazla gösterilerek, hükümet aleyhine bir durum meydana getiriliyordu. Böylece yapılması planlanan bir darbeye karşı çıkmaların önlenmesi düşünülüyordu. Bunda başarıya ulaşıldığı bir gerçektir.

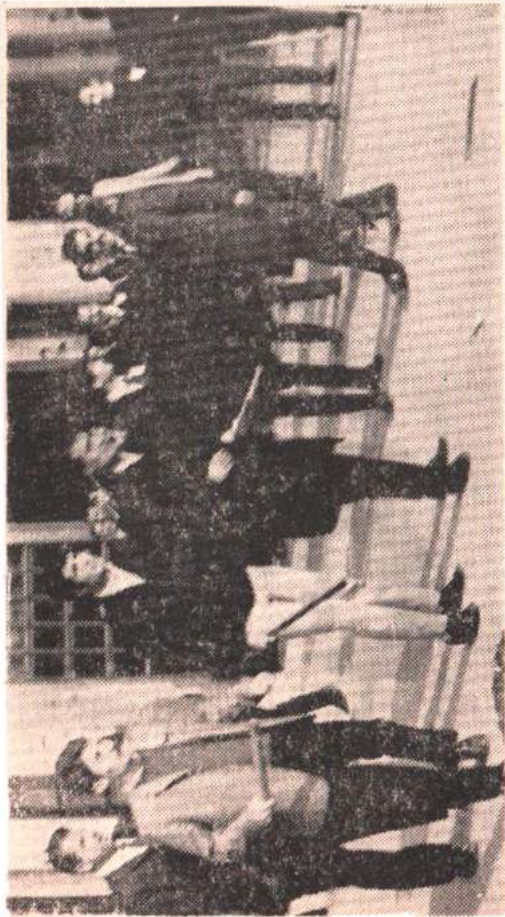
Bütün bunlar olup biterken, bazı sağcı geçinenler de, tansiyonu arttırmakta solla yarışa çıkmıştı sanki. Demirel'in, sadece «aşırı sol tehlike» olduğunu söylemesi karşısında CHP kalkıp «hayır asıl tehlike sağdadır» diyebiliyordu. Hele bir sağcı gazetenin yayını karşısında hükümet zor durumda kalıyordu... Bazı asker kişilerin katıldığı toplantılarda, Demirel'in komünizm tehlikesinden bahsetmesine cevaben, bahsi geçen sağcı gazete gösterilerek; asıl tehlikenin sağ olduğu ileri sürülecekti.

Nitekim 12 Mart sonrasında Türkiye'de incelemelerde bulunan Avrupa Konseyi İstişari Meclisi'nin roportörü Karl Czernetz; hazırladığı raporda, 12 Mart'ın verilisi sebepleri arasında, «muhafazakâr müslüman çevrelerin nüfuzlarının artışına dair emareler»i gösterilmiştir. Czernetz, gezisi sırasında, bilhassa muhtıracı generaller ve muhtıra hükümeti yetkilileri ile görüşmeler yapmıştı.

Avrupa Konseyi Siyasi Komisyon üyesi M. Leynen'in, yine 12 Mart'tan sonra Tür-

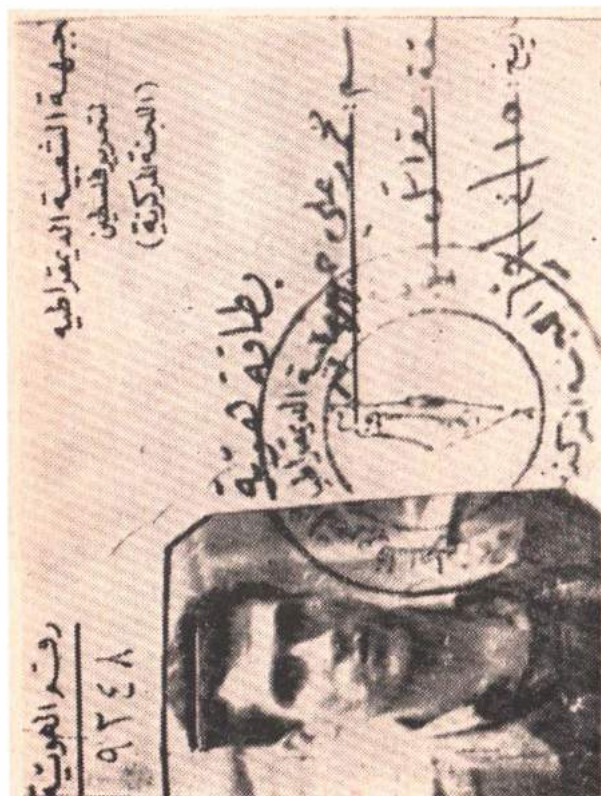
kiye ile ilgili olarak hazırladığı raporda, «Aşırı sağ milliyetçi grupların ve fanatik dinî cemiyetlerin de muhtıranın verilmesinde az bir ölçüde payı var» demesi, bu iddiaları doğrulayacaktı.

...

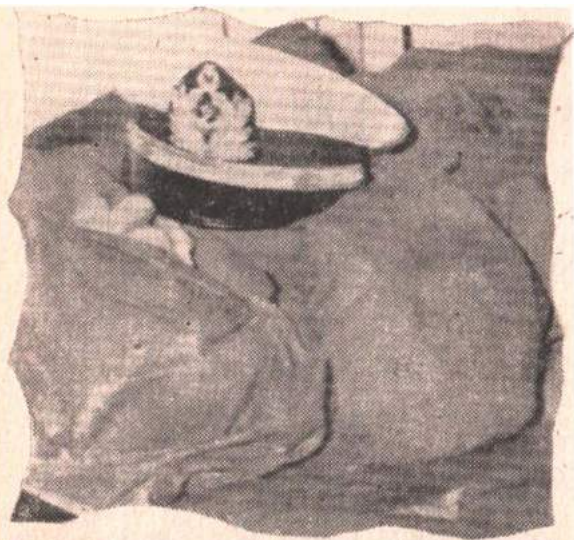
Anarşistler iş başında

**Deniz Gezmiş'e El-Fetih gerilla kamplarında
verilen hüviyet kartı**

Anarşistlerin polis düşmanlığı

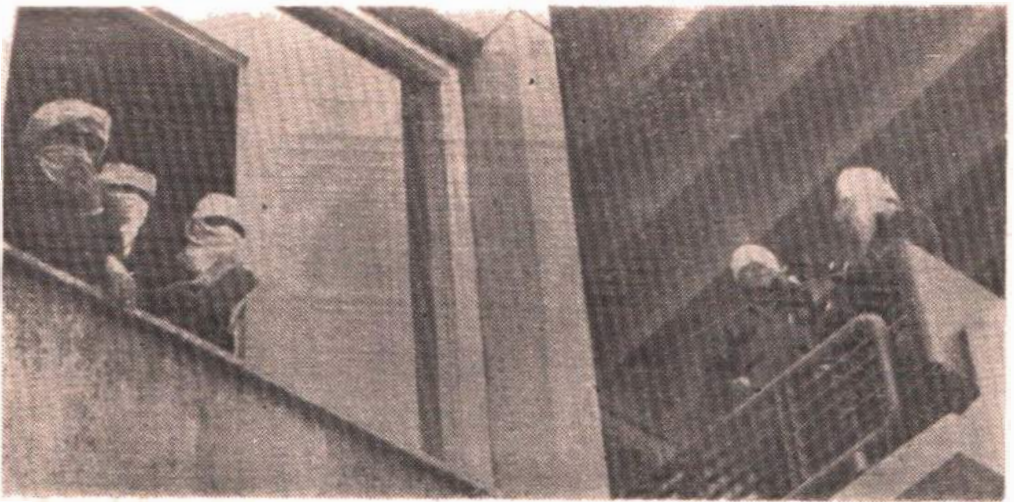

Yeni Asya

ODTÜ'DE MUHAREBE

ASKERE ATES ACTILAR

**ODTÜ'deki çatışmada çok sayıda askeri elbise
ve ordu malı silâh bulunmuştu.**

Anarşistler kime silah çekiyorlar,

CUNTA İÇİNDE CUNTA

Dev-Genç gibi Marksist ve Leninist bir düzen getirmek gayesiyle silahlı eyleme geçen tedhiş teşkilatları, tansiyonu gittikçe yükseltirken; aydın - sol takımı diye tarif edilenler de boş durmuyordu.

Anarşistleri, gayede bir oldukları için destekleyen aydın - sol kanat; kargaşalığın sebebi olarak hükümetin icraatını ve düzenin bozukluğunu gösteriyordu.

Bunda iki hedef vardı :

Anarşık eylemlerle, halk ve hükümeti yıldırıp bezginlik meydana getirerek, «Ne olacaksa olsun» dedirtmek...

Ve reformları yapmayarak, suçlu gösterilen iktidarı devirmesi için, Ordu'yu harekete geçirmek...

Silahlı Kuvvetleri ihtilâle sürüklemek için de tek yol vardı: Sızmak!.. Böylece, sadece askerlik vazifesini düşünen subayları, endişeli bir havaya sokarak mutlaka bir «çare arama»ya zorlamak...

☆ *TKP'NİN EMRİ UYGULANIYOR*

1969'un son günlerinde Türkiye Gizli Komünist Partisi Başkanı Yakup Demir, Doğu Almanya'da yayınlanan beyanatında,

«Türkiye'de komünizmin yerleşmesi için Adalet Partisi'nin zayıflatılması gerektiğini; ancak bu şekilde Komünist faaliyetler için elverişli bir vasatın ortaya çıkacağını» belirtmişti: Yakup Demir, devamla: «Bu maksatla AP'nin yıpratılmasını temin için her türlü teşebbüs yapılmalıdır. Üniversitelerde kendileri ile dava birliği halinde bulduğumuz ve teşkilatımızla sıkı temas halinde olan hocalar mevcuttur» demişti.

Bu emre uygun olarak; bilhasa YÖN Dergisi etrafında kümelenen; Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu ve bunun gibi aşırı solcular, sosyalizme seçimle gidilmeyeceğini bilerek; bir yandan ihtilâl cuntalarında faaliyet yapıyorlardı. Onlara göre, Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan gibi tedhişçilerin «halk savaşı»; Silahlı Kuvvetler karşısında başarısızlığa uğramaya mahkumdu. Bunun için, bir kısım ordu mensuplarını elde ederek, sosyalizme gidecek bir çok engeli ihtilal ile bertaraf etmek gerekiyordu. Askeri darbe, sağ eğilimli de olsa, ikinci, üçüncü merhalelerde bu sola dönüştürülüp, sosyalizme ulaşabilirdi.

Yakup Demir'in emirleri gereği, basında AP'yi yıpratıcı yayınlarını kıyasıya sürdüren aydın-sol takımının, fazla bekleme-yet tahammülleri yoktu. Ne yapılması lâzımsa, bir an önce yapılmalıydı. Hem ordu eliyle yapılmalıydı... Bunun için, iktidara karşı YÖN ve onun devamı olan DEVRİM ile orduyu tahrik edici neşriyata girişmişlerdi.

Bunlara, bu vasıflardan dolayı, «tepeden inmece» deniyordu. Dev - Genç'li militanlardan farkları buydu... «Tepeden inmece»ler, ilerde görüleceği gibi sivil bir cunta olarak teşkilatlanacak ve daha sonra diğer cuntalarla birleşip, asıl hedefe adım adım yaklaşılmaya çalışacaklardı.

☆ ASIL SAVAŞ KİME KARŞI

Gecenin geç saatleriydi.. Bir konferans sonrasında, arkadaşının koluna girmiş yürüyorlardı. Az ilerdeki pastaneye girdiler. Arkadaşına açılmak istiyordu. Köşedeki bir masaya oturdular.

Bir buçuk seneden beri kendisini takip ediyorlardı. Kendilerine itimat telkin etmişti; bazı hizmetler isteyeceklerdi. İhtilâl grupları vardı. İhtilalciler fikirlerini TİP'in ve Ecevit'in görüşleri üzerine oturtarak, yeni bir bina kuracaklardı. İhtilâl, Rusya'ya bağlı olacaktı, oradan yardım alacaklardı. Kendisine işbirliği teklif ediyorlardı.

Şimdilik savaşları, 27 Mayıs'ta olduğu gibi gericiler ve Nurculara karşı olacaktı. Mücadele kazanılınca, komünizme dönüşülecekti. Ve Madanoğlu ile de temasları vardı. Onun vasıtasıyla istihbarat yapıyorlardı. TÖS ile de münasebetleri bulunuyordu.

Pastanedeki buluşmaları devam etti. 12 Nisan 1967'deki görüşmelerinde, ihtilalcilerin askeri ve sivil olarak ikiye ayrıldığını, bunlar arasında irtibat bulunduğunu anlattı. Ve ayrıca :

«Bizim gayemiz ve çalışmalarımız, demokratik düzenin Türkiye'ye yaramayacağı yolundadır.» dedi

17 Nisan'da ise, «Bizim telkinlerimizle, Fen Fakültesi'nde (Köy Enstitüleri grubu) yapılacak ve böylelikle güzel bir propaganda zemini kuracağız. Ben ön planda değilim. Bu işte kelle çalışır, kelle gider. Bunu bilmelisin» şeklinde konuştu.

Artık ihtilalci olmuş, evlerdeki birbirini kovalayan gizli toplantılara katılmaya başlamıştı.

Cuntaya yeni katılan şahıs, Mahir Kaynak'tı. Kendisini Cemal Madanoğlu cuntasına sokan ise, Hıfzı Kaçar'dı. Böylece uzun zamandan beri devrimcilerin konferanslarına katılarak, gizli faaliyetlerini araştıran Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) elemanı Mahir Kaynak; cuntaya dahil oluyordu.

Ve Mahir Kaynak, 12 Mart sonrası sıkıyönetim döneminde, Madanoğlu cuntasını eyleme geçmek üzereyken yakalatacak ve Sıkıyönetim Mahkemesi önünde yargılanmalarını sağlayacaktı.

☆ CUNTANIN GAYESİ

Madanoğlu cuntasının açığa vurulan görüşleri, bu teşkilatın faaliyeti hakkında bilgi edinmemizi kolaylaştırmıştır :

«Sosyalizme seçimle ulaşılmaz» diyorlardı. Bunun için, «ihtilâl lâzımdı»dı. «27 Ma-

yıs'daki hata tekrarlanmamalı, kadro kurmalıyız» dedikten sonra kendi kendilerine soruyorlardı :

«27 Mayıs'ta yapılan, şimdi neden yapılmasın?»

Ama «Önce kanun taslakları hazırlanmalı, kadromuz kurulmalı»ydı.

Madanoğlu cuntasına girmeden önce, bu cuntaya rengini veren YÖN'cülere göre, Ordu ile işbirliği yapılarak, Silahlı Kuvvetler politikaya sokulmalıydı.

Bu cuntanın fikir babalarından Doğan Avcıoğlu, YÖN dergisinin 39. sayısının da, Ordu'nun devrim yapmasını telkin etmişti. Yazıda, askerlere karşı bir darbe yapılmayacağı ifade edildikten sonra, bunun için de, silahlı kuvvetlere propaganda yapılması hedef alınıyordu.

Yola «Milliyetçilik» fikrinden çıkılacaktı. Böylece ideolojik tartışmalar içine girmeyen subaylar da, kolayca avlanacak ve geniş bir cephe meydana getirilecek, karşı hareketlerin yapılması önlenecekti.

* * *

☆ SINIF SINIF CUNTA

12 Mart öncesi, 27 Mayıs'taki gibi iktidarı kanlı veya kansız ihtilalle ele geçirmek isteyen cuntalar kurulmuştu.

Bilhassa 1965'lerden itibaren faaliyetlerini arttıran ihtilâlciler, gizli toplantılarda plânlar yapıyor, kararlar alıyorlardı. Gayeleri tekti : Meşru iktidarı alaşağı etmek...

Bunlardan en çok adı geçeni, Madanoğlu cuntasıydı Bu cunta; daha önce teşekkül etmiş olan askeri, sivil ve asker orijinli grupları, zamanla içine alacaktı. ,

27 Mayıs'ın «kudretli generali» olarak bilinen, ancak daha sonra, tabii senatörlükten istifa edip, kontenjandan parlamentoya giren Cemal Madanoğlu cuntasının ilk şekli, «asker Orijinli» vasfını taşıyordu. Bu grupta, yine 27 Mayıs'cı olup, Madanoğlu gibi hareket eden Osman Köksal, Necdet Güvenlioğlu, Hıfzı Kaçar ve Zeki Ergun gibi emekli subaylar bulunuyordu.

Bu kişiler, 1965'lerde bir araya gelmeye başlamışlardı.

Bundan ayrı olarak, asker Orijinli bir başka cunta daha vardı: Orhan Kabibay, Talat Turan, Numan Esin gibi 27 Mayıs'ta aktif vazife alanlar, bu grupta toplanmıştı.

☆ SİVİL CUNTA

Aşırı solcu YÖN dergisinin etrafında kümelenen Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüpoğlu da bir cunta kurmuşlardı. Sivil cuntadan bu konunun başında geniş olarak bahsedilmişti.

☆ ASKERİ CUNTA

Harp Akademileri çevresinden meydana gelen askeri cuntada ise, albay rütbesinde bulunan Kurmay Alb. Adnan Arabacıoğlu, Alb. İbrahim Artunç, K.Alb. Orhan Seyfi

Güven K. Alb. Fahrettin Tezel, K. Alb. Adnan Kaptan, K. Alb. Cemaleddin Korkut gibi subaylar yer alıyordu.

Bir de İrfan Solmazer hücresi vardı. Bu hücrede, hem gerilla savaşını, hem de tepeden inmeciliği benimseyenler vardı. Milli Birlik Komitesi üyelerinden Solmazer, Ankara Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Mukbil Özyörük, Albay Nihat Değer, iki polis müdürü Muzaffer Yılmaz ve Refet Kaplanı, Dev — Genç eski başkanı Atilla Sarp ile çoğunluğu emekli deniz teğmeni, teğmen ve Deniz Harp Okulu talebelerinden meydana gelen bu teşkilât; Deniz Üsteğmeni Kubilay Kılıç tarafından ihbar edilerek ortaya çıkarılacaktı...

☆ LİDERLİK ÇEKİŞMESİ

Zamanla, bu cuntalar arasında yaklaşmalar oldu. Bilhassa, askerleri ihtilale teşvik gayesiyle yayın yapan ve daha sonra aynı paraleldeki neşriyatı DEVRİM'de sürdüren YÖN'cüler, ilk olarak Orhan Kabibay cuntasına peyderpey girmişlerdi. 27 Mayıs'ta büyük rol oynayan ve 14'lerle birlikte yurt dışına çıkarılan aktif yüzbaşı Orhan Kabibay ile, sivil grup birbirlerinden ayrılacaktı.

Doğan Avcıoğlu ve arkadaşları ile toplantılarını sürdüren Kabibay cuntası, bir müddet sonra Madanoğlu cuntası ile temaslara başladı. Fakat ortaya liderlik meselesi çıkmıştı.

Orhan Kabibay, «Ben aktifim» diyordu.

Hatta ordunun üst kademelerinden de muvafakat almıştı. Gürler, bunlardan biriydi...

Ancak, Kabibay cuntasına giren YÖN'cüler, buna itiraz etmişti. Avcıoğlu ve arkadaşlarına göre, "Madanoğlu, 27 Mayıs'ın en aktif generaliydi Askerler kendisini benimserdi. Şerefi vardı. İhtilâli onun liderliğinde yapmak daha uygun olurdu."

Bu görüşü, Kabibay grubu kabul etmedi. Numan Esin şiddetle muhalefet edenlerin başında geliyordu. Çünkü işin bir diğer yönü de, 27 Mayıs'ı birlikte yaptıkları halde, Madanoğlu'nun Milli Birlik Komitesi'nden Esin ve Kabibay'ı 14'lerle birlikte tasfiye etmesiydi. Bu bakımdan Numan Esin ve Or-

han Kabibay'ın, Madanoğlu'na karşı, geçmiş bir husumetleri vardı.

Buna rağmen, bazı elemanların tavsiyesi ile, «**Şimdilik baş tayin etmeden çalışalım**» görüşü hakim oldu. Mühim olan, birlik ve beraberlik içinde, daha kuvvetli olmaktı. Fakat **yürümedi...**

☆ **BÜYÜK CUNTA VE...**

Bundan sonra, cuntalar, iki ayrı grup halinde gelişerek faaliyetlerini sürdürecekti.

Madanoğlu cuntası; Harp Akademileri çevresinde 1967'lerde kurulan ve daha çok albay rütbesindeki hocaların meydana getirdiği askeri cuntaya el attı.

Kabibay cuntası ise, ihtilâl hazırlığı yapan generallerle irtibat kurdu. Generallerin meydana getirdiği gruba «**BÜYÜK CUNTA**» da denir. Bu cuntanın başında, Selim Paşa ve Yavuz Paşa diye anılan, Faruk Gürler ile Muhsin Batur vardı.

Büyük Cunta'nın kökünün, Silâhlı Kuvvetler Birliği'ne dayandığı anlaşılmaktadır. 1961 seçimlerinden sonra Genel Sekreterliğini Faruk Gürler'in yaptığı Silâhlı Kuvvetler Birliği; hem Milli Birlik Komitesi'ne cephe almış, hem de Parlamantonun açılmasını engellemek istemişti. Ancak Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın müdahalesi ile, Cumhurbaşkanı'nın Cemal Gürsel ve Başbakan'ın İnönü olmasının parti liderleri tarafından kabul edilmesinden sonra, ihtilâl den vazgeçilmişti.

1961'e dayanan büyük cuntanın başında bulunan Gürler'in, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na zorla gelmesiyle, bu teşkilâtın varlığını devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Kemal Atalay, Hükümet ve Cumhurbaşkanı tarafından Kara Kuvvetleri Komutanlığına getirilmişti. Kemal Atalay, tebrikleri bile kabul etmişti. Ancak Gürler, yanında Batur ve cuntanın bazı elemanlarıyla birlikte Sunay'a giderek, «Ordu beni istiyor» diyerek Kara Kuvvetleri'ne gelmişti... Buna benzer bir hareket, 1972'deki Genel Kurmay Başkanlığı tayininde de yapılacaktı.

1970'e gelindiğinde, «Büyük Cunta»nın bir ayağı Kara Kuvvetleri Komutanlığına, diğer ayağı Hava Kuvvetleri Komutanlığına, üçüncü bacağı ise Deniz Kuvvetleri'nden Donanma Komutanı Kemal Kayacan'a uzanacaktı. Bir tek Genel Kurmay Başkanı cuntacı değildi; onun da Genel Sekreteri, cuntacılarla birlikti. Cuntanın diğer ayağı ise, Çankaya'ya uzanıyordu. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Cihat Alpan'a... Hatta... Evet hatta, Cevdet Sunay'a...

İç ve dış sebepler bir yana, 12 Mart'ı gerçekleştiren «BÜYÜK CUNTA»nın etrafında dönecekti herşey...

Büyük Cunta'nın asıl liderinin Muhsin Batur olduğunu da belirtmek gerek. Gürler'in ihtirasından faydalanan Batur; aşırı solcularla sıkı bir işbirliğine girişmiş, Doğan

Avcıoğlu'nun «Türkiye'nin Düzeni» isimli kitabını Orduya dağıttırmıştı.

Askeri büyük cuntanın içinde olduğu gibi, hem Kabibay, hem de Madanoğlu cuntası ile yakın irtibatı vardı. 27 Kasım 1970'de toplanan Madanoğlu cuntasına, bir ihtilâlcî ile «**Darbe 4 Haziran'a kadar olur**» diye haber göndermişti. O zamanki adı «**Yavuz Bey**» di. DEVRİM dergisine yaptığı ziyaretler, bu iddiaları doğrulamaktaydı.

☆ **DARBE NASIL OLACAKTI?**

Yapılacak bir darbenin düğmesine Gürler basacaktı. Bundan sonra ise, Batur idareyi ele alacak ve Gürler icabında safdışı edilecekti. Bundan sonra Madanoğlu cuntası harekete geçerek, arkadan yeni bir darbe gerçekleştirecek, bunu da yenileri takip edecekti. Gürler, sonradan, «**Bunlar bizim karımıza kurşun dolduracaklarmış yahu?**» Demekten kendini alamayacaktı...

• • •

•

İKİNCİ BÖLÜM:

12 MART
1971

1971 BUHRANI BAŞLIYOR

12 Mart 1971... Ankara yine tedirgin... Saat 12 suları... Askeri birliklerin kontrolü altındaki TRT'ye sert adımlarla biri general üç subay giriyor.

İçlerinden general olanı cebinden çıkardığı zarfı TRT Haberler Müdürü Doğan Kasaroğlu'na uzatıp, **«Bunu 13 bülteninde yayınlayın»** diye sert bir sesle emrediyor:

«Etrafta gerekli tertibat alınmıştır!..»

Tümgeneral Musa Ögün, Hava Albay Kemal Tunusluoğlu, Deniz Alb. Fuat Uğur; 13'ü beklerken Haberler Müdürü Kasaroğlu yan odaya geçerek Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlığı arıyor. Onlara da böyle bir muhtıra gelip gelmediğini soruyor. Köşk'ten verilen cevap **«Bize de geldi»** dir. Başbakanlığın ise henüz haberi yoktur.

Bu arada TRT Genel Müdürü Adnan Öztrak telefonla bulunur. Muhtıra metni kendisine okunur. O'na göre **«yayınlanmalı»** dır.

☆ «BİLGİLERİNİZE...»

Üç subay sabırsızlık ve heyecanla, bir yandan çaylarını içerken, ikide birde saatlerine bakıyorlardı. Nihayet saat 13'e gelmişti. Az sonra dünyaya Türkiye'de yeni bir devir başladığı ilan ediliyordu; Çetin Çeki «Burası Türkiye Radyoları» diye başladı:

«Genel Kurmay Başkanı, Hava Kuvvetleri Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı;

Cumhurbaşkanlığına,

Cumhuriyet Senatosu Başkanına,,

Millet Meclisi Başkanına,

Türk Silahlı Kuvvetleri adına, birlikte imzaladıkları bir muhtıra verdi.

Üç maddelik muhtıra metni şöyledir :

1. Parlamento ve Hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamu oyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğini ağır bir tehlike içine düşürmüştür.

2. Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetlerin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partilerüstü bir anlayışla Meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele

alacak ve uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

3. Bu husus sür'atle tahakkuk ettirilmediği takdirde, Türk Silâhlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamak görevlerini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır.

Bilgilerinize...

MEMDUH TAĞMAÇ, Orgeneral, Genel Kurmay Başkanı

FARUK GÜRLER, Orgeneral, Kara Kuvvetleri Komutanı

CELAL EYİCİOĞLU, Oramiral, Deniz Kuvvetleri Komutanı

MUHSİN BATUR, Orgeneral, Hava Kuvvetleri Komutanı

Böylece, milletin reyi ile gelmiş meşru bir iktidar gayri meşru bir hareketle alaşağı edilmiş oluyor, Türk demokrasisi ağır bir yara alıyordu.

☆ MART'A KADAR

Yıllardır yapılan ihtilâl hazırlıkları 1971 Mart'ının başında birden bire temposunu arttırmıştı. İlk günden 12 Mart'a kadar hemen her gün, hatta her saat toplantılar birbirini kovaladı.

Kökü 1962'lere dayanan cuntalar, şimdi ihtilâl düğmesinin basılmasını bekliyorlardı. Tatlı hayallerle, elde edecekleri makamların heyecanını yaşamağa başlamışlardı. Fakat olmadı... Bir büyük darbe her şeyiyle planlandığı halde, son anda muhtıra şekline nasıl dönüştü?

Orduda bir takım kıpırdanmalar olduğunu hisseden Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç, 1970 Haziran ayında bütün birlikleri dolaşmak üzere geziye çıktı.

Alt kademedede rahatsızlık vardı. Tağmaç bunları asli vazifelerine bağlamak için siyasete karışmamalarını öğütlüyor ve itidal tavsiye ediyordu. Bir çok kumandan bazı hareketlerin olduğunu Tağmaç'ın gezileriyile anlayacaktı.

Bir müddet sonra, terfi ve emeklilik ayı Ağustos olmamasına rağmen Harp Akademisinde bulunan 35 kadar Kurmay Albay ile bir miktar sınıf subayı başka yerlere tayin edilmişti. Tağmaç Genel Kurmay istihbaratı ile MİT'in verdiği raporlarla bunların cuntacı olduklarını tesbit etmişti.

Orgeneral Tağmaç bunları emekli etmeyi düşündü, fakat doğuracağı tepkinin nasıl olacağını hesap edemediği için, dağıtmakla yetindi. Kesin bir operasyona gidememişti.

☆ **BÜYÜK CUNTA ATAK YAPIYOR**

Yapılan tayinler Muhsin Batur - Faruk Gürler cuntasına nefes aldırmişti. Hem ih-

tilâl yapıldığı takdirde ayakbağı olabilecek alt kademedен kurtulmuş oluyor, hem de; dışarıdan destek olacak diğer cuntaların yardımlarını tek başına üzerine topluyordu.

Yapılan toplantılarda düğmeye Gürler'in basması kararlaştırılmıştı. Batur ise planlayıcıydı.

Bir müddet sonra Batur tek başına hareket edebilecek güce erişmişti. Gürler adına cunta toplantılarını idare eden Kara Kuvvetleri Planlama Dairesi Başkanı Tuğgeneral Celil Gürkan ile Muhsin Batur; Gürler'den habersiz görüşmeler yapmaya başlamıştı. Halbuki Celil Gürkan, Gürler'in emrinde idi ve ihtilâl anayasasını Gürler'in emri ile hazırlıyordu.

CELİL GÜRKAN

Gürler durumdan haberdar olunca; hiç renk vermeden bir grup meydana getirdi ve daha dikkatli olmaya başladı. Bu durum karşısında Batur, Gürler ile daha koordineli çalışmaya başladı.

Tağmaç'ın, başka yerlere dağıttığı cuntacılarından bir kaçı Büyük Cunta'nın toplantılarına yine katılmaya devam ediyorlardı. Gürler'i temsilen toplantıların idarecisi Celil Gürkan bunları çağırıyordu. Meselâ bunlardan birisi Tank Yarbayı Yılmaz Akkılıç'tı. Halen Bursa CHP İl Başkanı olan bu şahıs; ta Urfa'dan gelerek toplantılara iştirak ediyordu.

Cunta toplantılarına Batur'u temsilen, Hava Kurmay Albay Kemal Tunusluoğlu katılıyordu. Tunusluoğlu, muhtıra metnini TRT'ye götürün üç subaydan birisi olacaktı.

☆ ATIF PAŞA

Genel Kurmay Plan ve Prensipler Dairesi Başkanı Korgeneral Atıf Erçikan'ın cuntanın toplantılarına iştirak etmesi gidişatı değiştirecekti. Atıf Paşa katıldığı bu toplantılardan Tağmaç'ı haberdar edecek; ihtilâlcilerin niyetini ve kendisini Genel Kurmay Başkanı yapacaklarını söyleyecekti. 12 Mart sonrasında planlanan bir ihtilâli haber verdiği için evine Dev - Genç liderlerinden Sarp Kuray ile Ruhi Koç bomba atacaklardı.

• • •

Mart'ın ilk günlerinde Genel Kurmay Başkanı Tağmaç, kaynaşmanın iyice arttığının farkındadır artık. Ama herşeyi açıklıkla bilmemektedir. 3 Mart 1971'de Ankara'daki birlik komutanlarını toplayarak, onlara bazı tavsiyelerde bulunma ihtiyacını duydu.

Ordu'nun baskısı ile devlet yaşamazdı. Silahlı Kuvvetler, devlet idaresine el koymamak için çırpınıyordu... Sokaktaki çağrıya uymayacaktı. Komutanlar Milli Güvenlik Kurulu'nda görüşlerini açıklıyordu. Badire devam ederse Silahlı Kuvvetlere de iş düşebilirdi. Fakat bu duruma gelinmesi istenmezdi.

Heyecana kapılmamak, soğukkanlı olmak şarttı. Komutanlara kayıtsız şartsız güvenilmeliydi. Disipline uyulursa badire atlatılırdı. Karar verilmekte geç kalınmayacaktı.

Tağmaç bundan sonra, muhtemel bir hadiseyi frenlemek gayesiyle son sözünü söyledi:

«Ne yapılıcaksa biz yapacağız»

Fakat buna rağmen ihtilâl hazırlıkları durmamıştı. Bu günlerde, yani 3 - 4 - 5 veya 6 Mart'ta kesinlikle ihtilâl kararı alındığı ortaya çıkacaktı. Darbe 9 Mart 1971 saat 16'da Gürler'in düğmeye basmasıyla başlayacaktı. Her şey hazırlanmıştı. Kim kimi enterne edecekti, kimler kimi vuracaktı... Tanklar namlularını nereye çevirecekti... Harekâtın karargâhı... Halkın iâşesi... Parola... Herşey en ince noktasına kadar düşünülmüştü.

☆ **NİYE OLMADI**

Faruk Gürler, Muhsin Batur cuntası ile Orhan Kabibay, Numan Esin ve Talat Türan'ın bulunduğu cuntanın gününü, saatini

tesbit ettiği ihtilâl, 7 ve 8 Mart'ta yapılan toplantılardan sonra başka bir şekil alacaktı.

7 Mart'ta Yıldızevlerde Celil Gürkan ile Atıf Erçikan'ın da katıldığı bir toplantı tertiplendi. 45 kadar subayın katıldığı bu toplantı **“pekiştirme”** toplantısıdır. Celil Gürkan komutanlardan teker teker tekmil alıyordu :

— **Senin birliğin hazır mı?**

— **Ya seninki...**

Tabur komutanları **“Vasıtam, topum, silâhım, erim, hepimiz emrinize hazırız”** cebını veriyordu. Bu arada kimi muhabere vasıtalarını karıştıracığını, kimi de motorlu vasıtaların benzinlerine su katarak, karşı bir harekâtı önleyeceği teminatını veriyordu. Bir gün sonra yani 8 Mart'ta yapılacak toplantıdan sonra da Gürler **“hazırolun”** emrini verecek, 9 Mart saat 16'da düğmeye basılacaktı.

Bu toplantıya ilk defa katılmış olanlardan bazıları Gürler ile Batur'u göremeyince **“Yoksa ihtilâlin içinde onlar yok mu?”** diye sormuşlardı. Halbuki, evlerde yapılan toplantılara Gürler ile Batur mahzurlu olur düşüncesiyle gelemiyor; Gürkan onlar adına işleri yürütüyordu.

Bunun üzerine **“Üç alternatif var”** diye söze başlayan Gürkan; ihtilâl hareketinin yeni bir şekil aldığını ortaya koyuyordu :

“Birincisi Faruk Paşa başımızda olarak ihtilâl yapılır. Ayrılırsa, onun adına ihtilâl

yapılır. Sonra onu hallederiz. Üçüncüsü ondan sinyaller alırız, ihtilâl yaparız. Sonra hallederiz.

Gürler bunlardan haberdardı. İhtilâl anayasasını ve kurulacak olan bakanlar kurulu listesini Gürkan'a hazırlatan Gürler, gelişmelerin çok aşırı bir hal aldığını; iplerin yavaş yavaş elinden çıktığını görüyordu. Gürler - Batur işbirliği yerini Batur - Gürkan ittifakına bırakmak üzereydi. Gürkan hazırladığı planları, Gürler'le değil, Batur'la konuşup, düzeltmeler yapıyordu.

Ertesi günü Gürler «hazırolun» emrini vereceği toplantıya bu hava içerisinde gidecekti. Endişesi artıyordu.

☆ «NELER SÖYLÜYORSUNUZ»

7 Mart'taki toplantıya katılanlardan Korgeneral Atıf Erçikan ya o gece yahut da 8 Mart sabahı durumdan Tağmaç'ı haberdar etti. Kaynaşmalar artmıştı; Genel Kurmay Başkanı Atıf Paşa'nın telkiniyle Genel Kurmay Daire Başkanlarını toplantıya çağırdı. Tağmaç hadiselerin iç yüzünü tam manasıyla bilemediği için, gelişmeleri biraz olsun frenleyebilirim, ümidini devam ettirmekteydi. Yine «itidal» tavsiye etti. Halbuki ihtilali, itidal tavsiyeleriyle önlemek mümkün değildi. Neredeyse büyük bir fırtına kopmak üzereydi. İhtilalcilerin iç yüzünü bilen Atıf Erçikan: Tağmaç'ın işi bu kadar ağırdan alması karşısında komutanına yakınlıkla çıkışta bulundu :

«Efendim daha neler söylüyorsunuz? Yarın bu koltuğa ben oturacağım. Olanlardan hiç haberiniz yok. Bakınız siz Genel Sekreterinize güvenir misiniz?»

Tağmaç «Güvenirim elbet» cevabını verdi.

Atıf Paşa cebinden çıkardığı bir kağıdı uzatarak:

«Bu mektuba bakınız. Onun yazısı» dedi.

Mektupta Genel Kurmay Genel Sekreteri, kendi el yazısı ile Atıf Erçikan'ı «Falan yerdeki toplantıya davet» ediyordu.

Tağmaç'ın Genel Sekreteri Tuğgeneral Mehmet Tuğcu ihtilâlcilerle beraberdi. Böylece cuntanın Genel Kurmay'daki ayağı ortaya çıkmış oluyordu.

Atıf Paşa'nın dokunaklı sözleri bitmemişti henüz:

«Siz etrafınızı aydınlatmıyorsunuz. Karargah çalışmaları yeterli gitmiyor. Kapalı bir durumdasınız. Birşeyler olup bitiyor. Ortada dönen birşeyler var. Ama kendi karar-gahınızın haberi yok. Oradan buradan öğrenilen bilgilerle, kıyıdan köşeden gelen haberlerle yetinilmemeli. Bakın beni de toplantılarına çağırdılar. Yarın bu makama ben oturacağım»

Evet... İhtilâl yapılsaydı ilk kabinde Atıf Erçikan Genel Kurmay Başkanı olacaktı. Erçikan toplantılara katılmadan önce Genel Kurmay Başkanı olarak K. Kuvvetleri Planlama Dairesi Başkanı Tuğgeneral Celil Erçikan düşünülmüştü. Ancak Atıf Paşa'yı da kesin-

likle kendilerine bağlamak için böyle bir makam verdikleri anlaşılıyor.

Atıf Paşa'nın sözleri, Tağmaç'a çok tesir etmişti. Endişesi bir kat daha artmış, durumun vahametini kavramıştı.

Bu konuşmalardan, Tağmaç'ın Atıf Erçikan'ı cunta faaliyetlerini öğrenmesi için vazifelendirmediği ortaya çıkmaktadır. Atıf Paşa, biraz da ihtilâlcı eğilimi dolayısıyla toplantılara katılmış fakat, aşırı sol bir ihtilâlin planlandığını dehşetle görünce durumdan Tağmaç'ı haberdar etme ihtiyacını hissetmişti. (1)

(1) Demirel Hükümetinin Milli Savunma Bakanı İhsan Topaloğlu bu tefrika YENİ ASYA'da yayınlanırken gazeteci Can Pulak'ın sorularını cevaplandırdı. 17 Mart 1977 tarihli GÜNAYDIN'da çıkan açıklamalarında; Atıf Erçikan için «Erçikan bizim adımıza muhtıracıların toplantılarına iştirak ediyordu. Kendisine Genel Kurmay Başkanlığı vaad edildince bizden, yani Genel Kurmay Başkanı ve hükümet tarafı bir Korgeneral olarak bunların içine girdiği halde, sonradan döndü. Bunların bu işi yapabileceklerini ve güçlerini görünce «Muhtıra verin» dedi ve onlarla birlik oldu.» Demektedir. (Burada şöyle bir tahminde bulunmak mümkün: Atıf Paşa toplantılara katıldığından Genel Kurmay ve Hükümet'i haberdar etmişti. Fakat, Topaloğlu'nun dediği gibi ihtilâlcileri güçlü görünce muhtıranın verilmesi için Tağmaç'ı iknaya çalışmıştı. Çünkü Tağmaç meseleyi oldukça ağırdan alıyordu. Anlaşılan Erçikan; Hükümetle alakasını fazla sürdürmemişti.)

Atıf Paşa'nın sözleri üzerine Tağmaç 10 Mart'ta «Genişletilmiş Komuta Konseyi» adları çağırılmıştı.

Sınırdaki birlikler hariç, bu toplantıya general rütbesindeki bütün birlik komutanları çağırılmıştı.

☆ GÜRLER OYALİYOR

8 Mart'taki ihtilâl öncesi son toplantıya Gürler kafasında bir çok ihtimalle uğraşırken gelecekti. Ne yapmalıydı? Nasıl tutum takınmalıydı?

Gürler sonunda buldu. Tek şey vardı; tarihi belli ihtilâli; kendi kontroluna geçirecek bir fırsat buluncaya kadar oyalamak. Öyle yaptı.

«Bana 24 saat mücadele edin» dedi. Böylece 9 Mart'taki ihtilâl tehir edilmiş oluyordu. Ne zamana kadar?

Gürler'in düğmeye basmamasında; Batur'un ve Gürkân'ın kendinden habersiz bazı işlere girişmeleri yanı sıra; hazırlattığı Bakanlar Kurulu listesinde aşırı solcuların bulunmasıydı. Gürler solcuydu ama, Batur kadar, Gürkân kadar hızlı değildi... Bir de artık Tağmaç herşeyden haberdar edilmişti. Gürler bundan dolayıdır ki, 8 Mart'taki toplantıda «Herşey hiyerarşik bir nizam içinde yapılmalıdır. Genel Kurmay Başkanı varsa, ben de varım» demek zorunda kalmıştı. Bir de Gürler «karar» vermekte güçlük çekiyor-

du. Bu bir komutanlık zaafıydı. Ama bu menfi zaafı; gidişatı bambaşka bir yöne çevirmeye sebep olacaktı. Bu mesele hatırlatıldığında bir sınıf arkadaşı **“Gürler’in gerekirse altında heykeli dikilmelidir. Bilme-yerek hizmeti olmuştur”** diyecekti... Bu da işin hikmet ciheti...

☆ YENİ BİR PLAN HAZIRLANIYOR

Gürler’in düğmeye basmadan önceki son emrini vermemesi Batur ve diğer ihtilâlciler arasında şaşkınlık uyandırdı. **“Ne oluyoruz?”** diye düşündüler. **“Bu kadar çekingenlik olur mu?”** ydu...

Batur ile Gürkân; Gürler’in tedirginlik duyduğunu biliyorlardı. Hata Gürler, Tağmaç’la yakınlaşmaya başlamıştı. Bu durum ihtilâl planlarını alt üst edebilirdi. Bunun için bir toplantı tertip ettiler. 9 Mart 1971 saat 17.30’da Hava Kuvvetleri Konferans salonunda buluşulacaktı. Batur **“Gelişmeleri değerlendirmek”** gerekçesiyle toplantıya Gürler’i de çağırdı. Halbuki böyle bir toplantı bir önceki toplantıda kararlaştırılmamıştı. Nereden icap etmişti?

Aynı saatlerde Hava Kuvvetleri alarma geçmişti. Hava Kuvvetleri Harekat Dairesi Başkanı Ömer Çokgör bir hareket için hazır bekliyordu. Gürler düğmeye basmasa da darbe yapılacaktı. Bu arada Gürler de Kara Kuvvetleri’ne **“genel alarm”** vermişti. Ne olur ne olmazdı... Kendinden habersiz bir şeyler yapabilirdi. Gürler bu alarmin sebe-

bini soran Milli Savunma Bakanı İhsan Topaloğlu'na «Bazı şeyler olabilir. Komutanlara birşey olmasın diye verdim. Komutan ne derse o olur» dedi.

Gürler Hava Kuvvetleri'ndeki toplantıya bu sebeple tedirgin gitti. Askeri vasıtalar gerekli tertibatı almışlardı. Gürler ile beraberindekilere zarar gelmesi halinde karşılık vereceklerdi. Hatta bazı subaylar «Paşam oradan sağ çıkabilecek miyiz?» diye sormuşlardı..

30 civarında subayın katıldığı toplantıda yine ihtilâl planları görüşüldü. Fakat Gürler düğmeye basmayıp, «Yarınki Genişletilmiş Komuta Konseyi'nde görüşlerimizi açıklayacağım» şeklinde konuştu. Tağmaç'ın da harekate katılması halinde bir şeyler yapabileceğini söylüyordu.

Artık ipler kendi eline geçmeye başlamıştı. Oyalama neticesini veriyordu.

Halbuki; sonradan, Batur ile Gürkan'ın, Gürler'i orada enterne ederek, ihtilâli gerçekleştirmeyi planladıkları anlaşılacaktı.

İhtilâlin akıbeti 10 Mart'taki, yani ertesi günkü Genişletilmiş Komuta Konseyi toplantısında belirlenecekti.

☆ 9 MART'IN TARTIŞMASI

9 Mart'ta Hava Kuvvetleri'nde yapılan toplantıda neler konuşulduğu halâ münakaşa edilmektedir. Kimine göre bir müdahale toplantısıdır; bazılarının da söylediğine bakılırsa bir darbenin önlenmesi toplantısıdır.

Burada hemen şunu belirtmek lâzım; Batur da, Gürler gibi, ihtilâlden sonra arkadan vurulmaktan korkuyordu. Fakat mutlaka bir darbe yapılmasından da yanaydı. Gürler'i devamlı olarak zorluyordu. Hele bir darbe yapılınsa gerisi kolaydı.

9 Mart'taki toplantıyı; Gürler'i pasif kalmasından dolayı tesirsiz hale getirmek için tertiplemiş olabilirdi. Fakat Gürler'in aldırıldığı tedbirler sebebiyle; Gürler'in toplantıyı idare edip, kapatması karşısında bir şey yapamamış hatta onunla birlikte tavır takınmıştı.

Görüldüğü gibi 9 Mart; ihtilâlin tehir edilmesine karşı çıkanların baskısı ile yeni bir hareketin başlangıcı olacaktı.

Bu da gerçekleşmediği için; 9 Mart; tehir edilmiş bir ihtilâlin yapılmasını daha da ileriye bırakma toplantısı sayılacaktı. Tabii ki, bu toplantıda ihtilâl hazırlıkları da gözden geçirildi. Zaten herşey tamamlanmış, sadece motorlar çalıştırılmamıştı.

Batur, 9 Mart toplantısını **«Olacak bir darbe durduruldu»** diye ifade ederken; Demirel, Muhsin Batur'un Hürriyet Gazetesi'nde 12 Mart'la ilgili olarak çıkan beyanatına gönderdiği cevapta 9 Mart'taki toplantının **«Kremalı pasta toplantısı»** olmadığını belirterek **«YAVUZ BEY KİMDİR?»** diye sormuştu

☆ **KABİNEİNİN DİĞER ÜYELERİ**

9 Mart'taki darbe yapılıyordu; Gürler Cumhurbaşkanı, Batur Başbakan, Atıf Erçi-

kan Genel Kurmay Başkanı vazifesi yapacaklardı. 40 kişilik devrim konseyi ile 250 kişilik teknik elemanlardan kurulu Meclis'in yer alacağı ihtilâl dönemindeki bakanlar kurulunun teşekkülü tüyler ürpertici :

Fakir Baykurt, Milli Eğitim Bakanı
 Uğur Alacakaptan, İçişleri Bakanı
 Mümtaz Soysal, Dışişleri Bakanı,
 Numan Esin, Ulaştırma Bakanı
 Behice Boran, Sosyal İşler Bakanı
 Orhan Kabibay, Gümrük Bakanı

İsmi geçen diğer bakanlardan ikisi de : Osman Olcay, Ziya Müezzinoğlu'dur. Bunlar Muhtıra hükümetlerinde bakanlık yüklenecilerdi.

☆ «ALLAH KAHRETSİN»

Yukarıda adı geçen bakanların hemen hepsi 9 Mart saat 16'da yapılması kararlaştırılan darbenin tehir edildiğinden habersizdi. Çünkü icracı değillerdi. Fiilen hareket içinde bulunmuyorlardı. «Gelin oturun» denecekti kendilerine... Bunun için iki gün içerisinde olup bitenlerin sür'ati yüzünden bir bilgi alamamışlardı.

İşte bunlardan birisi Numan Esin'di. İhtilâlcilerle sık sık sohbet ettiği çalışma bürosunda 9 Mart günü saat 16'da radyonun başında heyecanla ihtilâl anonslarının verilmesini, marşlar çalınmasını bekledi. Bekledi... Bekledi... «Ulaştırma Bakanı Numan Esin» sözünü duymak için bekledi... Ümitleri dakikalar ilerledikçe söndü... Söndü...

Ve sonunda ayağa fırlayıp sinirinden odanın içinde **«Allah kahretsin»**. **«Bir işi becere-remediler»**. **«Kalleşler»** diye bağırarak dört döndü.

Halen aşırı solcu Vatan Gazetesi'nin sahibi olan, 60 - 70 TIR'lık filosu bulunan kapitalist Sosyalist Numan Esin **«Vatan kurtarma»**ya koşanların sadece biriydi. Herhalde diğer ihtilâl hükümeti bakanları kendisi gibi sinirlerinden kendilerini yemişlerdi.

☆ **«SESİMİ TANIYORSUNUZ»**

Tağmaç'ın 10 Mart'ta tertiplelediği Genişletilmiş Komuta Konseyi Toplantısı'na yurdun dört bir yanından komutanlar 9 Mart günü gelmeye başlamışlardı.

Hemen hepsi Ankara'ya tedirgin ayak basmışlardı. **«Birşeyler olabilir»** di. Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Faik Türün durumun vahametini takdir eden komutanlardan biriydi. İstanbul'dan hareket etmeden önce **«muhtemel bir harekete karşı»** birliklerine alarm vermişti.

Türün Paşa; Ankara Merkez Komutanı olan kardeşi General Tevfik Türün'e de tedbir alması için tavsiyede bulundu. **«Orduevi- nin etrafında gerekli tedbirleri alınız»** dedi. İhtilâlciler ertesi günkü toplantıya katılmak için gelen komutanları gece kalacakları Orduevi'nde toplayabilirlerdi. Türün Paşa bu arada İstanbul'a telefon etti. Kurmay Başkanı'na :

«Benim sesimi tanıyorsunuz» dedi «Benim sesimden başkasının emriyle katiyen hareket etmeyeceksiniz» emrini verdi.

☆ «NE YAPMAK LAZIM»

200 kadar generalin katıldığı toplantıda ilk söz Tağmaç'ındı:

«Ne olacak memleketin hali, nereye gidiyoruz?» diye sordu. «Ne yapmak lâzım?»

Her tarafta birşeyler oluyordu. Huzursuzluk artmıştı. Buna karşı komutanlar ne düşünüyordu, eğilimleri ne yöndeydi? Onun için toplanmışlardı...

Tağmaç bundan sonra kendi görüşlerini belirtti:

Huzursuzluğun sebebi, sosyal adaleti gerçekleştirecek reformların yapılmamasıydı. Reformlar yapılırsa huzur gelirdi. Hükümetler reformları bugüne kadar savsaklamışlardı.

Tağmaç, daha sonra yanıldığını anlayacak; anarşinin sebebinin reformların yapılmamış olmasından dolayı ileri gelmediği ortaya çıkacaktı. Halbuki o anda okuduğu gazeteler ve etrafında konuşulanağlardan dolayı başka türlü görüş belirtmesi de beklenemezdi. Ama Tağmaç buna rağmen fazla karamsar değildi. Silâhlı Kuvvetler hiyerarşik bir nizam içerisinde hareket ederse, demokratik rejime zarar gelmezdi:

«Durum tehlikelidir ama, yarın çöküyor-muşuz gibi bir durum da yoktur» dedi... «Ümitsizliğe kapılmayalım ve bir şans daha ta-

nıyalım. Silâhlı Kuvvetler mensupları birbirine ve kumandanlarına güven içinde bağlı bulunmalı ve kendi eserimiz olan Anayasal düzen dışında başka bir hal çaresi bulunmadığına kesin şekilde inanmalıdırlar. Ordu adeta devlet idaresine müdahaleye zorlanmaktadır. Silâhlı Kuvvetlerin sabrı taşırılmak istenmektedir. Bu noktaya önemle dikkatinizi çekmek isterim.»

☆ *SİLAHIMIZ VAR, DİYE...*»

Tağmaç'tan sonra komutanlar sırayla söz aldılar. Kimisi hemen müdahale edilmesi taraftarıydı. Kimisi iki ihtimalli konuşuyordu. Bazı komutanlar da müdahalelere karşı çıkıyordu.

Orgeneral Hamza Görgüç bunlardan biriydi. Hiç bir şekilde Silâhlı Kuvvetlerin müdahalede bulunmasına taraftar değildi. Faik Türün Paşa «Asker belli bir görev için yetiştirilmiştir» diye söze başladı :

«Elimizde silâh var diye en iyi düşünenler miyiz? En akıllı mıyız? Memleketin Üniversite bitiren bu kadar güzide evlâdı var. Biz belli sayıda Harp Okulu mezunuyuz» Şeklinde konuşmasını sürdürdü... Demokratik rejime müdahale ile mesele haledilemezdi. Böyle bir yola gidilmeden; meşru nizam içerisinde çıkış yolu aranmalıydı...

☆ «*TIRMANMA*»

Genişletilmiş Komuta Konseyi toplantısında belli bir karar alınmadı. «*Tırmanma*» yolu benimsendi. Buna göre müesseseler alt

üst edilmeden beklenecek ve gelişen duruma göre «tırmanma» devam edecekti. Nereye kadar?

Tağmaç toplantıdan sonra herkesin vazifesinin başına gitmesini isteyecekti...

Bu toplantıdan sonra «bazı tasavvurlar» dan vazgeçilecekti. 9 Mart ihtilâlini iki gün geri bırakan Gürler; Batur'u da ikna ederek ihtilâli 30 Haziran'dan geç olmamak üzere tehir edecekti. Batur'un makamında yapılan toplantıya Deniz Kuvvetleri'ndeki cuntanın ayağı Donanma Komutanı Amiral Kemal Kayacan da çağrılmıştı. Cuntanın başları; Genel Kurmay Başkanı ile diğer komutanların durumdan az çok haberdar olmamaları karşısında biraz daha beklemenin daha isabetli olacağını düşünmüşlerdi. Türün gibi demokrasiye inanan askerlerin tetikte durmaları ile, bir darbe kolay kolay gerçekleş-tirilemeyecektir çünkü...

Savunma Bakanı Topaloğlu'nun açıkladığında göre Tağmaç aynı gün kendisine «Siz merak etmeyin, bu iş benim gerdiğim ipi atlamaz. İsterseniz açık tarihli istifa dilekçemi vereyim. Kasana koy öyle yat» demişti. Fakat...

☆ ALT KADEME DURMUYOR

Darbenin 30 Haziran gibi uzak bir tarihe kadar tehir edilmesi Celil Gürkan gibi hızlı ihtilâlcilerin tepkilerine yol açtı. Bunlar Komuta Konseyi toplantısına katılmamışlardı. Gürler, Batur ve Kayacan'ın kararla-

rını adeta tanımamazlıktan gelmişlerdi. Onlara göre Gürler, Batur ve Kayacan'ın tutumları «**korkaklık**»la vasıflandırılabilirdi. Bu sözlerinden dolayı Celil Gürkan ile birlikte 5 general ve 10 albay «**disiplinsizlik**» suçuyla emekli edilecek, 46 subay da başka yerlere dağıtılacaktı. Bunlarla beraber Genel Kurmay Genel Sekreteri Mehmed Tuğcu da istifasını verecekti.

Bu şahıslar hemen bir darbe planı hazırladılar. Gürler, Batur ve Kayacan da olmasa ihtilali gerçekleştirebilirlerdi. 11 Mart'ta bir darbe tertiplemişlerdi. Ama artık herşeye Gürler, Batur ve Kayacan hakimdi.

Bu arada başta General Ali Elverdi ve Hayati Savaşçı olmak üzere dokuz subay Gürler'e gitti. Cunta toplantılarına katılan dört subayı Ali Elverdi nezarete alarak herşeyi itiraf ettirmişti. Bunlar Gürler'e anlatıldı. «**Paşam ihtilali size yaptırıp, sonra General Necip gibi arkadan vurulacaksınız**» dendi. Ve cuntacıların hemen emekli edilmesi istendi. Gürler emekli ettireceğine dair söz verdi. Gürler ve Batur bu kaynaşmayı belirterek Tağmaç'tan «**alt kademeyi tutamıyoruz. Mutlaka bir müdahale gerekli**» diye hiç olmazsa bir muhtıra verilmesini istemişti. Böylece 10 Mart'taki Genişletilmiş Komuta Konseyi'nde beliren ortak görüş geçerliliğini kaybetmek üzereydi. Tağmaç da Topaloğluna ve Konsey'de söylediklerinin tersini yapmayı kabul edecekti.

Tarihi an gelip çatmıştı. Baskılar neticesinde; Kuvvet Komutanları 12 Mart günü saat 9'da Tağmaç tarafından Genel Kurmay'a davet edilmişti.

Görüşmelerden sonra muhtıra metni son şeklini aldı. Sıra imzaya gelmişti. Gürler, Batur, Eyicioğlu hemen imzalarını attılar. Tağmaç'a gelince, bir an masanın başında elinde kalemle durakladı. Bir saate yakın böyle konuşmadan bekledi. Heyecanlı ve sinirliydi. Sonunda Gürler ve Batur'un baskıları, hatta biraz da tehditvari konuşmaları gözyaşları içinde imzasını atmasına sebep oldu. Çünkü 13 haber bülteninin okunmasına çok az zaman kalmıştı...

☆ MUHTIRA NASIL YAZILDI?

Muhtıra'nın nasıl hazırlandığı, bugün hala tartışılır. Muhtıra sert mi, yazıldı da, sonradan yumuşatıldı; yoksa yumuşak mıydı da, sertleştirildi?

Muhsin Batur'a göre Tağmaç'ın Genel Kurmay Harekat Başkanı Kemal Tarhan'a hazırlattığı metin üç sayfalıktı ve «anlaşılması güç»tü... Bunun üzerine muhtıra üzerinde görüşme açılmış ve radyodan yayınlanan metin son şeklini almıştı.

Tağmaç'a göre de muhtıranın hazırlanan ilk metni çok sertti. Kendi gayretleriyle yumuşatılmıştı.

Burada şöyle bir tahmin yürütülebilir. Hemen her komutan 11 Mart'taki kesin kararı verdikten sonra bir taslak hazırlamış

GÜRLER TAĞMAÇ, EYİCİOĞLU, BATUR 12 Mart günü yanyana

veya hazırlattırmıştır. Sonunda bunlar üzerinde görüşme açılmıştır. Batur'un sert olmasını istediği metine bazı itirazlar yapılmıştır. Fakat radyoda yayınlanıp Cumhurbaşkanı ile Meclislerin Başkanlarına verilmişmiş muhtıra metni; daha da yumuşatılmak istenmesine rağmen Batur'un ısrarı ile oldukça sert bir şekilde verilmiş olmalıdır.

☆ TAĞMAÇ «AĞLADIM» DİYOR

Tağmaç'ın muhtırayı imzalarken ağlaması dedikodu şeklinde uzun süre kulaktan kulağa dolaştı. Çeşitli yorumlara sebep oldu. Sonunda işin gerçek şekli açığa çıktı. 29 Mart tarihli Milliyet Gazetesi'nde Turhan Bilgin'in hatıraları arasında, Tağmaç'ın ağladığı açıklandı.

Tağmaç ağlamıştı, ama niye ağlamıştı?

«12 Mart Muhtırası'nı imzalarken ağladığımı herkese beni küçültmek için yaymışlar. Evet muhtırayı imzalarken ağladım. Ben asker ocağından yetiştim. Bizim gözlerimizden kolay kolay yaş akmaz. Kendimizi düşünmeyiz. Bizi memleketimizin atisi (geleceği) ilgilendirir. 27 Mayıs'tan sonra Silâhlı Kuvvetleri kışlasına iade için büyük gayretlerin içinde bulundum. Muvaffak oldum diyebilirim. Ama ah cuntacılık... Bunların ilğine işlemiş. Hangi mevkiye gelirlerse gelsinler, bundan vazgeçmezler. 12 Mart Muhtırası çok daha ağırdı. Benim ısrarım sonucu bu şeklini aldı. Muhtırayı imzalarken ağlıyordum.

Hukukun dışına çıkıyorduk. Ben ömrümde hiç bir cuntaya girmemiştim. 12 Mart hareketini de kumanda zinciri içinde yapmak tek tesellim oldu.»

☆ «**ALTIMIZI TUTAMIYORUZ**» HİKÂYESİ

Evet... Tağmaç Orduyu kışlasına sokmakta bir derece muvafak olmuştu ama, alt kademedен gelen baskılar karşısında bir şey yapamıyordu. Hatta bir defasında Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a «**Alt kademe kaynaşıyor. Altımızı tutamıyoruz**» demiş, «**Kumandan oldur ki, altını tuta...**» cevabını almıştı. Tağmaç bu meselede yalnız değildi elbet. Eyiçioğlu da altını tutamadı; Donanma Komutanı Kemal Kayacan, cuntalar içinde darbe planları yaparken meseleyi geçiştirmekle yetinmişti

Gürler ile Batur; ihtilâl için harekete geçirdikleri alt kademedeki generallerin, kendilerinden ileri gitmesi karşısında şaşır-mış kalmışlardı. Yani onlar da altlarını tutamamışlardı...

* * *

Sonradan bu altını tutamama dillere düştü.

Bununla ilgili olarak Yazar Bedii Faik «**15 yıl sonra 27 Mayıs yargılanıyor**» isimli kitapta çok enteresan bir ifade kullanmaktadır:

«... Diyorlar ki, 12 Mart olmasaydı, daha başka sert bir hareket olabilirdi? Nereden olurdu? Ordudan olabilirdi. 12 Mart'ı yapan kimler? Kumandanlar...

«Bunu yapmazsam altımı tutamam» diyorlar. Altını tutamayana kumandan denir mi? Altını tutamayan adamın ilk yapacağı hareket ay başında bordro imzalamak değildir... Ben bu işi yapamıyorum demektir...»

☆ «DEVREDEN ÇIKARDILAR»

12 Mart saat 10 sıralarında MİT Müsteşarı Fuat Doğu Demirel'e telefon edip «Sayın Cumhurbaşkanımızın bir dileğini size iletmekle vazifeliyim. Biraz önce yanlarındaydım. Sayın Demirel istifasını versin buyurdular» dedi.

Başbakan buna sert bir şekilde mukabelede bulundu. Müsteşar da kim oluyordu? Bağlı olduğu Başbakan'a karşı bunları demek vazifesi miydi? Ne söyleyecekse Cumhurbaşkanı bizzat kendi söylemeliydi...

Demirel bunun üzerine hemen Köşk'ü aradı. Fakat Cumhurbaşkanı, Başbakan'ın telefonlarına cevap vermekten köşe bucak kaçmaktadır. Demirel hemen Başbakanlığa gitti. Makamı ile Çankaya arasındaki direkt telefonu kullanmak istemektedir. Fakat Sunay Demirel'e «meşgul» cevabını verir. Demirel bunun üzerine Milli Savunma Bakanı vasıtasıyla Komutanlarla görüşme yolunu dener. Milli Savunma Müsteşarı Zeki İlter de komutanların toplantı halinde oldukları haberini getirir.

Dakikalar ilerler... Muhtıranın okunma saati yaklaşmaktadır. Başbakan tekrar köşkü arar. Bu sefer Sunay karşısındadır... Demirel :

M İ T Müsteşarı Fuad DOĞU

— Fuat Paşa ile gönderdiğiniz haberi aldım. Bu nasıl bir teklif, Sayın Başkanım, der.

Sunay ise bir gariptir :

— Sağlık bahanesiyle çekilseniz iyi olur Süleyman Bey...

Demirel sağlığının yerinde olduğunu ve istifanın bir parlamento meselesi olduğunu; bunu Meclise götüreceğini yalnız muhtıranın okunmasına mani olması gerektiğini söyleyince, Sunay hiç bir şey yapamayacağını, tarihe geçen şu sözüyle ifade eder :

— Beni de devreden çıkardılar Süleyman Bey...

Demirel hayretler içerisindeydi. Kimler Sunay'ı devreden çıkarmıştı? Demek Sunay son ana kadar cuntacılarla beraberdi...

Fakat Demirel, istifa meselesini Parlamenta götürme fırsatını bulamadı. Çünkü muhtıranın okunmasını önlemek mümkün olmamıştı.

☆ MUHTIRA VERİLİYOR

12.30 sıralarında üç subay, muhtırayı etrafı askeri birliklerle sıkı kontrol altına alınmış TRT'ye götürdü, 13 haberlerinde okunmasını emrettiler. Ve okundu... Muhtıra Meclis Başbakanına, Senato Başkanına ve Cumhurbaşkanına verilmişti.

Meclis Başkanvekili Fikret Turhangil muhtırayı aynı gün saat 15'de Genel Kurul'

da okuttu. Senato Başkanı Tekin Arıburun ise. muhtıranın okunmasından bir gün sonra **«Muhtıradaki ithamlarla Senato'nun ilgisi olmadığını»** söyledi. Arıburun'un bu sözlerine Temelliler, Kontenjandan gelenlerle CHP'liler karşı çıkarak protestolarda bulunurken, AP'liler alkış tutmuştu.

☆ İSTİFA KARARI

Demirel muhtıranın okunmasından hemen sonra Bakanlar Kurulu ile hükümetten çekilmeye karar verme yetkisi olan AP Genel İdare Kurulu'nu toplantıya çağırdı. Bakanlar Kurulu en yaşlı üye Hasan Dinçer'in başkanlığında toplandı. Demirel bu sırada Genel İdare Kurulu toplantısındaydı. Başbakan buradan Bakanlar Kurulu toplantısına geldi.

Bakanlar Kurulu 4 saat 20 dakika süren toplantısında çeşitli ihtimalleri görüştü. Hatta muhtıracı generallerin emekliye sevk edilmesi bile düşünüldü. Ancak emeklilik kararının Cumhurbaşkanı'nın imzalayarak yürürlüğe koyması gerekiyordu; bunu o an Sunay'dan istemek boştu. Çünkü Sunay ihtilâlcilerle beraber olduğunu ortaya koymuştu.

İstifa edilmesi halinde parlamentonun kapatılması yüzde yüzdü. Zaten muhtıranın üçüncü maddesi bunu ifade etmekteydi. **«Partilerüstü bir hükümet kurulmazsa silâhlı Kuvvetler idareyi üzerine alacak»**tı. Yapıla-

cak tek şey, bu maddenin işletilmesini önlemektir.

Dikkati çeken, istifa kararının yalnız Demirel'in imzasını taşımasıydı. Diğer hükümet üyelerinin imzalarını taşıyacak istifanameyi Başbakan «Bir şey olacaksa bana olsun» diye kabul etmemiştir.

Belirtildiğine göre istifa mektubunun ilk şekli çok sertti Ancak ısrarlar karşısında Demirel yapılan yumuşatmayı kabul etti.

İstifa mektubu Başbakanlık Müsteşar Yardımcılarından Muslih Fer ile Cumhurbaşkanına «kurye» usulü gönderildi. Başbakan'ın bu hareketi bir protesto idi.

Saat 17'de Sunay'a verilen mektup aslında yine de 12 Mart hareketine karşı ilk çıkışın ve onu Anayasa dışı sayışın vasfını taşıyordu:

«Cumhurbaşkanlığı yüce katına,

Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları tarafından zat-ı devletlerinize, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına ve Millet Meclisi Başkanlığına tevdi edilip, bugün saat 13'deki radyo bültenlerinde Türk kamuoyuna da duyurulan MUHTİRA İLE ANAYASA VE HUKUK DEVLETİ ANLAYIŞINI BAĞDAŞTIRMAK MÜMKÜN DEĞİLDİR.

Bu durum muvacehesinde, hükümetin istifasını saygı ile arz ederim.

Başbakan
Süleyman DEMİREL»

Hükümetin istifasını Turhan Bilgin açıklıyor.

Demirel'in Bakanlar Kurulu ile beraber toplantıya çağırdığı AP Genel İdare Kurulu'na üyeler büyük tepkilerle girmişlerdi. Çok heyecanlı ve gergin bir hava esiyordu. Herkes birşey ileri sürdü. **«Şöyle yapalım, böyle yapalım»** diyorlardı. Fakat Demirel, meseleyi soğukkanlı olarak değerlendirmek gerektiğini belirterek, onların heyecanını yatıştırdı ve **«hislerimizle değil, aklımızla hareket edelim»** noktasına getirdi.

O günleri hatırlayan bir AP Genel İdare Kurulu üyesi **«Eğer dıştaki kızgınlığımızla bir karar alsaydık, Türkiye bugün bir Vietnam olabilirdi»** diyecekti.

Hükümetin istifasından bir gün sonra

da AP Ortak Grubu toplanmıştı. Parlamenterler heyecan içerisindeydi. Hemen hepsi toplantıya yine çocuğuyla helallaşarak gelmişti. Çünkü her an götürülebilirlerdi. Ne olacağı henüz belli değildi.

Çok sayıda üye söz aldı. Kürsüye ilk çıkan Ahmed Buldanlı'ydı.

Muğla Milletvekili, bu hareketin bir hükümet darbesi olduğunu belirterek söze başladı. Kanlı bir ihtilâl değildi ama, «Gitmezseniz geliyoruz» diye bir tehdit vardı. Bunun karşısında iki çıkış yolu bulunabilirdi.

Birincisi; milletin seçtiğine dair verilen mazbataları Anıt - Kabre götürüp bırakarak, milletvekilliğinden istifa etmektir. «Çünkü muhtıra hakimiyet unsuruna aykırı»ydı. Böyle baskıya tahammül edilemezdi. Parlamento bırakılıp gidilmeliydi. Muhtırayı verenler mesuliyetlerini kendileri bilmeliydi. Orduyu bırakırlar da, hükümetin başına mı geçerlerdi? Kooperatif meclisi gibi onu bunu seçip mebus diye parlamentoya mı doldururlardı? Bu bir ihtilâldi, gerisi bilinmezdi...

Bu yapılamıyorsa ikinci bir yol daha vardı. Meclis kürsüsüne çıkıp, millete seslenilmeliydi :

«Bu hareket gayri kanunidir. Anayasaya aykırıdır. Çünkü ortada hükümeti devirecek bir hadise yoktur. Bunlar dünyanın her yerinde görülen hareketlerdir. Bunu durdurup

susturmak mümkün değildir. Bugün susar yarın başlar. Halbuki devlet güçlü olursa, komünizm susar.

**Ahmet
Buldanlı**

Eğer bu bahane edilip, parlamento feshettirilmek isteniyorsa buradan çıkmayız, deriz. Otururuz. Gelir bizi götürürler... Bir atom değil, birer ferdiz. Asarlar... Asarlar... Öldürürler... Öldürürler... Ama biz vicdanen milletten aldığımız güçle duruyorsak kimse bizi buradan alamaz. Tabii anayasa varsa... Demokrasi varsa... Yoksa bunlar, zaten gitti memleket.. Çakıyla bile götürürler insanı.»

* * *

Üyelerin bir kısmı da istifa edilmesi gerektiğini savunmuşlardı. Bundan sonra kürsüye Genel Başkan çıktı. Demirel üzgün ve heyecanlıydı:

«Biz milletimizi, memleketimizi bir yerden alıp, bir yere getirdik. Bundan ancak

iftihar edilmesi gerekirken böyle bir hadiseye muhatap olduk. Buna tahammül edemiyorum» diye sözlerine başlayan Demirel daha sonra «Biz şu veya bu sebeple parlamentonun kapatılmasına, parlamentonun ıskatına imkân verirsek vebalini çekemeyiz» şeklinde konuşmasını sürdürdü.

Demirel, milletvekillerinin heyecanlarını ve galeyana gelen hislerini yatıştırmaya çalışarak devam etti:

«Biz parlamentonun kapısını (kıynak) tutmak mecburiyetindeyiz. Kapatılır gidersek yerimize gelenler gitmezler. Çünkü gelip gidenler seçimle gelenlerdir. Ama silâhla gelenler gitmez. Bakınız Yunanistan'da sekiz senedir gitmedi.»

Demirel sözlerinin burasında bir başka noktaya daha dikkati çekti:

«Biz parlamentoyu açık tutmaya çalışırken gelip bizi zorla götürürlerse yerimize gelenleri millet oradan çıkarır. 27 Mayıs'ta olduğu gibi... Fakat biz kapatıp gitmemeliyiz...»

Demirel konuşmasının her paragrafına «Sevgili arkadaşlarım, değerli arkadaşlarım» diye başlıyor alkışlarla sözleri kesiliyordu:

«Sevgili arkadaşlarım. Koyduğum şartlar ağır şartlardır. Bütün bunların içinde kalmanın da memleketin menfaati gereği olduğu kanaatindeyim.

Hislerimizi hiç bir zaman kenara atamayız. Neden büyük bir buhranla karşı karşıya kaldığımızı huzurunuzda izah etmenin

şu anda zamanı olduğu kanaatinde değilim. Ama açık alınla şunu ifade edeyim ki, bunu bir gün izah etmek nasip olursa, bilinmeyen bir takım hususlar ortaya çıkacak ve zannedirim ki, bizim anayasa ve hukuk devletine ve cumhuriyete sadık olmaktan başka kusurumuzu kimse bulamayacaktır.

Devlet'in yüksek hizmetlerini görenlerin, bu hizmetleri gördükleri anda muttali oldukları devlet sırlarından öyleleri vardır ki, bunlar zamanı gelmeden açıklanamaz. Benimle beraber mezara kadar gidecek olan hususların, hadiseleri aydınlatıyor, diye açıklanmasını arkadaşlarım benden istemesinler.»

Demirel'in bu sözleri AP'lileri çok hislendirmişti :

«Silâhlı Kuvvetlerin idareye talip olmaları veya idareye el koymaya kendilerini mecbur hissetmeleri, ister istemez onları asıl vazifelerinden uzaklaştırır. Siyasetin içine sürükler. Müdahaleye iten sebep her zaman bulunabilir. Bu da müdahaleyi itiyat haline getirir.»

Sık sık terini mendiliyle silerek konuşmasını sürdüren Demirel üzgün olmasına rağmen hakimiyetini kaybetmeden devam ediyordu :

«Milletin verdiği her iktidar bir emanettir. Hod be hod alınan her iktidar bir gasıptır. Zaman bunların hiç birisinin mahiyetini ve vasfını değiştirmez» diyerek Thomas Paine'nin sözlerini hatırlatan Demirel AP'lilere ümit veriyordu :

«Arkadaşlar bu kararı gönlümüzce vermedik, hislerimizle de vermedik. Bu kararı gönlümüzün ve hislerimizin emrettiği şeye aklımızı hakim kılarak verdik. Size şunu söyleyeyim ki, şahıslarımıza zarar vererek, bu memlekete faydalı olmak mümkün olsaydı huzurunuzda bu karar ile bulunmazdık.

Bu fevkalâde zor işi, benim değerli arkadaşlarım, zor zamanların insanları, güç meseleleri, ümitsiz gibi görünen mücadeleleri daima başarıya ulaştırmış arkadaşlarım; bu kararı içlerine sığdırmaları bile, zihinlerine sığdırmaları bile, ümit ediyorum ki, vatanperver bir şuur içerisinde düşündükleri zaman yadırgamayacaklardır...»

Bu sırada, Demirel'in konuşmasının tesirinden bir çok AP'li parlamenter gözyaşlarını tutamamışlardı. «Bundan sonra ne olacak?» sorusunu yönelten Demirel cevabı yine kendisi veriyordu :

«Arkadaşlarıma şu anda verebileceğim bir bilgi yok. Ancak söyleyebileceğim bir, iki söz var. O da şudur: Metanetimizi, sabrımızı, birbirimize olan güven duygusunu kaybetmeden bir kaya gibi durduğumuz takdirde evvela memlekete, millete ve rejime ve partiye faydalı olacağımıza kaniyim. Önümüzdeki günlerde çok değişik haberlerle karşı karşıya kalabileceksiniz. Çeşitli mehafil, çeşitli rüzgârları estirecektir.»

Demirel yetkili kuruların kararlarına göre çıkış yolu aranacağını belirttiikten sonra konuşmasını alkışlar arasında bağlıyordu :

«Arkadaşlar, ahval ve şartlar ne olursa olsun, cumhuriyete, hakimiyetin kayıtsız şartsız milletimize ait olduğuna, hürriyetçi, insan haklarına dayalı demokrasiye olan inancımızı hiç bir zaman kaybetmeyeceğimizi huzurunuzda ifade ediyorum. Arkadaşlarımın meseleleri sükunetle takip etmelerini rica ediyorum. Size ulaştırabileceğimiz hususlar olduğu zaman da, daima bu salonda toplanarak, millet için memleket için hayırlı kararlar alınmasına olan inancımızı teyit ediyorum. Cenâb-ı Allah'ın bu sıkıntılı durumdan da milletimizi, memleketimizi koruyacağına olan inancı teyit eder, hepinize gönüller dolusu sevgilerimi ve saygılarımı sunarım.»

Demirel kürsüden inerken bütün AP'li-ler «sıkılmış bir yumruk» gibi «Biz de varız» diye bağırarak Genel Başkanlarını ayakta alkışlamışlardı. Böylece Hükümetin istifasının yerinde olduğuna, AP'li parlamenter de karar vermiş bulunuyordu...

* * *

☆ NEDEN MUHTIRA?

Muhtıradan bu yana uzun zaman geçmiş olmasına rağmen 12 Mart halâ tam manasıyla değerlendirilmemiştir. Sebepler ne olursa olsun 12 Mart'ın demokratik rejime yapılmış bir müdahale olduğu kabul edilmelidir. 12 Mart bu bakımdan 27 Mayıs gibi bir darbedir. Milletin seçtiği bir iktidarı alaşağı etmiştir.

Bir soru :

— 12 Mart Muhtırası neden verildi? Verilmeseydi ne olurdu?

12 Mart Muhtırası önceden planlanmış bir müdahale değildi. Önceden hazırlanan 9 Mart darbesiydi. Fakat belirtildiği gibi 9 Mart'taki ihtilâl gerçekleşmeyince ihtilâlciler «tırmanma» nın bir basamağı olarak 12 Mart Muhtırasını verdiler.

9 Mart darbesi olsaydı; her birlikte en yüksek rütbeli ihtilâlcilerden daha üst kademede subay bırakılmayacaktı. Enterne edilecek komutanlar belirlenmişti.

Yalnız erlere güvenemiyorlardı. Çünkü mehmetçik komutana nasıl silâh çekerd? Askerler komutanlarını öldürmeye yanaşmıyorlardı yani... Bunun için er kıyafeti giydirilmiş Dev—Genç'liler vazifelendirilmişti. Fakat korktular. Bu iş kolay değildi. Bilhas-sa Gürler kadrolarına aldıkları kimselerle başarıya ulaşamayacağını anlamıştı. Sonradan Batur da kendisine katıldı TÖS'cülerle yakın münasebeti olan Hava Kuvvetleri

Komutanı Batur, arkadan vurulmaktan endişelenmeye başlamıştı.

Düzeni tamamen değiştirmektense «şimdilik» hükümeti alaşağı ederek, belki birşeyler olur, diye düşünmüşlerdi. Eğer Parlamento istediklerini yapmazsa «tırmanma» devam edecek; idareye bizzat el konulacaktı. Muhtıranın «üçüncü maddesi» bunu gösteriyordu.

☆ YUMUŞAK İNİŞ

Böylece 12 Mart Muhtırasını, daha önceden planlanmış kanlı bir darbenin yumuşak inişi şeklinde görmek daha isabetli olacaktır. Bazılarının dediği gibi Silahlı Kuvvetler Türkiye'yi bir uçurumun kenarından kurtarmamıştır. Eğer memleket uçurumun kenarında ise, bu meşru hükümetin emrinde ve başkomutanlığı şahs-ı manevisinde deruh-te eden parlamentoya bağlı olarak kurtarılmalıydı. Reformların yapılmaması, anarşinin durmaması gerekçeleri bir «bahane»den ileri gidemezdi.

Gürler ile Batur önceden hazırlattıkları bir ihtilâli, kontrollerinden çıkacak endişesiyle, başka bir yöne çevirerek, ipleri ellerinde tutacak bir formüle başvurmuşlardı.

Nitekim 12 Mart'tan sonra, ilan edilen sıkıyönetim döneminde Semih Sancar, Faik Tûrûn, Cemal Süer gibi komutanların komünizme karşı acımasız mücadele vermele-ri ile; bir çok gerçek ortaya çıkmıştı. Yaka-

lanan eşkiyaların reform istemedikleri gayelerinin Marksist ve Leninist düzen olduğunun bizzat kendi ağzlarından açığa çıkması çok kişinin «vay anasını yahu!..» demesine sebep olmuştu. Hatta Gürler «Bunlar bizim karnımıza kurşun dolduracaklarmış da haberimiz yokmuş» diyecekti. Gerçekten 9 Mart darbesi yapılsaydı bunu bir veya iki yeni ihtilâl daha takip edecek ve kızıl bir dikta gelecekti.

Demirel Annesi ile

☆ **TEPKİLER**

12 Mart Muhtırasını ilk alkışlayanlar aşırı solculardı. TİP lideri Behice Boran devrilen iktidarın Anayasa dışına çıktığını söylerken Temellilerden Mucip Ataklı muhtırayı **«hukuki ihtilâl»** olarak yorumluyordu. DİSK ise 12 Mart'ı **«tam tamına»** desteklediğini ilan ederken **«Muhtıra işçi kesiminin devrimci kesiminde büyük ferahlık meydana getirmiştir»** demişti. DİSK müdahale eden Silâhlı Kuvvetlerin yanındaydı... Böylelikle Ecevit'in hakim olduğu Sosyal Demokrasi Dernekleri ile TÖS, Devrimci Kemalistler de muhtırayı desteklerken müdahalenin kimleri sevindirdiği ortaya koyulmuş oluyordu...

Anarşiyi yürüten Dev—Genç de müdahale ile Demirel hükümetinin devrilmesini müsbet karşılamakla beraber **«bu parlamentodan kuvvetli hükümet çıkmaz»** demekten de geri kalmıyordu.

Bozbeyli, Meclis'in kutsal görevine devam etmesinin asıl mesele olduğunu ifade ederken **«hükümetler daima değişebilir»** diye Muhtırayı müsbet karşılıyordu.

Anayasa profesörlerinden Bülent Nuri Esen ile Bahir Savcı **«muhtıra ve hükümetin istifası hukuka uygun»** şeklinde fetvalar verirken Ülkü Ocakları ile Mücadele Birliği gibi kuruluşlar da müdahaleyi desteklediklerini açıklıyorlardı.

Aşırı solcu Prof. Muammer Aksoy'un başında bulunduğu Hukuk Kurumu ile ihtilâlcilerin Devrim Gazetesi de alkış tutanların başında geliyordu. Sol basındaki muhtıra methiyeciliğin öncülüğünü Cumhuriyet Gazetesi ile onun başyazarı Nadir Nadi yapıyordu. «Özledikleri düzen gelmek üzere»ydi... Diğer sol kalemşörler de muhtırayı övmeye yarışına girmişlerdi.

Ne gariptir ki, sıkıyönetimle birlikte bu övgüler yerini sövgüye bırakacaktı... Çünkü anarşinin sadece soldan geldiği teşhisi konmuş ve dindarlardan herhangi bir hareket gelmezken; sokak 12 Mart öncesine göre daha azılı bir şekilde işlemeye devam etmişti.

☆ «PARTİLERÜSTÜ BAŞBAKAN»

Sunay 14 Mart günü parti temsilcilerini Çankaya'daki bir toplantıya davet etti. Toplantıya Demirel katılmadı. İnönü'nün ise neşesi yerindeydi. Ertesi günü Cumhurbaşkanı millete hitaben bir beyanname neşretti. Muhtıra metnini beyannamesinde tekrar okuyan Sunay «Silahlı Kuvvetler Muhtırasına tekadüm eden son gün ve saatler zarfında Başbakan'ın çekilmesi yolunda bir vasıta ile telkinde bulundum» dedi. Sunay hükümetin istifasını da yerinde bulduğunu belirttikten sonra «Bu istifa kabul edilerek ilgili makamlara bildirmiştir» şeklinde konuştu. «İlgili makamlar»da kimdi? Normal şartlarda Cumhurbaşkanı'ndan başka ilgili makam mı olurdu?

Aynı gün İnönü CHP Ortak grubunda yaptığı konuşmada «Demirel'in istifası demokratiktir» dedikten sonra sert çıkış yaptı:

«Kumandanların kontrolü altında hükümet icraat yapamaz!..»

İnönü böylece yakında kurulacak CHP eğilimli hükümete komutanların baskı yapmamasını ima etmiş oluyordu!..

Sunay bundan iki gün sonra ise Demirel'le bir görüşme yapıliyordu. AP Genel Başkanı görüşme sırasında ister istemez; yeni hükümetin teşkil tarzıyla ilgili olarak «Paşam Anayasanın dışında mıyız, içinde mi?» diye sormuştu. Sonradan Anayasanın içinde mi, dışında mı olunduğu kolay kolay anlaşılamayacak gelişmeler meydana gelecekti.

* * *

Evet...

Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak olan partiler-üstü hükümeti kurmakla Nihat Erim vazifelendirildi. 1945 yılından beri Meclis'te CHP'li olarak vazife yapan Erim 18 Mart gecesi CHP'den istifa ederek «partilerüstü» oluverdi. 19 Mart'ta da Sunay tarafından başbakan olarak tayin edildiği açıklandı.

Aynı gün Sunay demokrasilerde bir eşine kolay rastlanmayacak bir harekette bulunuyordu. Bu da bir «muhtıra»ydı. Sunay'ın «saygılar sunduğu» mektup tam bir Anayasa ihlâliydi. Normal şartlarda «suç» sayılırdı:

«Yeni Bakanlar Kurulunun Anayasanın 102. maddesine göre, Siyasi Partilerimizin iştiraki ile teşkili için Kocaeli Milletvekili (BAĞIMSIZ) Prof. Dr. Nihat Erim'i Başbakan olarak görevlendirdim.

«Partilerüstü» bir anlayış ve carî durumun şartlarına uygun bir tutumla çalışmasını istediğim yeni Bakanlar Kurulunun Prof. Dr. Nihat Erim tarafından teşkiline, BİR ŞART İLERİ SÜRMEYEN PARTİNİZİN İŞTİRAKİNİ ve güven oyuna mazhar kılınmak suretiyle Anayasa gerekleri çerçevesinde yapılacak yürütme görevinin de partinizce desteklenmesini rica eder, saygılar sunarım.

Cevdet Sunay
Cumhurbaşkanı

YENİ ASYA'NIN manşeti böyleydi

☆ ERİM İŞ BAŞINDA

Erim hemen tertiplediği basın toplantısında **«Reformları yapmak başlıca görevimizdir»** demişti. Ne yazık ki, reform olarak sadece İmam Hatip Okullarının orta kısımlarını kapatacak ve bırakıp gidecekti. Hem de **«Ben yapamayacağım bu işi»** diyerek...

Erim Önce İnönü'den yardım istedi. Özel mektupta **«Yardımlarımızı benden esirgemeyin»** diye ricada bulundu. O güne kadar muhtıra karşısında ses çıkarmayan CHP'nin Ecevit kanadı büyük tepki göstermeye başladı. Onlara göre yapılan müdahaleden sonra CHP'li biri gelecekse, bu Paşacı olmalıydı. Ecevit'le karşı grup arasında devam eden çekişme, Erim'in Başbakanlığı ile bar-dağı taşıran son damla oldu.

Aslında, Ecevit hükümetin alaşağı edilmesine ses çıkarmamış fakat, Erim'in seçilmesine karşı çıkmıştı. Ecevit'e göre müdahale **«hiç değilse verdiği neticeler bakımından Yunanistan'daki müdahale modeline uymakta»**ydı... Fakat ne gariptir ki, Ecevit kısa bir müddet sonra CHP Grubunda bu sözlerini geri alır bir tutum takınarak **«tevil»** yoluna sapacaktı...

Hükümete bakan verip vermemek için 21 Mart 1971'de toplanan CHP Ortak Grup toplantısına gitmeyen Ecevit, evinde tertiple ettiği basın toplantısında Genel Sekreterlikten istifa ettiğini açıklıyordu. Ecevit'e göre muhtıra **«kendisine verilmiş»**ti...

Aradan bir sene geçince 8 Şubat 1972'-de CHP grubunda yaptığı konuşmada; Ecevit tutumunu açıkça ortaya koyacaktı. Ecevit'in bu sözleri tam bir itiraftır; çünkü 12 Mart'a değil Erim'e karşıdır :

**Ecevit
muhtıraya
değil
Erim'e
karşıydı**

«12 Mart Muhtırasına karşı değilim. Tam tersine 12 Mart muhtırasında nasıl bir hükümet kurulması isteniyorsa, o şekilde bir Hükümet kurulmasından yanayım. İtirazım Hükümetin teşkil tarzına ve Başkan'a karşıdır»

Nitekim bunu doğrulayacak bir hareket CHP'nin resmi organı Ulus'un manşetinde görüldü. Erim'in Başbakan olduğunu bildiren Ulus önce «Erim Başbakan» diye başlık

atmıştı. Fakat Ecevit'cilerin kontrolü altındaki gazete daha sonra **«Erim Başbakan olmak için CHP'den istifa etti»** şeklinde değiştirildi. Manşetin ilk şekliyle basılan 5 bin nüsha da imha edildi.

Bundan onbeş ay sonra da yani 1972 Haziran ayının son günü CHP'nin yarı resmi Barış gazetesinde çıkan beyanatında Ecevit **«12 Mart muhtırasının hukuki bir çerçeveye kavuşturulması»**yle ilgili bir soruya cevap verirken 12 Mart'a karşı olmadığını bir kere daha isbatlamaktadır:

«Bu müdahalenin (12 Mart) ileride tartışma konusu yapılmaması için gereken hukuki tedbirlerin alınmasında hiç bir sakınca görmem.»

Ecevit'in bu tutumu ile bir kompleks içine girdiği belirtilebilir. Çünkü aynı Ecevit 1973'deki Cumhurbaşkanlığı seçiminde önce Komutanların tertiplelediği toplantıya gidip, Gürler'e «evet» dedikten sonra Demirel gitmeyince; birden bire dönüş yapıp Gürler'in adaylığına karşı çıkacaktı. Muhtıra sonrasında da Demirel'in «mağdur» olarak puan toplamasından endişelenen Ecevit'in Erim'e de karşı çıkacak **«Muhtıra bana karşı verilmiştir»** demesi bu kompleksin eseridir.

☆ EMEKLİ EDİLENLER

Muhtıra hükümetinin kuruluşuyla ilgili temaslar baskı altında devam ederken, dünyada az görülür bir hadise meydana geldi. Son ana kadar Gürler ve Batur ile beraber

hareket etmiş ihtilâlcı 5 general ile 10 Kurmay Albay emekliye sevk edilmiş, 45 subay da başka yerlere dağıtılmıştı. İşin garip yanı bunların emeklilik kararlarının altında Demirel'in imzasının bulunmasıydı. Tağmaç'ın isteği üzerine Gürler ve Batur'un da arzusuyla emekli edilen bu kişiler 11 Mart'ta can havliyle bir ihtilâl tertiplemişlerdi. 9 Mart darbesinin tehir edilmesine de büyük tepki gösteren bu kişilerin emeklilik kararlarının yürürlüğe girmesi için müstafi Başbakan'ın imzalayıp imzalamayacağından şüphe edilmişti. Acaba imzalar mıydı? Demirel imzaladı... Böylece darbeden dört gün sonra yani 16 Mart'ta muhtıranın verilmesine adeta sebep olanlar Ordu'dan uzaklaştırılıyordu...

Bunlar; KK Plân ve Program Dairesi Başkanı Tuğgeneral Celil Gürkan, Genel Kurmay Merkez Dairesi Başkanı Turgut Köseoğlu, Deniz Kuvvetleri Teknik Daire Başkanlığında vezifeli Tuğamiral Vedii Bilget, HKK Harekât Dairesi Başkanı Ömer Çokgör'dü. 10 Albayın da emekli edildiği karar üzerine başka yere tayin edilen Genel Kurmay Genel Sekreteri Mehmed Tuğcu istifa ediyordu.

☆ BEYİN KABİNESİ

«Partilerüstü» Erim tarihe geçen bir lâf etti: **«Kabinem beyin takımı olacak»**

25 sandalyeli Bakanlar Kurulu'nun 11 üyesi Parlamentodan seçildi. Geri kalanları TBMM dışıydı. Sadi Koçaş gibi eski bir ihti-

lâlcinin, Atillâ Karaosmanoğlu gibi Sosyalist Kültür Derneği kurucularının yer aldığı «Beyin Kabinesi» tehdit savurarak işe başlıyordu :

«Ya reform yaparız, ya da gideriz»

Yani biz gidersek Muhtıranın üçüncü maddesi işler, demek istiyorlardı. Zaten Erim sıkıştıkça bu tarz ifadelerle sarılacaktı:

«Muhtıranın üçüncü maddesini unutmayın»

26 Mart günü açıklanan kabine programı 2 Nisan'da Meclis ve Senato'da okundu. Erim Hükümeti, altı tane reformu yapmayı hedef almıştı :

— Toprak reformu, eğitim reformu, mali reform, hukuk ve adalet reformu, idari reform, enerji ve tabii kaynaklar reformu...

Program müzakereleri sırasında İnönü, askeri, müdahaleye mecbur etmemek için güvenoyu verilmesi gerektiğini belirtirken, AP adına Orhan Dengiz «**Rejim buhranı vardır. Meclislerimizin evvelemirde ele alması ve halletmesi gereken mesele budur**» diyordu. 8 Nisan günü yapılan oylamada ise Erim hükümeti 321 oyla güven oyu aldı. 46 red, üç çekimser rey kullanıldı. Böylece Erim belki de en yüksek güven oyu alan Hükümeti kurmuş oluyordu. Ama ne «güven» oyu!..

Hükümet iş başına gelir gelmez bilhassa sağ basına savaş açtı; Koças «**50 kuruşluk paçavraları yaşatmayacağız**» dedi... Bu sırada Başbakan Yardımcısı Atilla Karaosman-

oğlu «Türkiye'nin Ortak Pazar seviyesine ulaşması için 2359 sene lâzım» şeklinde konuştu. Böylece Türkiye'nin kalkınamayacağı bu hükümet tarafından ilân ediliyordu.

☆ KABİNEDE İLK İHTİLAF

Büyük iddilarla gelen «Beyin Kabinesi»nde ilk ihtilaf program müzakere edilirken ortaya çıkmıştı... Evet... Daha işe başlarken hükümet darmadağın oluyordu.

Erim tenkitleri cevaplandırırken; millete dayanmamaktan ileri gelen bir eziklik içinde «Bu programı sizlerle, parti liderleri ile birlikte gerçekleştireceğiz. Sık sık konuşacağız. Sayın Demirel'i rica edeceğim. O gelmezse ben gideceğim. O, bana bir defa gelirse, ben onun ayağına yirmi defa gideceğim» deyince Beyin Kabinesi birbirine girdi. Hemen bir istifa mektubu hazırlanıp altına imzalar atıldı :

Sadi Koçaş, Atilla Karaosmanoğlu, Mehmet Özgüneş, Hamdi Ömeroğlu, Şinası Orel, Ayhan Çilingiroğlu, Atilla Sav, Özer Derbil, İhsan Topaloğlu, Selahaddin Babüroğlu «Bu iş burada biter» demişti. Fakat Erim hepsini yatıştırdı. «Hata ettiğini anlamıştı. Erim'in Basın Danışmanı Kurtul Altuğ'un anlattığına göre «Başbakan neredeyse ağlayacak»tı. Erim «Hatayı tamir imkânı vardır. Senato'da da konuşacağım. Siz hazırlayın, ne isterseniz yazın, verin ben kürsüden Hükümetimizin görüşü olarak okuyayım» diyecekti...

Böyle derme - çatma bir hükümet ne yapabiliirdi! Kendini kurtaramayan muhtıra kabinesi, vatani nasıl kurtaracaktı?

☆ «BU ANAYASA LÜKSTÜR»

Anarşiyi önleyecek reformları yapmakla vazifeye başladığını ilan eden Erim hükümetinin gelmesiyle birlikte sokak daha hızlı çalışmaya başladı. YENİ ASYA Karikatüristi Vehip Sinan'ın esprisi ile; 12 Mart'tan önce «ER kurşunlanırken» 12 Mart'tan sonra «ORGENERAL kurşunlamaya» kadar iş vardı. dırıldı.

Banka soygunları birbirini kovaladı, bambalar daha sık aralıklarla patlatıldı. Ve bir konsolos kaçırıldı.

İş başına gelir gelmez «Bu anayasa ile memleket gül gibi idare edilir» diyen Erim; anarşik hadiselerin gittikçe artması karşısında yabancı basına verdiği bir beyanatta «Bu Anayasa Türkiye için lükstür» demek zorunda kaldı... Ve Anayasanın değiştirilmesi için harekete geçti...

Erim'in bu arada 23 Nisan münasebetiyle yayınladığı mesajda «Türkiye parçalansın, diye gayret sarfedenlere karşı almayacağımız tedbir yoktur Tedbirler BALYOZ gibi kafalarına inecektir.» diyordu.

Erim ünlü Fransız gazetesi Le Monde'a verdiği beyanatta «Tedhişçilerin amacı Leninist ve Maoist bir düzen getirmektir» şeklinde konuşurken Demirel'i doğruluyordu.

**Erim
Anayasayı
lüks
ilân
ediverdi.**

«Demirel gider herşey biter» diyenlerin yanıldığı, bizzat onların «adamı» tarafından itiraf ediliyordu Demirel gitmiş, anarşi bitmemişti. Anarşinin hedefi hükümet değil, devletti... Memleketti... 12 Mart öncesi bunu anlatmak mümkün değildi.

Demirel «Bu anayasa ile memleket idare edilmez» derken «Bu Anayasanın kılına dokunamazsınız» diyenler, şimdi «Anayasa lüktür» noktasına gelmişlerdi...

☆ SIKIYÖNETİM

Anarşinin durması, geçmiş iktidara hak verdirtince muhtıracılar şaşırmış kalmıştı. Demirel hükümetinin gitmesiyle anarşi dursaydı; «tırmanma»nın bir merhalesi olan

muhtıra yerini tam bir el koymaya bırakabilecekti. Fakat sokak susmayınca ister istemez duraklamak zorunda kalacaklardı.

Son çare olarak sıkıyönetim kalmıştı. Anayasa değişikliği için hükümet partilerden yardım isterken 26 Nisan'da da 11 vilayette örfi idare ilan ediliyordu. Gerekçe olarak «Vatana ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğu tesbit edilmiş»ti...

Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Zonguldak, Kocaeli, Sakarya, Eskişehir, Diyarbakır, Hatay ve Siirt'te sıkıyönetim ilan edildiği halde anarşi yine durdurulamadı.

☆ TEŞHİS HATASI DÜZELİYOR

Sıkıyönetim ilan edilir edilmez Dev-Genç, TÖS, Komünizmle Mücadele Derneği, Ülkü Ocakları, Devrimci Doğu Kültür Ocakları gibi kuruluşlar faaliyetten men edildi. İstanbul'da ayrıca Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri 10'ar gün kapatıldı.

Eskişehir Sıkıyönetim Komutanı İrfan Özaydınlı da tam tersine mevlid, yağmur duası ve Kur'an kursunda ders vermeyi yasakladı. Bu şahsı CHP şimdi resmen saflarına almış durumdadır.

☆ «BEN GELDİM DOSTLARIM»

Erim, kendisi iş başına gelir gelmez anarşinin duracağını zannetmesiyle büyük bir yanlışlığa içine düştüğünü çok geçmeden anladı. Ve bir numaralı anarşi düşmanı haline

Özaydınlı CHP'ye giriyor.

geldi.. Halbuki sıkıyönetim ilan edilmeden önce **«Ben geldim, reformları yapacağım. Daha ne istiyorsunuz»** diyerek anarşiyi yatıştırmaya çalışan Erim'e aşırı sol **«Balyozcu»** adını takacaktı.

17 Mayıs 1971 günü İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom Mahir Çayan ve arkadaşları tarafından kaçırılınca; Demirel'in teşhisi doğrulanmış oluyordu. Mesele hükümet meselesi değildi. Devlet hiçe sayılmak isteniyordu. Elrom'un kaçırılması Erim hükümetinin büyük sarsıntı geçirmesine yol açtı.

Konsolosu kaçıranlar, 20 Mayıs saat 17'e kadar tevkif edilen «devrimci arkadaşları»nın serbest bırakılmaması halinde Elromu öldüreceklerini THA'ya bıraktıkları bir bildiri ile açıklıyorlardı. Buna Hükümetin tepkisi sert oldu.

Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş alelacele olarak hazırladığı hükümet bildirisini gece eve giderken TRT'ye bırakmak istedi. Ancak 22.45 haberleri okunmak üzereydi. Bunun üzerine bildiriye Koçaş'ın kendi sesinden okuması istendi. Koçaş, hükümetin anarşistlerle hiç bir pazarlığa girmeyeceğini belirtti. Konsolos serbest bırakılmazsa, Konsolos'u kaçıran gizli teşkilâtla en ufak bir ilgisi olanların yakalanarak nezarete alınacaklarını söyledi Başbakan Yardımcısı ayrıca, adam kaçıranların, bunlara yataklık edenlerin, bildiği halde yerini söylemeyenlerin idam edilmelerini esas alan bir kanun çıkarılacağını da ileri sürdü. Koçaş'ın açıklamasına göre kanun «Makabline şamil olacak»tı. Yani kanun çıkmadan önceki suçları da içine alacaktı.

Koçaş'ın okuduğu bildiri bütün Türkiye'de derin yankılar uyandırdı. Valiler en yetkili bir ağızdan çıkan bildiri üzerine derhal aşırı solcuları nezarete attılar. Bunun üzerine Karaosmanoğlu ile beraber bir kısım aşırı solcu bakanlar büyük tepki gösterdiler. Çünkü bütün yurttaki iki gün içinde 500 kadar «şüpheli kişi» nezarete alınmıştı.

23 Mayıs günü İstanbul'a sokağa çıkma

yaşığı konup, şehir ev ev aranırken konsolos ölü olarak bulununca muhtıracılar ne yapacaklarını şaşırdılar.

Artık bundan sonra ‹anarşist avı› hızlandırılacaktı. Elromun katilleriyle birlikte bir çok anarşist yakayı ele verecek, binlerce silah, mermi ve bomba yakalanacaktı. Hele Mahir Çayan ve arkadaşları yattıkları Maltepe Askeri Cezaevinden tünel açarak, bazı asker kişilerin yardımıyla kaçınca, mesele- nin vahimliği daha iyi ortaya çıkacaktı. Demek ki, Demirel hükümeti haklıydı... Bir de anarşistler mahkemelerde ‹Biz Marksist - Leninist düzen için silahlanıp eyleme geçtik› deyince gerçek apaçık gözler önüne serilecekti.

☆ ELE GEÇİRİLEN SİLAHLAR

Muhtıra hükümetleri döneminde Bakanlıklarası bir Kurulun sıkıyönetimin verdiği bilgiler ve MİT raporları ile hazırladığı ‹BEYAZ KİTAP›ta yer alan rakamlara göre 26 Nisan 1971 tarihinden 20 Ocak 1973 tarihine kadar ihtilâlcı Marksist-Leninist teşkilat ve şahıslardan ele geçirilen silâh ve mermilerin sayısı korkunçtu :

171 av, 37 makineli tüfek,
2. 455 adi, 757 otomatik makineli ve 26.
352 muhtelif tip tabanca,
4 milyon 637 bin 730 mermi,
159 el bombası,
41 molotof kokteyli,
749 dinamit,

246 tahrip kapsülü,
154 çeşitli fûnye,
470 tahrip fitili,
57 telsiz,
72 roket atar mermisi,
393 muhtelif tip bıçak,
6 teksir makinesi,
26 elektronik malzeme,
23 havan sevk barutu...

Bu silahların bulunduğu anarşistler ne yazık ki, 1974 yılında CHP - MSP koalisyonu döneminde çıkarılan af kanunu ile saliverilecekti. Bu anarşiye prim değil de neydi? Muhalefetin karşı çıkmasıyla pek az bir kısmının affı önlenebilmiş, geri kalan anarşistler ise Anayasa Mahkemesi tarafından derhal serbest bırakılmıştı. Hele Anayasa Mahkemesi'nin kararı daha çıkmadan telgrafları hazırlatan Adalet Bakanı Şevket Kazan; karar çıkar çıkmaz savcılıklara emir göndererek; bu vatan din millet düşmanlarına nefes aldırmağa çalışması çok düşündürücü olmuştu...

Böylece Türkiye'de bir Anayasa buhranının olduğu ve memleketin idaresine yetmediği, bir çok «özerk» kurumun dokunulmazlık kazanmasıyla; anarşinin kuvvet bulduğu ortaya çıkıyordu. Bunun için reformlar bir yana bırakılıp derhal Anayasanın değiştirilmesini işlemine geçilmişti. Anayasa'yı değiştirmek Demirel'in en önemli gördüğü meselelerden biriydi. Bunun için 300 millet-

vekilliği elde ederek yapması gereken bu işi, bilhassa Tağmaç'ın baskısı ile Anayasayı değiştirmeye çalışan Erim'e yaptırabilirdi. Nitekim öyle oldu. Anayasa 1971 rejimi içinde iki defa değişikliğe uğrayarak 50 kadar maddesi yeni baştan ele alındı. En önemli olarak, anarşistlerin yargılamalarında çabukluk sağlamak için Devlet Güvenlik Mahkemeleri ihdas edildi...

☆ DEMİREL'E İZİN

12 Mart'ın verilmiş sebeplerinden birisi de Demirel'in AP başından uzaklaştırılmasını sağlamaktı. 1970'de Aydın Yalçın, Demirel'e karşı adaylığını koymuş ancak başarılı olmamıştı.

12 Mart'dan bir kaç gün sonra muhtıracılardan AP'ye acayib bir teklif gönderildi. Demirel «bir yıl izinli sayılmalı»ydı. Tabii AP'liler bunu kabul etmemiş liderlerine sahip çıkmışlardı.

Bunun üzerine muhtıracılar Demirel'in bir daha Başbakan olmasını önlemek için uzun zaman içerisinde yıpratma yolunu takip etmeye karar verdiler...

Zaten muhtıra hükümeti ile AP arasındaki ipler Erim'in, Demirel'le ilgili bir sözü üzerine tamamen kopma noktasına gelmişti.

☆ «BU DA BİR OYUNDUR»

Demirel 25 Eylül'de AP Gençlik Kolları Merkezinde yaptığı konuşmada İçişleri Bakanı'nın Meclis'teki bir konuşmasına sert

tepki göstererek, milli iradeyi savundu. 23 Eylül'de sıkıyönetimin uzatılması görüşülürken AP sözcüsü Ahmet Nusret Tuna «12 Mart'ın tenkit edilmesi henüz erken» demişti Buna İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu garip bir cevap vermişti. Ömeroğlu'na göre Tuna'nın bu sözüne bir «mim» koymak gerekti.

Demirel bu «mim» sözüne verdiği cevapta masayı yumruklayarak; «beyhude gayret»lerden bahsediyordu:

«Bir ülkenin mensupları, milleti, devlet idaresine iştirak etmiyorsa, vatandaşlık nasıl olacaktır. Milletin tasvibinden geçmeyen, onun benimsemediği kalkınma hamlesi başarıya ulaşamaz. Milletten şevk almayan kalkınma hareketlerini yürütmek beyhude gayretlerden öteye geçmez.

Hür basın mı, hür rejlinin içinde vardı. Ne demek istediğimizi anlarsınız. Geçen altı yıl içinde en ileri batı ülkesi kadar hürdü benim ülkem. Hür basın, hür üniversite, hür parlamento, hür sendika, hür rejim vardı. Bugüne kadar halktan ne zarar gördünüz. AP'ye rey verdi diyorsunuz. O zaman hür iradeye karşısınız, demektir ki, bu bir oyundur»

Hür iradeyi muhtıra ile alaşağı etmiş Komutanlar bu konuşmaya sert karşılık verdi. Batur ile Eyicioğlu «Reformlar mutlaka yapılacak» dedi. Batur «12 Mart'ın en büyük sebebi SANDIKSAL DEMOKRATİK neticelerle, Anayasal organların ve elit düşünürlerin bir noktada birleşmemeleridir» şeklinde

konuştu. Eyicioğlu'na göre de «Reformlardan geriye dönüş olmaz»dı.

Buna karşılık AP'li Ahmet Çakmak Başbakan Erim'e bir soru yöneltti: «Bu beyanatlar demokrasi ve parlamento için ağır bir darbedir. Bunun için ne yapmayı düşünüyorsunuz?»

Erim; Çakmak'a verdiği cevapda sertti. Erim'e göre, AP, Parlamentoyu açık tutmak için 12 Mart'a ses çıkarmamıştı, ama «Zamanı gelince onu da eleştiririz» diyerek «mertlik» tavrı takınıyordu. 12 Mart'ı tenkit etmenin «yara karışmak» olacağını da sözlerine ekleyen Erim peşinden büyük gürültü koparacak sözleri ağzından kaçırmıştı:

«Herkes sorumluluğunu yüklensin ve parlamentonun en kalabalık partisi olarak 12 Mart'tan önceki davranışlarını bir daha gözden geçirip, kendi partiniz içinde BAZI HALLEDİLECEK MESELELER olduğunu da düşünerek bundan sonra bir daha 12 Martlara gelmemenin çarelerini tesbit etmek lâzımdır»

«Halledilecek mesele» Demirel meselesi idi. Bunun üzerine AP Genel İdare Kurulu bakanlarını kabineden çekme kararı aldı. Erim de istifasını verdi. Ancak o sırada ABD Başkan Yardımcısı ile İngiliz Kraliçesi'nin gelişi sebebiyle «buhran bozdolabına kondu»

Misafirlerin gitmesinden sonra Erim, reformların yapılması ve kabineye istediği

şahısların bakan olarak alınması şartıyla vazifede kalmayı kabul etti.

Çankaya'da Sunay'ın başbakanlığında Tağmaç'ın da katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantıda Demirel, Erim'in **«Ben anormal şartların başbakanıyım»** demesini yadırgadığını belirtti. Bunun üzerine Erim **«Demirel madem anormal şartların varlığını kabul etmiyor. O halde bana lüzum kalmadı»** diyerek istifasını sözlü olarak verdi. Ertesi günü yazılı istifa gelecekti. Toplantıdan sonra Tağmaç, Erim'in koluna girerek çıktı. Daha sonra Erim'in evinde Arar, Tağmaç ve Mehmet Özgüneş bir toplantı yaptı.

Ertesi günü ise herşey değişmiş ve beklenmedik gelişmeler olmuştu.

Başbakan Erim, sabah erkenden istifasını yazılı olarak, Çankaya'ya çıkarak verdi. Aynı saatlerde ise Hükümet sözcüsü İsmail Arar TRT'ye verdiği beyanatta **«Komutanların bir yenilgiyi kabul ederek, muhtıradan vazgeçecekleri düşünülemez. AP'liler bir yanlışlı içindedirler»** şeklinde tehdit savuruyordu. Tehdidin arkasından ise halâ «alay» mevzuu olan cümlesini sarfediyordu.

TRT muhabiri Hüsameddin Çelebi'nin **«Demirel Başbakan olabilir mi?»** şeklindeki sorusuna Arar: **«Vallahi komuoyu önünde dinleyiciler önünde ciddi konuşma yapmamış olsaydık, size beni güldürmeyin, diye cevap verirdim»** demişti.

Demirel'in yeniden Başbakan olduğu 1975 yılı 31 Mart'ından beri Arar'ın bu sözü

hatırlanarak siyasi çevrelerde alay konusu edilmiş ve hiç durmadan güldüğü rivayet edilir olmuştur.

«KABUL EDİLMEMİŞTİR»

Erim istifa ettikten sonra Milli Güvenlik Kurulu toplantısına katıldı. Toplantı devam ederken Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, beklenmedik bir açıklama yaptı:

«Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakan Prof. Erim'in istifasını kabul etmemiş, parlamentonun, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ve Türk Kamuoyunun tam güvenine sahip olan hükümetin istifasını gerektiren bir durum olmadığını bildirerek, hükümetin programını gerçekleştirmek üzere göreve devam etmesini istemiştir.

Başbakan Prof. Dr. Nihat Erim de bu isteğe uyarak istifasını geri almış ve göreve devam etmeyi kabul etmiştir.»

Erim bundan sonra «aldığı emir» gereği olsa gerek, bir gece önceki «küskün» durumundan vazgeçerek aniden saldırıya geçerek Demirel'e ağza alınmayacak cümlelerle hücum ediyordu :

«AP Genel Başkanı hakkında kayırma iddiaları vardır. Kendisi Başbakanken kardeşleri için, Türkiyemizin devlet bankalarından büyük ölçüde krediler sağlanmıştır. Bunlara ek olarak dışarıdan devletçe sağlanan 3 milyon dolarlık kredinin 1 milyon 180 bin doları yani 17 milyon lirası Başbakanın kardeşlerine diye atıf yapılarak Demirel kar-

deşlere verilmiştir. Bu kayırma iddiası ile ilgili soruşturma işlemi, aylardır parlamento-muzda uykudadır. Bir demokraside kardeşlerini devlet imkânlarıyla kayıran bir lider bu hal meydana çıkınca acaba politika sahnesinde ön plânda kalabilir mi? 12 Mart'ı yaratan olaylarda bu ters tutumun etkisi nasıl inkâr edilebilir?»

Demirel'in de Erim'e karşılığı görülmemiş sertlikteydi. Demirel önce haklı olarak sordu:

«Ortada bir suç varsa Erim altı aydır neredeydi?»

Sonra da hakkında savcının tahkikat açmasına sebep olacak cümlelerini sıraladı :

«Siyasi hayatı, yıllık, aylık ve günlük zikzaklarla dolu olan ve antidemokratik zihniyeti malum, gönlü demokratik inanıştan mahrum, hiç bir davası bulunmayan, siyasi fırsatçılığı kendi kişiliğine damga olarak kabul etmiş bir zatın, bu tarz konuşması yadırganacak bir şey değildir.»

Demirel, devamla :

«Bir husumet ve hınç cephesinin failleri arasında yer almış olan, dünkü beyanatıyla kişiliğine yakışan bir harekette bulunmuştur. Böylece merakı da zail olmuştur. Maskesi düşmüş, entrika, hile ve yalanla adam yemeyi Türk siyasi hayatının mubah usulleri arasına sokmaya çalışan bir müfteriler topluluğunun elebaşları arasında bulunduğunu da kamuoyuna duyurmuştur. Fazilet-

ten bahseden bu zatın şerefli insanları çirkin bir şekilde kötöleme yoluna sapması dahi bizatihi kendisinin başkasına vermeye çalıştığı derse muhtaç olduğunu gösterir. Bir gün Erim'in parlamentoyu da lüks saydığını duyarsanız, şaşmayınız. Bu vesileyle Türk kamuoyuna tekrar ilân ediyorum. Açık ahlınla milletimin huzurundayım. Siyasî ter-tipçiler dahil herkesle hesaplaşmaya hazırım. Her yerde hesaplaşmaya hazırım. Mil-letime hesap vermeyi en büyük şeref sayarım.”

Demirel bundan sonra hakkında açılması istenen tahkikat komisyonuna oy vermeleri için AP'lilere ricada bulunmuştur. Tahkikat komisyonu uzun incelemelerden sonra soruşturma açılmasına gerek olmadığını belirtmiş ve karar Meclis'te kabul edilmişti. Bu arada bazı CHP'lilerin de Demirel'in suçsuz olduğuna dair rey kullandıkları görülmüştü.

☆ TAĞMAÇ'IN TEHDİDİ

Demirel-Erim düellosunun ardından Genişletilmiş Komuta Konseyi toplantısı yapan Genel Kurmay Başkanı Tağmaç;

“Tehlikeli duruma müsaade etmeyiz” Ordu'nun yetkili bütün organları Hükümeti tam gücüyle desteklemekte kararlıdır şeklinde konuşuyordu.

Sunay Cumhuriyet Bayramı mesajında AP'nin 5 Ekim kararını bir daha gözden ge-

çirmesini isterken o da Tağmaç paralelinde bir tehdit ifadesi kullanıyordu:

«Yeni şartlar ileri sürmeden AP yetkili organları hükümetten çekilme kararını gözden geçirmelidir»

☆ AP DÖNÜYOR

Fevkalade durum göz önünde bulundurularak AP Temsilciler Meclisi, kesin karar alması için toplantıya çağırıldı. AP Temsilciler Meclisi AP Genel İdare Kurulu'nun başkanları kabineden çekme kararını iptal etti.

Bu arada garip bir durum meydana geldi. Temsilciler Meclisi 6 Kasım'daki toplantısına devam ederken saat 13'deki haber bülteninde radyo **«Demirel'in dört ay izin alarak Genel Başkanlıktan çekileceğini»** ileri sürdü. Bunun üzerine Demirel hemen kürsüye çıkarak, bu haber üzerine iyice karışmış Temsilcilere **«Ben sizleri bırakıp gidecek değilim»** diye konuşarak hadisenin tertip olduğunu açıkladı.

Radyo'dan Musa Ögün'ün yayınlattığı bu haber ile Demirel'e 12 Mart'tan hemen sonra izin verilmesi için yapılan baskının kaynağı aslında aynıydı. Bu fikir ilk olarak 22 Mart'ta açığa çıkmıştı.

Muhtıra verileli 10 gün geçtikten sonra tertiplenen Basın Balosu'nda başta Sunay olmak üzere Erim ve komutanlar da hazır bulunmuştu. Kokteylde Nuray Akın isimli ses sanatçısına; tekrar tekrar **«Tabancamın sapını gülle donatacağım»** türküsü söyletti-

rildi. Sapı gülle donatılan tabancanın nam-lusu Demirel'e çevrilmiş bulunuyordu. Bu hal 1973 Mart'ındaki Cumhurbaşkanlığı seçimine kadar devam edecekti. Bir yıl sonra Kasım 1972'de toplanan AP Büyük Kongresi öncesinde Demokratik Parti lideri Boybeyli «AP düğümü çözmezse bir İSKENDER gelir kılıçla çözer» diyecekti. İskenderin çözeceği düğüm «Demirel»di. Bozbeyli de «AP, çoğun-luğuna rağmen iktidar olamıyor ve bunun sebebi içten geliyorsa, bunu ortadan kaldır-mak lâzım» şeklinde konuşurken AP'li delegelere açıkça tehditte bulunuyordu. Bozbeyli «acele» edilmesini de istiyor «Seçimlerden önce İSKENDER gelmeden düğüm kördüğüm haline gelmeden çözülmelidir» diyordu Aşırı solcu Yankı Dergisi'nin 16 Ekim'deki nüshasında çıkan beyanatın tam AP Büyük Kongresi öncesine rastlatılması boşuna değildi elbet.

Bütün hücumların hedefi Demirel'di. Adeta muhtıra Demirel'in şahsında düğüm-lendiriliyordu.

☆ 11'LER DİYE BİR GRUP

Partilerüstü hükümetin son gelişmeler-den sonra Parlamentaoya değil de, silaha dayandığının iyice ortaya çıkmasından sonra 400'e yakın güven oyu almış kabine, artık sallanmaya başlamıştı.

2 Aralık 1971 günü Erim, Demirel'le olan münasebetlerini düzenleyebilmek için Maliye Bakanı Mesut Erez'i Başbakan yardımcısı

lığına getirmişti. Bu durum, bazı bakanların sert tepkisine yol açtı. Erim'in daha güven oyu almadan «Demirel bir defa gelirse ben on defa ayağına gideceğim» demesine karşı istifalarını vermiş olanlar; bu defa 11 kişi olarak kesinlikle istifa etti. Bunlar Erim'in kendilerine danışmadan Erez'i Başbakan yardımcısı yapmasına içerlemişlerdi. 11'lerin istifasından sonra Erim de istifa etmişti.

11'lerin istifa kararındaki suçlamalarına Tağmaç ile birlikte Merkez Bankası Genel Müdürü Naim Talu ile çeşitli kuruluşlar cevap vermişti.

11'lerin istifasından sonra Erim ikinci defa hükümeti kurmakla vazifelendirildi. İkinci hükümet birincisine göre daha mutedildi. Fakat Erim 1972'de, aldığı, 301 güven oyuna rağmen «Ben yapamayacağım bu işi» diyerek tekrar istifa etmişti.

Reformları yapmak için kurdurulan Erim hükümeti hiç bir reform kanunu çıkarılamadan gidince muhtıracılar tam bir çıkmaza girmişlerdi.

Erim'in kurduğu hükümetler Demirel'in ifadesiyle altı iş yapmıştı. İlk İş Türkiye'nin kalkınamayacağını ilan etmek olmuştu. Bunu sıkıyönetim takip etmiş, arkasından Kızıl Çin'i tanımış; Dördüncü olarak da, Anayasa lüks ilan edilmişti. Beşinci olarak haşhaş yasaklanmış, arkasından 8 ay dolmadan bırakılıp gidilmişti. Erim de bunlara ilave ten ikinci kabinesini yarıda bırakmış «Yeni-

si kuruluncaya kadar da iş başında kalamayacağım» demişti.

Erim hükümetleri tam bir hezimetle neticelendi.

Bu arada Demirel'in söylemediği bir başka husus daha vardır. O da Günaydın Gazetesi'nin sahibi Haldun Simavi'lerin evine yabancı tabiyetli mürebbiyenin tekrar gelmesi için izin vermek... Bu mürebbiyenin 12 Mart öncesinde Türkiye'deki izni bitince oturma süresinin tekrar uzatılmaması üzerine Günaydın Gazetesi'nin açtığı aleyhteki kampanyaya Hürriyet de katılınca Demirel için zor günler başlamıştı. Toplam trajları 1 milyonu bulan iki gazete hemen hergün Demokratik Partililerden aldıkları bilgileri yayınlayıp, menfi bir hava meydana getirilmişti. Demirel için «şâibeli» damgası vurulmuş ve muhtıracılar için bir gerekçe daha doğmuştu.

☆ İMAM HATİPLERİN KAPATILMASI

Erim hükümeti'nin yaptığı en önemli işlerden birisi İmam Hatip okullarının orta kısımlarını kapatmasıydı. 4 Ağustos 1971'de 225 karar sayılı yazıda Milli Eğitim Bakanı Şinasi Orel, İmam Hatip Okullarının kapatılmasını istemişti. Bu karar 20 Ağustos'ta 314/6033 sayılı kararla dağıtıldı. İkinci Erim Hükümetinin Milli Eğitim Bakanı İsmail Arar ise, 28 Nisan 1972'de kararı tatbik ettirdi.

Görüldüğü gibi Erim hükümeti tam bir

CHP zihniyetiyle iş başına gelerek, ortalığı karıştırıp gitmişti.

☆ 12 MART'IN YILDÖNÜMÜ

12 Mart'ın verilişinden bir yıl geçince, siyasi hayatta beklenmedik gelişmeler oldu.

Anarşistlerin hakkında iddianame hazırlayan altı Sıkıyönetim Savcısı «Türkiye'ye komünizm CHP'nin ortanın solu kapısından girdi» demişlerdi. Bu ifade CHP tarafından büyük tepkilerle karşılandı.. CHP Merkez Yönetim Kurulu ve Meclis Grup Yönetim Kurulu ortaklaşa yayınladıkları bildiri de savcılara ağır hücumlarda bulundu. İnönü de Meclis'te yaptığı konuşmada savcılarının aşırı sağ ucun temsilcileri olduğunu belirtti. Gitmek üzere olan Erim hükümeti çok zor durumda kaldı. CHP hükümetin, savcılar hakkında işlem yapmasını istiyordu.

Bunlara Ankara Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Semih Sancar cevap verdi. Sancar 31 Mart'ta yayınladığı bildiride savcılarının tam bir tarafsızlık içinde fedakârlık ve feragatla vazife yaptıklarını söylüyordu.

Sancar'ın bu bildirisini diğer sıkıyönetim komutanları da destekledi. CHP'nin hükümeti hedef alan tutumu sert tepki görmüştü.

☆ SUNAY'IN YENİ MUHTIRASI

Erim Sıkıyönetim komutanlarının ve Tağmaç'ın açıklamalarıyla büyük bir kuvve-

te dayanmasına rağmen istifaya karar vermişti. Çünkü işler yürümüyordu. Reform, diye bir şey yapılmamıştı. O günlere kadar görülmemiş yükseklikte güven oyu sağlayabilen Erim hükümetini özel sektör de destekliyordu. Odalar Birliği Genel Başkanı Raif Onger **“hükümetin yanındayız”** diyordu. Ama bunlar fayda vermiyordu.

Erim bu hava içerisinde Amerika gezisine çıktı. 19 Mart 1972'de hareketinden önce parti liderlerine 18 Mart'ta bir mektup gönderdi. Erim anarşinin önlenmesi için yapılan anayasa değişikliğinin az geldiğini ifade ederek yeni değişiklikler yapılmasını istiyordu. Buna göre :

1 — Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmalıdır.

2 — Üniversiteye hükümet karışabilmelidir.

3 — Meclis çalışmaları süratlendirilmelidir.

4 — Sıkıyönetim kanunu tekrar ele alınmalıdır.

Erim'in bu mektubu 26 Mart'ta basına açıklandı. Ertesi günü toplanan Milli Güvenlik Kurulu ise bir bildiri yayınlayarak; Sunay'ın parti liderlerini ikaz etmesini istedi. **“Hükümete destek olunmalı, reformlar çıkarılmalı”**ydı. Sonradan anlaşıldığına göre Erim **“Bunlar yapılmazsa vazifede kalamam”** demişti.

Sunay Milli Güvenlik Kurulu'nun bildiri doğrultusunda parti liderleriyle görüş-

meler, yaparak, hükümetin «peşin olarak verilecek kanun kuvvetindeki kararnamelerle mücehhez kılınması» yolunda emirler veriyordu. Sunay'a göre «Siyasi tartışmalar, çekişmeler ve seçim propagandası mahiyetindeki her türlü faaliyet geçici olarak durdurulmalı»ydı. Yoksa...

Sunay'ın bu tavrı büyük tepkilere sebep oldu. Yabancı basın «Sunay, Türkiye'de idareye el koydu» diyordu.

Bu iddialara cevap Erim'den geldi. Erim Sunay'ın böyle bir niyeti olmadığını ve komutanların da muhtıranın «üçüncü maddesi»ni uygulamak için henüz bir kararları bulunmadığını söyledi.

Erim devamla kanun kuvvetindeki kararnamelerin çıkarılmaması ve parti kongrelerinin heyecanlı geçmesinin son gelişmelere sebep olduğunu belirttikten sonra istifa kararını açıklıyordu:

«Belki kusurlu benim. Belki bir yıllık yoğun çalışma beni yormuştur. Ben çekileyim taze ve yeni bir güç gelsin bu görevi alsın»

Evet...Erim bütün desteklere rağmen bitmişti, takatı kalmamıştı. Erim aylar önce verdiği istifa kararını nihayet açıklıyordu. Bu istifa Podgorni'nin ziyareti sebebiyle uygulanmayacak, Sovyet Devlet Başkanı gider gitmez resmen açıklanacaktı. Çünkü Erim kendi tabiri ile «Keskin bir bıçak üzerinde tampon gibi»ydi.

Erim'in istifasından sonra hükümeti Başbakan Yardımcısı olarak Ferit Melen yürüttü. Sunay aradan 10 gün geçtikten sonra 29 Nisan 1972'de kontenjan senatörü Suad Hayri Ürgüplü'yü hükümeti kurmakla vazifelendirdi. Ürgüplü CHP, AP, MBG ve DP'nin «evet»lerini almıştı. Demokratik Parti partilerüstü hükümetlere ilk defa bakan verecekti.

Ürgüplü'nün kurduğu hükümet 13 Mayıs'ta Sunay'a verildi. Açıklamayı Çankaya yapacaktı. Ürgüplü de basına bakanlar kurulunu gayri resmi olarak verdi. Gazeteler taşra baskılarında Kabineyi resimleriyle süsleyip büyük puntıyla yayınladı. Fakat saat 20.30 sıralarında Sunay'ın yaptığı açıklamada Ürgüplü Hükümeti'nin kabul edilmediği belirtiliyordu. Böyle bir durum Cumhuriyet tarihinde ilk defa oluyordu.

Sonradan çeşitli söylentiler çıktı. Bunlardan birisi Ürgüplü'nün kurduğu hükümetin içinde sadece bir bağımsızın bulunmasıydı. Diğerleri hepsi partiliydi. Böylece partilerüstü hükümet sayılmamış ve baskılar neticesinde Sunay bunu reddetmişti.

Bir diğer husus ise; Ürgüplü'nün yeni kuracağı hükümetin bakanlarıyla birlikte bir evde yaptıkları toplantıydı. Bu toplantıya katılan bakanlar sıkıyönetimin koyduğu yasak saatini geçirmişler ve sokağa çıkamadıkları için Garnizon Komutanına telefon etmişlerdi: «Gelin bizi evlerimize götürün, çıkamıyoruz» diye... Gönderilen ekip, evde

bulunanların isimlerini almıştı. Sonradan bunların bakan adayı oldukları anlaşılmış ve Silahlı Kuvvetler tarafından «Bunlar hükümetçilik oynuyor. Bunlardan bakan olmaz» diyerek kabineyi reddetmesi için Sunay'a baskı yapılmıştı...

☆ MELEN HÜKÜMETİ

Artık muhtıracılar partilerüstü hükümette ısrar etmiyordu. Demirel gitmişti ya... Bu yeterdi. Meclis'te 13 üyesi bulunan MBG'nin Genel Başkan Yardımcısı Ferit Melen Başbakan olarak tayin edildi. Melen daha önce Mili Savunma Bakanlığı yapmış ve Erim'in yardımcılığını yüklenmişti. Oldukça tecrübeliydi. O halde Başbakan olabilirdi...

Melen hükümeti programına, Erim döneminde başlayan anayasa değişikliklerini gerçekleştireceğini koymuştu. «Seçimlere ulaşabilmek için de reformların yapılması ŞARTTI» Hükümet «Atatürkçü atılım hükümeti»ydi...

Programın Meclis'teki müzakeresi sırasında Demirel «Olağanüstü hal muamması çözülmeye yüz tuttu» derken Ecevit, Hükümet programında yüklü işler olduğunu ve bunların yapılmasının şart koşulması halinde de zorlama yoluyla seçimlerin geri bırakılabileceğini belirterek bundan «kaygu duyuyoruz» şeklinde konuşuyordu.

Özel sektör, Erim hükümeti gibi Melen'i de destekliyordu.

☆ TAĞMAÇ NASIL GİTTİ?

Tağmaç 7 Eylül'de yaş haddinden emekli olacaktı. Eğer normal zamanında emekli olursa, Gürler de 30 Ağustos'ta dört yılı dolduğu için Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan emekliye ayrılacaktı. Bu durumda da Orgeneral Semih Sancar Genel Kurmay Başkanlığına gelecekti

Fakat «Büyük cunta» buna razı değildi. Gürler, Genel Kurmay Başkanı olmalıydı. Nasıl Kara Kuvvetleri'ne geldiyse Ordu'nun başına da öyle gelmeliydi...

Bunun için ilk önce haberler uçuruldu «Tağmaç 15 Ağustos'ta istifasını verecek» diye... Böyle olunca Gürler Genel Kurmay Başkanlığına gelebilecekti. Fakat Tağmaç bu söylentileri hemen yalanladı:

«Ben Şura'da bulunacağım. Şuranın sonunu bekleyip tayinleri yapacağım. Normal süremin sonunda da emekli olacağım...»

Şura'da Kara Kuvvetlerine Org. Sancar'ın getirilmesi karara bağlanmıştı. Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyicioğlu emekli olmuş, yerine Oramiral Kemal Kayacan gelmişti. Muhsin Batur yerinde kalmıştı. Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Faik Türün yine Birinci Ordu'daydı.

Yüksek Askeri Şura'nın toplantılarının bitmesinden sonra verilen bir kokteylde Türün Paşa, Tağmaç Paşa'yla konuştu :

«Komünizme karşı savaş devam edecek-

se, ben kalayım» dedi. «Yoksa beni emekli edin»

Tağmaç «Bunu Cumhurbaşkanı'na söyle» cevabını verdi. Çünkü Tağmaç'ın Sunay'la arası o günlerde iyi değildi. Tağmaç, Sunay'ın Genel Sekreteri Cihat Alpan'ın ihtilâlcilerin adamı olduğunu biliyordu.

Türün Paşa, yemekten «bir alaya verilecek sancak merasimi»ni bahane gösterek erken kalktı. Ve Sunay'a gitti. Tağmaç'ın vazife müddetinin uzatılmaması meselesini açtı :

«Savaş hali olsaydı, süresi doldu, diye Başkomutanı emekli mi edersiniz?» diye sordu. Halbuki komünizm tehlikesinden meydana gelen buhran devam ediyordu. Tağmaç'ın yerine Gürler nasıl gelirdi?

Hadi Tağmaç'ın süresi uzatılmıyordu, o halde, Eyicioğlu Genel Kurmay Başkanlığı'na getirilemez miydi? Gerçi bugüne kadar denizcilerden olmamıştı ama; kanunlar buna engel değildi. Hadi bu da olmuyordu; Sancar Paşa ile Eşref Akıncı paşalar ne güne duruyordu.

Türün Paşa devamla «Siz bir cuntanın liderini nasıl Genel Kurmay Başkanı yaparsınız?» dedi. Muhtıranın üçüncü maddesi vardı. Burada reformlar yapılmazsa idareye el konulacağı yazılıydı. Böylece her an idareye el konulabilirdi.

Türün Paşa daha sonra «Ben bir ordu komutanı olarak ne hükmüm olabilir. Durum çok tehlikeli gibi görünüyor, bana...» şeklinde konuşunca Sunay:

«Gürler Silahlı Kuvvetler Birliği'nde olduğu için biraz da onların yakıştırması» diye cevap verdi.

Bu ifadelerden Sunay'ın Gürler'le birliklik olduğunu anlamak mümkün...

☆ JETLER UÇUYOR

Bu arada Tağmaç'ın Gürler ve Batur tarafından «Neden ayın 15'ini bekliyorsunuz» gibisinden zorlandığı haberleri yayıldı. Türün Paşa bunun üzerine Kolordu komutanlarını toplayarak «Böyle bir şey duydum. Genel Kurmay Başkanlığına benim hiç arzu etmediğim kimse de getirilse dahi bir diyeceğim yok. Yeter ki usulüne, adabına uygun olsun. Ama bir zorlama ile filan gelsin filan gitsin şeklindeki bir tazyiki nizama aykırı bulurum» dedi.

Türün Paşa daha sonra bunları Gürler'e söyledi Gürler «Yok böyle bir şey» diye cevap verdi. Ertesi günü Ankara'ya giderken kendisini uğurlamaya gelen Faik Türün'e «Bak senin yüzünden hasta oldum» diye sitemde bulundu. Gürler'in niyeti Türün Paşa'nın meseleye müdahale etmesini önleyebilmektir. Bunun için de kendisini yumuşatmaya çalışıyordu.

Fakat mesele bir oldu bittiye getirildi.

Tağmaç'ın vaktinden önce istifa etmeyeceğini belli etmesinden sonra Büyük Cunta harekete geçti. Gürler ile Batur anlaştılar. Tağmaç'a istifa mektubu zorla imzalatılacaktı. Bu arada Gürler'in de Genel Kurmaya gelmesini sağlayacak kararname zorla çıkarılacaktı. Çünkü Hükümette yer alan AP'li bakanlar kararnameyi imzalamamak eyilimindeydiler. Bunun için Batur, Tağmaç'a istifa mektubu götürüldüğünde alçaktan jetleri uçurttu. Aynı jetler Bakanlar Kurulu çalışma halindeyken de uçurtuldu. Bakanlara tehdit mektupları gönderildi. **«Güler'i Genel Kurmay'a getirmezsensiz, yok olduğunuzu bilin»** dendi.

Bu arada uçurulan jetlere Gürler'in dahi bindirildiği söylenir...

Bunun üzerine Tağmaç 19 Ağustos'ta emekliliğini istemiş, sayıldı. Ve Gürler önce vekaleten sonra da asaletten Genel Kurmay Başkanlığına geldi.

☆ TAĞMAÇ NE DİYOR

Turhan Bilginin açıklamalarına göre Tağmaç bir yıl geçmeden **«Biz 12 Mart muhtırasını Gürler Cumhurbaşkanı olsun, diye imza etmedik»** diyecekti. Ve Cumhurbaşkanı seçimi sırasında yapılan baskılara temas ederek **«Ne bitmez tükenmez ihtiras Yarabbim!.. Peki Batur gene jetleri uçuracak mı?»** diye endişelenecekti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

12 MART'IN
RÖVANŞI:
13 MART 1973

NEDEN DOLAŞIYOR?

Melen'in «Seçimlere gidilmesi için reformların yapılması şarttır» şeklinde konuşması üzerine Demirel 1972'nin güz aylarında bütün yurdu baştan başa dolaştı. AP Genel Başkanı konuşmalarında devamlı olarak demokrasinin öneminden bahsetti. Ve seçimlerin zamanında yapılması gerektiğini, bunun bir anayasa emri olduğunu bir ay müddetle tekrarladı.

Demirel'in bu tutumu muhtıra çevrelerinde tedirginlik meydana getirdi. Melen soruyordu «Demirel neden endişeli?» diye... Solcu basın organları da «Demirel neden durmadan konuşuyor?» şeklinde yorumlar yapıyorlardı.

Aslında AP lideri, parlamentoya yapılan baskıları millete şikâyet ediyordu. Tabii ki, bunun muhatapları rahatsızlık duyuyorlardı.

Bu sıralarda çıkarılan bir söylenti de, seçimlerin iki yıl daha yapılmayacağı, yapılsa da AP kazandığı takdirde Demirel'e başbakanlık verilmeyeceğiydi...

Bu arada Demokrat Partililere siyasi haklarının verilmek istenmesine muhtıracıların karşı çıkması da bu havayı kuvvetlendiriyordu.

☆ «SEÇİM YILI 73»

1973'e girerken başta Sunay olmak üzere bütün parti liderleri iki seçimden bahsettiler. Cumhurbaşkanlığı ve genel seçimler... Fakat endişeli durum devam ediyor, «Acaba» lar kafalarda dolaşıyordu.

Melen bütçe görüşmeleri sırasında bu tedirginlikleri biraz olsun gidermek istedi:

«Kimsenin şüphesi olmasın, seçimler elbette yapılacak»

Melen 9 Şubat'ta Senato'da tenkitleri tekrar cevaplandırırken yine «Devletin kaynağı Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir» demek zorunda kalacaktı.

Aynı günlerde Cumhurbaşkanlığı seçimi için yapılan süpekülasyonlar gitikçe artmaya başlamıştı. Melen'in dediklerinin aksine, parlamento dıştan görüldüğü gibi değil; belli bir emir dairesinde hizmet eden müesseseler olarak kabul edilmek isteniyordu.

☆ NİTEKİM

Gürler'in Cumhurbaşkanı olmayı hedef aldığı, ta Genel Kurmay Başkanlığına zorla getirilişinden itibaren biliniyordu. Gürler ile Batur bunun için anlaşma yapmışlar ve Tağmaç'ı zorla emekli ettirmişlerdi. Aynı usul Cumhurbaşkanlığı seçiminde de uygulanamaz mıydı?

Fakat çekindikleri meşrutiyetçi komutanlar vardı. Onlar buna ne derdi. Onlar razı gelmezse başarıya ulaşabilirler miydi?

☆ TEK ÇEKİNDİKLERİ KOMUTAN

Büyük Cunta'nın faaliyetlerine karşı çıkan Faik Türün, Gürler'i rahatsız ediyordu. Çünkü Türün Paşa Gürler'in Genel Kurmay Başkanlığı'na gelmemesi için çalışmış ve bunu da kendisine söylemişti.

Sunay'a başvurmasına rağmen Gürler Ordu'nun başına getirilince Türün Paşa kendisini ziyaret edip başarılar dilemiş ve bir dosya uzatmıştı. Dosyada Gürler'in cunta faaliyetlerine katıldığını ortaya koyan raporlar vardı. Türün Paşa «Senin Genel Kurmay Başkanı olmaman için çalıştım sebep de budur» demişti. Gürler bunun üzerine «Beni bilirsin, bunlar bana gelirler, şöyle şöyle yapalım derler. Ben de olur, der onları oyalarım. Beni de böylece kendilerinden sanırlar» cevabını vermişti.

☆ YİNE KOMUTA KONSEYİ

1972 Kasım ayında Genişletilmiş Komuta Konseyi tekrar toplantıya çağırılmıştı. Gündemde tek madde vardı; Cumhurbaşkanlığı seçimi... Gürler «Arkadaşlar kimi münasip görüyorsa isim yazsın» dedi. «Bu bir yoklama»ydı. Yüksek rütbeli subayların eğilimleri öğrenilecekti.

Havacılar önceden anlaşmışlar, tercihan sivil olsun, diyorlardı. Asker olursa da şaibesi bulunmamalıydı. 12 Mart ve 27 Mayıs'a ters düşmemiş bir asker seçilebilirdi. Karacılar ise illâ Gürler'de ısrar ediyorlardı.

Bu anane devam etmeliydi. Ordu'nun başı Cumhurbaşkanlığına getirilmeliydi.

Bu arada Faik Paşa söz aldı. Kâğıtlara isim yazılarak aday tesbit edilmesine karşı çıktı :

«Cumhurbaşkanı meclisler tarafından seçilir»di. «Böyle bir konseyin buna yetkisi yok»tu. «Hukuki bir durum olamaz»dı.

Hava birden bire gerildi.

Türün Paşa devamla, 1973'de bir genel seçimin yapılacağından bahsederek; partilerin Cumhurbaşkanı adaylarını listelerine koymasını ve böylece kamuoyunun desteğini adayların alabileceğini belirtip, yeni bir teklif getirdi. Böylece sürtüşmeler önlenebilirdi.

Gürler arzu ettiği havayı bulamamıştı. Faik Türün yine gayri meşru bir hareketin karşısında dikilmişti.

☆ «ARKADAŞLARIMLA KONUŞAYIM»

Aradan bir ay geçmeden Gürler NATO toplantısı için gittiği Napoli'den dönüşte Faik Türün Paşa ile ordu evinde görüştü. Genel Kurmay Başkanı'nı ziyaret eden Orgeneral Türün; Gürler'e; Cumhurbaşkanı olmak istediğinin anlaşıldığını söyleyerek «Bence bir eksikliğiniz yok ama, tutulan metod bence yanlış» dedi ve devam etti :

«Siz neden parti liderleriyle diyalog kurmazsınız? Gidin her partinin lideri ile ayrı ayrı konuşun. Sizin niyetinizi öğrenirler.

Böylece hem sizin hem de onların, birbirinize karşı güveni artır.

Hem Demirel'e AP seçimi kazansa da Başbakanlık verilmez sözleri ortada dolaşıyor. Halbuki oyun kaidelerine göre oynanmalı. Böyle anormal şeyler yapılmamalı»

Bunun üzerine Gürler «Arkadaşlarımla konuşayım» cevabını verdi.

☆ «OLUR MU YAHU!..»

13 Mart'taki seçime çok az bir zaman kalmıştı. Ocak ayının ilk haftasında Yüksek Askeri Şura toplanmıştı. Toplantı bittikten sonra Milli Savunma Bakanı Mehmet İzmen Şura üyelerine bir yemek vermişti.

Masanın etrafına herkes geldiği halde, Savunma Bakanı Mehmet İzmen henüz ortalıkta yoktu. Sonunda kendisinin Bütçe Komisyonu'nda bakanlığıyla ilgili görüşmelere katılmasından dolayı gecikeceği öğrenildi.

Birazdan İzmen geldi. Ve gecikme sebebini hararetle hararetle anlattı. Bütçelerden kısıntı yapılması teklif edilmişti. Kendisi Milli Savunma Bakanlığı bütçesinin bunun haricinde tutulmasını istemişti. Fakat Komisyon'un AP'li Başkanı bunu kabul etmemişti. İzmen bunu «Genel Başkanı'na danışıp da gelecek, onun rızasını alacak» diye aksettirmişti. Hava birden elektriklendi. Bazı komutanlar «Olur mu yahu!» dedi. Halen askeri bir baskı vardı. Parlamento da kim oluyordu?

Bunun üzerine Faik Türün «Hayrola Meclisi basmaya mı gideceğiz?» diye sormaktan kendini alamamıştı...

Yemekten sonra yapılan sohbette yine seçim ele alınacak fakat bir neticeye ulaşılmayacaktı.

Gürler'in Cumhurbaşkanlığını gerçekleştirmek için ilk elde Sunay'ın müddetinin uzatılması görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştı. Gürler Cumhurbaşkanı olmalıydı ama, bir kaç sene beklenebilirdi. Bunun için Genel Kurmay Başkanı üç sene daha vazifesine devam ederek, Ordu'ya çeki düzen verecek ve bu arada bir başkasının seçilmesini önlemek için de Sunay mevkiini koruyacaktı.

Bu görüş Melen vasıtasıyla Demirel'e iletilti. Başbakan ile AP Genel Başkanı 23 Mart 1973 günü akşamı Çankaya'daki Hariciye Köşkünde buluştu. Melen «Ordu üst kademelerinin bazı mühim kararlarını size aktaracağım» dedi ve alınan kararı iletti.

Komutanların ortak görüşüne göre «Gürler üç sene sonra Sunay'ın yerini alacak»tı.

Demirel, Melen'in sözlerini bitirmesinden sonra «Böyle bir şey tartışılmaz» diye başladı.

Çünkü :

— Böyle bir tutum Parlementoyu bir kenara itmekti. Türkiye Büyük Millet Meclisi buna razı olursa kendi eliyle kilit vurmuş olurdu.

Demirel, ısrarla ve kelimelerin üzerine basa basa devam ederken Melen yerinde duramıyordu :

Cumhurbaşkanının süresinin uzatılmasının zorla yapılmasını kimseye anlatamayız. Üç sene sonra, mevcut Genel Kurmay Başkanı'nın, Cumhurbaşkanlığına getirilmesinin şimdiden kabullenmesi ile, Meclisin hak ve yetkilerinden vazgeçmiş gibi bir durum hasıl olur. Artık bundan böyle Cumhurbaşkanlığından bir evvelki basamak Genel Kurmay olur ve Ordu'da Cumhurbaşkanlığı kavgası haline getirilir. Bundan Ordu büyük zarar görür. Meclisleri bir kenara iten, böylece rejimin şeklini değiştirecek ve Ordu'nun iç bünyesini tahrip edecek böyle bir teklifin karşısındayız.»

Demirel hemen peşinden ekledi :

«Biz bu vebalin altına giremeyiz. Parlamento hür iradesi ile Cumhurbaşkanını seçecektir.»

☆ **«CÜLÜS İLE DEĞİL»**

Demirel, Melen ile yaptığı görüşmeden bir gün sonra yani 25 Ocak 1973'de AP grubunda yaptığı konuşmada **«Cumhurbaşkanlığına seçimle gelinir, cülûsle değil»** diyordu:

«Bir memlekette Cumhurbaşkanı kim seçilecektir? Meselenin konuşulmasını hiç bir şekilde hayretle, taaccüple karşılamıyorum. Amma, hayret ve taaccüple karşıladığım başka şeyler vardır. Cumhurbaşkanını seçecek organ, Cumhurbaşkanı acaba nasıl

seçilecektir, diye bir tereddüdün içinde olamaz.»

Demirel zaman zaman yumruğunu kürsüye vurarak kesin ifadelerle devam etti :

«Cumhurbaşkanının nasıl seçileceği, Anayasada yazılı mı? Yazılı... Anayasamız nasıl seçileceğini göstermiş mi? Göstermiş. Nasıl seçilecektir diye neyin münakaşası yapılmaktadır? Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesi ipotek altında mıdır? TBMM iradesini ipotek altında olduğunu tescil ettirirsek Ekim'de yapılacak seçimde vatandaşın önüne nasıl çıkacağız?»

Demirel bundan sonra Anayasa'da yeni delikler açılmasına müsaade etmeyeceklerini söylerken, 13 Mart'taki seçimde kararlı hareket edileceğini ortaya koyuyordu :

«Anayasanın bazı yerlerine riayet edilmediği bir gerçek. Muhtıraya verilen cevap bunu tescil etmiştir. Bu doğrudur. Bunun cevabı gayet kolaydır. Nihayet istifadır. İstifa ediyoruz, buyurun dedik. Başka yapılacak bir şey yoktu. Parlamentonun kapısını bir gün ardına kadar açarız ümidiyle ve Parlamento kapattırmamak için o davranışın içine girdik. Aksini yapsa idik, o gün parlamento kapanabilirdi ve biz siyaset yapmamış, hislerimize kapılmış olurduk.»

— Fakat

«Hikmet-i vücudu Anayasa rejimini savunmak olan bir Parlamento, Anayasanın bir - iki yeri zedelendi diye her yerinin zede-

lenmesine rıza gösteremez, bizzat kendisi yeni delikler açılmasının aleti olamaz.»

Demirel bundan sonra tarihe geçecek cümlesini ifade ederken, adeta Melen'in getirdiği planı paramparça ediyordu :

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, bir Cumhurbaşkanı seçmeyi başaracak. Kendi hür iradesi ile hareket ederek bunu yapacak. TÜRKİYE DEVLETİNİN BAŞINA CÜLÜS İLE BİRİSİ GELECEK DEĞİLDİR. Seçim ile birisi gelecektir. Cumhuriyetin alâmeti farıkası budur.

Hep beraber taşıdığımız sorumluluğun hakkını vereceğiz ve Milletimizin huzuruna memleketi çalkantılardan çıkarmış, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kendi hür iradesi ile bir Başkan seçmiş olarak çıkacağız.»

Demirel iki gün sonra da Türk Haberler Ajansı'nın sorularına verdiği cevapta «Seçimler mutlaka yapılacak» dedikten sonra Sunay'ın müddetinin uzatılması için «bazı çevrelerde beliren temayüllerde ısrar edilirse ne olacak?» sorusuna «Kim bazı çevreler? Açık söyleyin. Bazı çevreler dediniz mi, Parlamentonun hür idaresi üstüne ambargo getiriyorsunuz. Anayasanın neresinde var Parlamentonun üstünde ambargo? Anayasa varsa sizin söylediklerinizin hepsinin cevabı var.» cevabını verip, bir daha kesin ifadelerle tekrarlıyordu.

«Ben ne diyorum. Mart 1973'de Türkiye Büyük Millet Meclisi devlete lâayık bir başkan seçecektir. Cümle aynen böyle. Ekim

1973'de de yüce milletin önüne çıkacak, kendisinin yenilenmesini isteyecektir. Artık bu polemikler bitmelidir.»

☆ GÜRLER NE DEMİŞTİ?

2 Şubat 1973 tarihli YENİ ASYA Gazetesinde «Tahlil» sütununda birinci sayfada çıkan başyazıda, Gürler'in 1969'daki bir sözü hatırlatıyordu. 15 Mayıs 1969 günü Genel Kurmay'da yapılan bir toplantıya katılmıştı. Görüşmeden sonra Genel Kurmay İkinci Başkanı Orgeneral Faruk Gürler, eski DP'li-lerin siyasi haklarının iadesiyle ilgili olarak kendisine sorulan bir soruya «Kışlaya, Camiye, Mektebe siyaset yok!..» cevabını vermişti. Yeni Asya Gürler'in bu sözlerinin klişesini basarak Cumhurbaşkanlığı seçiminde yapılmak istenen baskılarla ilgili olarak «Dört yıl önce maksatlı çevrelerin oyunlarını bu şerefli cevapla yüzlerine vuran komutanımız, bugün de şerefli komutanların alet edilerek oynanmak istenen oyunları bozacağına inanıyoruz» demişti.

Fakat hiç de öyle olmadı. Öyle bir ortamda, havayı yumuşatabilmek gayesiyle ele alınan bu makaleye rağmen Gürler bir an önce oturabilmek için can attığı Çankaya Köşkü'ne giden yollarda tuzak kurdurdu.

☆ LİDERLERLE TOPLANTI

Şubat ayının ilk haftası geçtikten sonra Demirel'e bir haber getirildi. Komutanlar kendisiyle görüşmek istiyorlardı. Demirel ne görüşüleceğini sordu? Görüşmede sıfatlar

ne olacaktı? Onlar komutan, kendisi de bir partinin lideriydi...

Bu istek tekrar iletildi. Demirel yine reddetti. Komutanların bir diyeceği varsa, Cumhurbaşkanı veya Başbakan vasıtasıyla kendisine intikal ettirilebilirdi.

Bunun üzerine Demirel'e bir General geldi. Adı Recai Ergin'di. İkinci Ordu Kurmay Başkanıydı. Bir gün önce randevu almış not bırakmıştı.

Demirel'in odasına kapıyı çalmadan girdi **«Gürler'i temsilen gelmiş»**ti. Demirel'in görüşme isteklerini kabul etmemesine rağmen yine de konuşmak istiyordu.

Demirel Komutanlarla görüşmeyi tekrar reddetti. Böyle bir görüşme mahzurluydu. Ordu'nun meselelerini Cumhurbaşkanı veya Başbakan'la görüşebilirlerdi...

Recai Ergin ayrıldıktan sonra aradan bir kaç gün geçince Demirel'i telefonla arayıp, Gürler'in, görüşmeden dolayı bir mahzur olabileceğine inanmadığını söyledi. Demirel buna yine **«Ben mahzurlu bulurum»** cevabını verdi.

☆ ECEVİT SÖZ VERİYOR

Komutanların gayesi, Gürler'in adaylığı için parti liderleri ile görüşüp, onların bu meselede imzalarını almaktır. Böylece Sunay'ın 1966'da yaptığı gibi **«iş garantiye alınacak»**tı.

Demirel'le görüşme sağlanamayınca CHP Genel Başkanı Ecevit telefonla davet

edildi. Ecevit'le beraber Hıfzı Oğuz Bekata, Kamil Kırkoğlu kalkıp Batur'un evine gittiler. Yemekten sonra Cumhurbaşkanlığı meselesi açıldı. Bir aday tarif edildi. Bu Gürler'di... Ecevit «Size yardım sağlarım paşam» dedi.

Komutanlar kendisinden, Demirel'i ikna etmesini istediler. Bunun üzerine Ecevit, Hıfzı Oğuz Bekata vasıtasıyla Demirel'den randevu talep etti. İki mesele vardı. Biri Güvenlik Mahkemeleri, diğeri de... Ecevit bunu söyletmez ve söylemez. Demirel'le bizzat görüştüklerinde bu mevzu açılacaktır.

İki lider Meclis'te belli bir saatte buluşmayı kararlaştırırlar. Görüşmeden kimse haberdar olmamalıdır. Fakat Ecevit, hemen basın mensuplarına bunu duyurur. Bu durum Demirel'in canını sıkar. Görüşmekten hemen vazgeçip İzmir'e gider. Ecevit'in görüşme talebi İzmir dönüşü gözden geçirilecektir.

Komutanlar, grubu bulunan diğer parti liderleri ile de görüşmeler yaptı. Bozbeyli de Gürler'e «Sizden iyisini mi bulacağız paşam» demişti. Gürler sonradan hesap ters dönünce, Bozbeyli'nin bu sözlerini ele alarak, hayıflanacaktı. Tıpkı Ecevit'ten hayıflanacağı gibi...

☆ «BEN KARIŞMAM»

Bu arada Gürler'in eşinin Demirel'in eşini ziyaret ederek, Demirel'in Cumhurbaşkanlığı seçiminde anlayışlı davranmasını istediği

de halâ söylenti halinde kulaktan kulağa dolaşmaktadır. Demirel'in eşinin buna «Ben eşimin siyasi işlerine karışmam» şeklinde cevap verdiği söylenmektedir. Bu arada bir diğer söylenti de, Demirel'le görüşen Recai Ergin'in daha önce Nazmiye Demirel'e başvurarak AP lideri ile buluşmalarını temin etmesini istemesidir. Fakat buna da Nazmiye Demirel'in verdiği cevabın «Eşimin siyasi işlerine karışmam» olduğu şeklindedir. Araştırmalarımız sırasında bu noktaları aydınlatacak bir açıklama almamız mümkün olmadı...

☆ «BİZ MİLLETE HESAP VERİRİZ»

21 Şubat günü geldiğinde Genel Kurmay Genel Sekreterliği tarafından bir bildiri yayınlandı. Bu da bir muhtıraydı aslında...

Yüksek Komuta Konseyi'nin :

— 12 Mart'ın tenkit edilmesine son verilmesini,

— Reformların bir an önce tahakkukunu,

— Huzur ve sükûnun sağlanmasını,

— Seçim kanununun değişmesini istedikleri belirtilerek, bunun için parti liderleri ile görüşmeler yapıldığı ifade edilen bildiri de daha sonra söz Demirel'in toplantılara katılmamasına getiriliyordu :

«... Bu amaçla davet olunan bütün parti ve grup liderleri bu görüşmelere büyük bir içtenlikle katılmışlardır. Yalnız Adalet Partisi Genel Başkanı KENDİNE ÖZGÜ BAZI

NEDENLERLE yapılan davetlere icabet etmekten kaçınmıştır.

Liderler ve beraberindeki heyetlerle yapılmış olan bu görüşmeler şahıs, zümre, parti ve hükümet icraatı bahse konu edilmeksizin samimi bir hava içerisinde cereyan etmiş olup bu hususda yanlış istikametlerde yayılmasına çalışılan her türlü haber ve yorumların hakikatle hiç bir ilgisi yoktur.

Keyfiyet kamuoyuna saygıyla duyurulur»

Bu bildirinin radyoda saat 13'de okunmasından hemen sonra gazeteciler Demirel'e koşmuşlardı. AP lideri cevap olarak «AP millete karşı sorumludur ve hesap vereceği yegane merci milletidir» dedi. Demirel devamla «Hür demokratik rejimi savunmaya devam edeceğiz» şeklinde konuşacaktı...

☆ *TEPKİLER*

Yayınlanan bildiri çeşitli tepkilere yol açtı. Gürler'in seçilmesini isteyen sol ve renkli basın adeta göbek atıyorlardı. Bazıları ise «Ordu ikaz etti» şeklinde sekiz sütun başlık veren «sağ»cı gazetecilerdi.

Hatta AP organı olan bir gazete dahi sesini çıkaramamıştı. Basında bildiriye ilk karşı çıkan YENİ ASYA olmuş ve manşetini ona göre vermiş ve bir de aynı gün başyazı yayınlamıştı. Bundan ayrı olarak Hürriyet ve Dünya Gazeteleri bildiriye kınamışlardı.

☆ İŞ ADAMLARI NE DEDİ?

Bu arada iki iş adamının bildiri karşısındaki tutumları büyük hayret uyandırdı. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Halil Kaya ile İst. Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal 12 Mart muhtırasını destekleyerek Genel Kurmay Genel Sekreterliği'nin bildirisini tasviple karşıladıklarını ifade etmişlerdi. Bilhassa Soysal, Kumandanların parlamenterlere karşı müsamahalı davrandıklarını ileri sürerken iki yıl içinde iki hükümetin değiştiğini ve üçüncüsünün de yıpratıldığını hatırlatıp liderleri «sağduyulu hareket etmeye» çağırıyordu.

Bunun üzerine üç eski bakan Ertuğrul Soysal'ı protesto eden bir telgrafı kendisine gönderdi :

«Tanıdığımızı sandığımız sayın Soysal'ın hür demokratik rejimi savunmada gösterdiği cesaretsizlik bizleri üzmüştür» Metninin altında üç imza vardı.

Nahit Mentеше, Selahaddin Kılıç ve Seyfi Öztürk.

YENİ ASYA bu beyanatlara «**KİMLERLE BERABERSİNİZ**» diye karşı çıkmış ve Ertuğrul Soysal'ın resminin üstüne ise «**Kimin ağzını kullanıyor?**» klişesini yerleştirmişti. Ertesi günü yayınlanan başyazının başlığı ise «**TÜCCAR ZİHNİYETİ**» idi.

Gerçekten 12 Mart'ın sebepleri arasında da belirttiğimiz gibi bazı iş adamları Demirel hükümetlerine, lüks mallara getirdiği vergiler ile spekülatoörlük yapılmasını sağ-

layacak kredilere zorluk getirmesi sebebiyle cephe almışlardı. Böylece Ertuğrul Soy-sal'ın «iki senede iki hükümet değiştirilip, üçüncüsü yıpratıldı» demesinin manası daha iyi anlaşılacaktı...

☆ ÇANKAYA TOPLANTILARI

Seçim ayı Mart'a bir gün kala Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay parti liderleri ile teker teker görüşme yaptı. 28 Şubat'ta sabah-tan itibaren Genel başkanlar teker teker Çankaya yokuşunu tırmanmaya başladı.

Demirel görüşmeden memnun ayrıldığı-nı belirttikten sonra Cumhurbaşkanı aday-ı göstermenin partilere ait bir vazife olmadığını söyledi. Demirel bir soru üzerine «Si-yasi buhrandan gayet tabii çıkacağız. Buh-ran beğenilecek bir şey mi ki...» cevabını verdi. AP lideri bir başka soru üzerine de ekledi :

«Hiç endişeye mahal yok. Olumlu yönde, gidilecektir. TBMM her görevini yaptığı gibi, bu görevini de yapacaktır. Yalnız bu defa değil, her defa yapacaktır. Bugün içinde bulunduğumuz durumun bir takım arzaları olduğunu biliyorsunuz. Ondan dolayı bunahm oluyor. Bunlar aşılacak.»

Demirel «Parlamento dışından Cumhurbaşkanı seçilmesi halinde demokraside hastalık olduğu...» şeklindeki bir soruyu da «Hiç bir tefsire beni zorlamayın. TBMM hür iradesiyle görevini ifa edecektir. Yetkisini kullanacaktır» diye karşılayacaktı.

Demirel hemen arkasından AP kulisinde parlamenterlerle yaptığı sohbette ise «4-5 gün bekleyiniz. Herşey iyi olacak. Politika sabır işidir» diyecekti.

Ecevit ise Sunay'ın reformların çıkmasından endişe ettiğini, Cumhurbaşkanlığı için hiç bir telkinde bulunmadığını söyledi. Ecevit'e göre Sunay «eğilim tesbit ediyor»du.

Bozbeyli de Sunay'la Cumhurbaşkanlığı meselesini konuştuklarını belirterek «Cumhurbaşkanını elbette TBMM seçecektir. Fakat TBMM bu seçimi kimler arasında yapacaktır. Önemli olan budur. Günler yaklaştıkça gerginliğin arttığını görüyoruz. Henüz namzet yoktur. Günler kısaltılmıştır. Bir an evvel vuzuha çıkılmak lâzımdır. Cumhurbaşkanının kimler arasından seçileceğinin açıklanması icap eder» şeklinde konuşmuştu. Bozbeyli bu arada Demirel ve Ecevit'in aksine «Gürler'in adı ortaya kondu mu?» sorusuna «Konmadı diyemem» cevabını veriyordu.

Bu arada basında yer alan bazı yazılarda «Böylelikle Bozbeyli, kapıyı araladı, Gürler'in adını ortaya koydu. Bu ana kadar fısıltı olarak söylenen Gürler adı gün yüzüne çıktı.» deniyordu. Ve yine bazı yazarlar «Bozbeyli'nin anhası minhası, kırkbir kere maşallah üyesi var Millet Meclisinde. Senatoda grubu bile yok. Peki Sunay neden sadece Bozbeyli'ye Gürler'in ismini söylesin?» demekten kendilerini alamayacaktı...

☆ İŞİN KOKUSU ÇIKIYOR

Sonunda mesele anlaşıldı. Gürler'in adı Çankaya'daki görüşmelerde ortaya konmuştu.

Sunay ikinci gün yani Mart'ın 1'inde Feyzioğlu ile Kontenjan ve Temelli'lerin temsilcilerini kabul etti.

Feyzioğlu'nun açıklamasına göre Sunay 12 Mart Muhtırasının gayeye ulaşması üzerinde «ısrarla» durmaktaydı. Feyzioğlu ile beraber Köşk'e çıkan Kemal Satır'a göre de «Parlamentonun itibarı korunmakla birlikte, Silahlı Kuvvetleri'nin de itibarı düşünül-meliydi».

Cumhurbaşkanı Mart'ın 2'nci günü ise Komutanlarla sabahdan topluca görüştü. Öğleden sonra da Gürler'le birlikte Melen'le de konuştu. Melen'e göre Cumhurbaşkanlığı için temaslar yapılması «gayet normal»di. Buhran söylentileri ise sun'i idi...

Ertesi günü Sunay temaslarının neticesini açıkladı. Genel Sekreterliğe göre, Sunay «Cumhurbaşkanı adayı için ittifak sağlanacağı kanaatine varmış»tı. «Cumhurbaşkanı Sunay; mümtaz halefinin TBMM'nin büyük çoğunluğu tarafından seçileceği kanaatine vasıl olmuş»tu. «Cumhurbaşkanı, Türk Milletinin meselelerini Anayasa kaideleri içinde halledeceğine inanıyor»du. Sunay'ın parti liderleriyle temasları da «12 Mart Muhtırası'nı lüzum ve yarar olmaksızın tenkit etmelerin ve muhtırayı hazırla-

yanları küçük düşürücü beyanların son bulmasını sağlamak amacını taşıyor»du.

Aradan bir gün geçince AP Senato Grubu Başkanı Ahmet Nusret Tuna Sunay'ın açıklamasına karşılık «Bütün AP'liler birlik ve beraberlik içinde. AP'liler üzerinde hesap yapanlar yanılacaklardır» dedi.

Ya Demirel ne dedi?

☆ MÜCADELE KİME KARŞI

5 Mart günü Türkiye hareketli günlerinden birini daha yaşadı. Sabahleyin Milli Savunma Bakanı Mehmet İzmen Kontenjan senatörlüğünden istifa ettiğini açıklarken, Gürler'in kendi yerine Parlamente'ye girmesini sağlamak için koltuk açıyordu. Yani «Gönüllü kahraman» bulunmuştu. Aynı saatlerde ise Gürler Genel Kurmay Başkanlığı'ndan istifa ediyordu.

Bir saat kadar sonra o günlerde fazla konuşmayan Demirel Sunay'a sert bir cevap veriyordu.

«Anayasa herkesi bağlar» diyen Demirel «Anayasayı savunur görünüp de savunmamak anlaşılır şey değildir» şeklinde sürdürüyordu. AP lideri Sunay'ı kastederek «Parlamento hürdür» dedikten sonra bir şahıs ima veya tarif edilirse ikisi tenakuz halindedir» dedikten sonra kesin bir ifade kullandı:

«Anayasa herkesi bağlar!..»

Çünkü...

«Anayasa gayr-i şahsi»ydi...

35 kişinin AP'ye iltihak merasiminde **«Kim demokrasiye karşı ise, mücadele ona yapılır»** diye Cumhurbaşkanlığı seçiminde takındıkları tavrı ortaya koyan AP lideri Sunay'ın tutumunu anlayamadıklarını söylüyordu:

«Türkiye Büyük Millet Meclisi hür iradesiyle Cumhurbaşkanı seçecektir» dedikten sonra, bunu sanki bir şeyi örtmek için, kamufle etmek için söylenmiş bir süslü söz sayıp, arkasından yok farzedip bunun tersine bir takım tefsirlere giderseniz millet neye inanacağını şaşırır. Yani milleti neye inancağına şaşırtırsınız.»

☆ SIRA ECEVİT'TE

Ertesi günü yani 6 Mart'ta CHP lideri Bülent Ecevit de Sunay'ın tutumuna karşı sert bir çıkış yaptı. CHP Genel Başkanı ağızdan açığa sitem etti:

«Sunay söz vermişti!..»

Ecevit'e göre Sunay partilerden cevap gelmeden herhangi bir teşebbüste bulunmayacaktı.

Demirel'in sözleri ile Ecevit'in açıklamalarına göre Sunay Gürler'in adaylığından bahsetmiş, fakat bu iki partiden «evet» cevabı alamamıştı. İki lider de Gürler'in adaylığını koyabileceğini, fakat buna partilerinin yetkili kurularının karar verebileceğini ifade etmişlerdi. Ancak Sunay **«Mümtaz halefinin büyük çoğunlukla seçileceğini anladığını»** ilan edivermişti.

Halbuki, yoktu böyle bir şey!..

Fakat ortada birşeyler dönüyordu. Buna oyun içinde oyun demek yerinde olur.

☆ **İSTİFA ETME**

Ecevit önce Komutanlarla yaptığı görüşmede Gürler'e elinden gelen yardımı yapacağını söylemesine rağmen Demirel'in kesin tutumu karşısında **"puan kaybetmek için"** ani bir dönüş yapmıştı. Hatta söylendiğine göre Demirel'e yakın gazeteciler vasıtasıyla Ecevit'e demokrasinin kurtulması için **"aklını başına toplaması"** ima edilmişti.

Bir diğer husus da, Batur ile Gürler'in kurduğu ittifakın bozulmasıydı... Gürler, Genel Kurmay Başkanlığına Batur'un yardımı ile gelmeden önce **"Ben Cumhurbaşkanı olursam, seni Genel Kurmay Başkanı yaptırırım"** demişti. Fakat son günlerde ortaya çıkan hava değişti. Melen Batur'u fazla tutmuyordu. Çünkü fikirleri uyuşmuyordu. Ayrıca Ordumuzun ananesi bozulamazdı. Çünkü Genel Kurmay Başkanları hep Kara Kuvvetleri'nden seçiliyordu.

Gürler'in gitmesiyle yalnız kalacağını anlayan Batur **"İstifa etme, politikacılara güven olmaz, sana rey vermezler"** diyordu. Batur'un hesabı, Gürler'i düşünmekten ileri gelmiyor, ikisi bir arada olurlarsa birşeyler yapacağına inanıyordu. Gürler gittiği takdirde Batur'a emekliliğini beklemek kalacaktı. Nitekim öyle olacaktı...

Buna paralel olarak gelişen bir diğer hadise de Gürler'in eline geçirdiği isim listesi idi.

☆ BİR LİSTE Kİ

Gürler'i Seçtirme Komitesi adı altında faaliyet gösteren gayri resmi teşkilata çeşitli haberler uçuruluyordu. Bunların bir kısmı baskıdan korkup **«Biz paşamızı destekleyeceğiz»** diyorlardı. Haberler Kontenjan Senatörü Cihat Alpan'a ulaştırılıyordu. Bir başka grup ise, Gürler gelince seçimlerin iki yıl daha yapılmayacağı söylentileri üzerine **«Gürler'ci»** kesilen menfaatperestlerdi... Onlara göre demokratik rejime, ne olursa olsun, yeter ki, ceplerinden para eksilmesindi...

Bunlardan ayrı olarak, Gürler'e AP'li-lerin de liste verdiğiydi... Bazı AP'liler Gürler'e 100'den fazla AP'linin rey vereceğini söylemişlerdi. Hatta hatta telefonlarının dinlendiğini bilen bazı AP'liler **«Gürler paşa'ya bizden 100 oy gider»** gibisinden konuşmalarla Gürler'i Seçtirme Komitesi'ne dolaylı yollardan haberler uçurmuşlardı. Bunun kokusu sonra çıkacak ve sol basın **«Vah vah»** diyecekti...

Çünkü Gürler bu kadar ümitlenmese Genel Kurmay'ın başında kalıp, seçimler yapılsa da demokratik rejimin işlemesine mani olabilirdi. Veya seçimleri de yaptırmayabilir, Batur'la birlikte Muhtıra dönemini uzatabilirdi...

Sonradan Batur bunu **«Gürler'i aldattılar. 149 imzalı listeler vardı.»** diyerek belirtmeye çalışacaktı. Tabii ki, bunlar isbat edilemez hadiselerdi.

Fakat şu var ki, bir kısım parlamenterler Gürler'i ya korkularından, ya da menfaatleri gereği destekleyeceğini söylerken; karşı taraf da bu gelişmeleri Gürler'i Genel Kurmay'ın başından uzaklaştırma şekline dönüştürecekti...

Batur'un ikazlarına rağmen Gürler meydana gelen hava karşısında **«Bana en az 80 AP'li rey verecek»** diyerek Sunay'dan kontenjan senatörlüğüne getirilmesini istedi.

Sunay Gürler'in gösterdiği listelere inanamamakla birlikte, fazla ısrar karşısında kabul etti. Ve **«Mümtaz halefinin büyük bir çoğunlukla seçileceğine inandığı»nı** da sözlerine eklemeyi ihmal etmedi.

☆ TRT'NİN TUTUMU

Bu arada TRT'nin politikası da tek taraflı olarak işletiliyordu. Gürlerci Musa Ögün Paşa'nın başında bulunduğu TRT, Demirel'in Sunay'ın bildirisine verdiği cevabı neşretmemiştir.

Buna paralel olarak da Gürler'in Genel Kurmay'dan ayrılma merasimiyle birlikte, kontenjan senatörü olarak Senato'ya girişi dakikası dakikasına verildi. Hatta kameralar bir duvardaki Atatürk resmine bir de Gürler'in kafasına çevrilerek; **«Kaşları da ne kadar benziyor»** dedirtmek için zorlamalar-

da bulunuyordu. Sonradan bu tutum Gürler'ci basın tarafından da tenkit edilip **«Adamcağız bu kadar çok gösterilip, antipatik hale getirildi»** denilecekti...

☆ GÜRLER'E İLTİFAT

Demirel Gürler'in kontenjan senatörlüğüne getirilip, adaylığını koyacağını kesinleşmesi üzerine **«Gürler'in adaylığına bir şey demem. Ama neticesi önceden belli seçim olmaz. Hür iradeye hiç bir tesir kabul etmiyoruz»** derken Genel Kurmay eski Başkanı parlamentoda büyük bir itibar görüyordu.

Gazetecilerin soruları üzerine **«Herşey anayasa çizgisi içinde olur»** diyen Gürler, adaylığını koyup koymayacağı şeklindeki bir suale de **«Parlamentodaki muhterem zevat arzu ederlerse konur»** şeklinde karşılık veriyordu.

Gürler daha önceki havanın aksine gayet yumuşak sözler sarfederken Cumhurbaşkanı adayı olacağı söylenen Tekin Arıburnun **«Vazifemin başındayım»** diyordu. AP'li Ahmet İhsan Kırımlı ise AP'nin Gürler'e rey vermeyeceği şeklindeki söylentilerle ilgili olarak **«AP'ye atfen söylenenler bizi ilzam etmez»** diye geçiştiriyordu. Ve hatta AP'li Senatörler yemin için kürsüye çıkan Gürler'i şiddetle alkışlayacaklardı.

Bunlar Gürler'i ve etrafındakileri yanıltacak, sol basın **«Demirel vermeyeceğiz, diyor ama, aslında grubu serbest bırakıp Gürler'in seçilmesini sağlayacak»** şeklinde ya-

yın yapıyordu. Zaten AP'lilerin gayesi de baskıları biraz olsun azaltmaktı.

Bununla beraber tehditler de oldukça karamsar bir hava meydana getirmişti.

«Gürler seçilmezse ne olur» diyenler, sözlerinin devamını «**Ordunun itibarı ile oynamamaz**» şeklinde sürdürüyorlardı.

Kimi yazarlar da «**Herşey anayasa çizgisi içinde olmalı ama, Silahlı Kuvvetler rençide edilmemeli**» diyerek aba altından sopa gösteriyordu.

Bazıları da «**Karışmayız haaa...**» diye makalelerini bitiriyordu.

Bir kısım gazeteler ise Orduevi'nin, Genel Kurmay'ın sabahlara kadar ışıklarının yandığını gösteren resimleri sekiz sütun basıp «**Gürler geliyor**» diyorlardı.

Gürler, istifa edip parlamentoya girme hazırlıklarını yaparken atılan manşetler de dikkat çekiciydi :

«**Gürler'in Cumhurbaşkanlığı kesinleşti**»

«**Gürler Başkan**»

Bu arada dikkati çeken MSP organı Milli Gazete'nin «**Gürler altıncı Cumhurbaşkanı**» diye parmak gibi harflerle manşet çekmesi.

O Gürler ki, solcu olduğunu bilmeyen yoktu...

☆ «**SEÇİME KİM GİRİYOR?**»

Bu günlerde AP'ye peşpeşe emekli generallerin girdikleri görülüyordu. İzmir eski Sıkıyönetim Komutanı Cemal Süer ile Kara

Kuvvetleri Kurmay Başkanı emekli olmuştu. Demirel giriş beyanamelerinin imzalanması merasimlerinde yaptığı konuşmalarda bir noktaya dikkati çekiyordu:

Seçime ordu mu giriyor, parlamento mu giriyor» dedikten sonra **«Seçim ne zamandan beri itibar meselesidir?»** şeklinde sorularını sürdürürken; bir iddiayı çürütüyordu. Çünkü yapılan programlar hep **«Ordu rencide edilmemeli»** şeklinde oluyor ve Gürler'in Cumhurbaşkanlığına karşı çıkmak Ordumuza karşı çıkma şeklinde gösterilmek isteniyordu.

— Halbuki...

— **Seçime ne zamandan beri müesseseler giriyordu? Cumhurbaşkanlığı seçimine de bir şahıs, yani kontenjan senatörü Gürler katılacaktı...**

☆ SIKIYÖNETİM YASAKLARI

10 Mart günü yani seçime iki gün kala önce Ankara sonra da Adana Sıkıyönetimi Cumhurbaşkanlığı ile ilgili haberlere yasak koyuyorlardı. Bildirilerde **«Silahlı Kuvvetleri rencide edecek ve Meclislerin iradesini baskı altına tutacak her türlü beyan, davranış, yazı, resim basmak ve yayınlamak kesinlikle yasaktır»** deniyordu.

Aynı gün, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türein de bir bildiri neşrediyordu. Bildiride yasaklama ifadesi yoktu. Ve diğer bildirilerden farklı olarak sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin baskı

altında tutulmaması isteniyordu. Beş satırlık bildiri Türün Paşa'nın demokrasiye bağlılığını bir kere daha ortaya koyuyordu :

«Cumhurbaşkanlığı seçiminin yaklaşması sebebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hür iradesini etkilemeye matuf her türlü yayından sakınmaları ve basınla ilgili olarak evvelce konulmuş kayıtlara duyarlılıkla uymalarını sayın basın ve yayın kuruluşlarımızdan rica ederim.»

Faik Türün

Orgeneral

Birinci Ordu ve

Sıkıyönetim Komutanı

Yayın yasağı üzerine başta Demirel olmak üzere Ecevit'in ve diğer liderlerin bazı konuşmalarının yayınlanması mümkün olmamıştı. Gazeteler telekslerden gelen haberleri okuyucularına aksettirememişti. Zaten seçim günü gelip çatmıştı.

☆ «**PARLAMENTOYU İSTANBUL'DA
TOPLARIM**»

Bu arada seçimin kaderine tesir edecek önemli gelişmeler de olmuştu. Parlamento'nun zorlanmasına başından beri karşı olan Faik Türün Paşa'ya Gürler son bir defa temsilci göndermişti. Gönderdiği şahıs Gürler adına gelmişti. Gayesi, Türün Paşa'nın pasif kalmasını sağlamaktı. Bunun için de kendisini Genel Kurmay Başkanlığına getirebilirdi. Fakat Orgeneral Faik Türün bunu

reddettikten sonra **«Parlamentoya bir şey olursa Meclis'i İstanbul'da toplanım»** cevabını verdi. Bu haber Gürler'in belini kırdı.

Ne gariptir ki, daima beraber hareket ettiği halde Batur da Genel Kurmay Başkanı olamadığı için Gürler'in adaylığına karşı çıkacaktı. Böylece Allah'ın bir hikmeti olarak demokrasiye bağlılığı neticesinde Parlamentoya baskı yapılmasına karşı kesin tavır takınan Faik Türün Paşa ile bir muhtıracı Batur; neticede birleşmiş oluyorlardı.

Zaten bu tip bir kaç hadisedir ki; 12 Mart gibi bir selin altından fazla zarar görmeden kalkmamıza sebep olacaktı. Bunlar bizim irademiz dışında meydana gelmişti. Cenab-ı Hak bu millete yardım ediyordu.

☆ 12 MART'TAN 13 MART'A...

12 Mart'tan tam iki yıl sonra 13 Mart günü Türkiye altıncı Cumhurbaşkanı seçilecekti. 12 Mart günü **YENİ ASYA**'nın birinci sayfadaki «Kısaca» klişesi altında taşlamalar yazan **ENİS SAFAYHI** iki satırlık bir espri gönderdi: **«Kısaca»** 13 Mart tarihli gazetede yayınlanacaktı. Fakat olmadı. Çünkü sıkıyönetim yasağı vardı. Ne olur ne olmaz; **YENİ ASYA** kapatılabilirdi.

Aradan dört yıl geçtikten sonra bu kısayı ilk defa burada yayınlamak benim için doğrusu erişilmez bir zevktir :

«12 Mart'tan sonra elbette 13 Mart

ENİS SAFAYHI» Çünkü 12 Mart'ın rövanşı 13 Mart'ta alınacaktı.

Ama bu karşılaşma kolay olmadı.

☆ **TEKİN PAŞA'NIN ODASINDA**

Ankara 13 Mart'a hazırlanırken o kâbuslu gün 12 Mart'ta yine karanlık hadiseler oluyordu. Bir yanda cuntacılar plan üstüne plan yaparken, karşı taraf da savunmada uygulayacağı taktiği en ince noktalarına kadar hesaphıyordu.

Adalet Partililerinin adayı henüz belli olmamıştı. Söylentilere göre **«Demirel'in kafasının içinde bir aday vardı.»** Kimdi bu aday? Bozbeyli ile Gürler'ciler bu adayın açıklanmasını bütün yırtınmalarına rağmen sağlayamamışlardı. Aday bir açıklansa, hemen yıpratma kampanyası da peşinden gelecekti. Fakat Demirel adayı son ana kadar resmen belli etmemekte kararlıydı.

Ancak 12 Mart günü kesinlikle anlaşılmıştı ki, Demirel'in kafasının içindeki aday Tekin Arıburun'du. Zaten ismi en çok geçen de O idi...

Fakat Ali Fuad Başgil rahmetli gibi başına bir iş gelmemesi için Tekin Paşa'nın adını vermekten ısrarla kaçınıyordu. Nitekim Arıburun'un ismi fazla söylenmeye başlayınca kendisine baskılar yapıldı.

Tekin Paşa'ya iki ve üçer kişilik iki albay grubu makamına giderek **«Paşa adaylığını koyma, sonra fena olur»** demişti. Bundan ayrı olarak 28. Tümen Komutanı Abdul-

lah Kiloğlu da Arıburun'a telefon ederek adaylıktan vazgeçmesini istedi. Senato Başkanı bu baskıların hepsini reddetti.

☆ ARIBURUN'UN ODASINA

12 Mart'ı 13 Mart'a bağlayan gece Tekin Paşa'nın makamında 15 kadar AP'li parlamenter bulunuyordu. Geç vakitlere kadar konuşuldu; muhtemel gelişmelere karşı tahminler yürütüldü.

Parlamenterler Arıburun'un eve gitmesini istemediler. «Sizi de Ali Fuat Başgil gibi yapabilirler» dediler. Fakat Arıburun «Ben de sizin gibi düşünüyorum, tedbir şart. Ama korktular, ürktüler, derler. Biz kadere inanmış insanlarız. Kaderde ne varsa gelir başımıza.» şeklinde cevap verdi.

Bunun üzerine parlamenterler «Paşam bari dilekçe verin, adaylığınızı koyduğunuza dair» diye sürdürdüler. Tekin Paşa kabul edip içlerinde Ali Yılmaz'ın da bulunduğu 15 kadar AP'liye «Cumhurbaşkanlığına adaylığımı koyuyorum» şeklinde altını imzaladığı dilekçeyi teslim etti. Ve: «Ben sabah namazlarını Çankaya'da camide kılarım. Namazı kılar kılmaz buraya geleceğim. Siz de gelirsiniz. Şayet gelemezsem bilin ki, bir hadise vardır. İşe el koyarsınız» dedi.

Tekin Paşa gelmediği takdirde adaylık dilekçesi Parlamento'da okunacaktı.

☆ 13 MART 1973

Cumhurbaşkanı seçiminin yapılacağı gün Ankara'nın tedirginliği bütün Türkiye'ye sirayet etmişti. Ne olacaktı? Tehditlerden, telefonların yorgun düştüğü bir gecenin sabahında Parlamento etrafında askeri birlikler anormal ölçüde tedbir almıştı. Bu defa tedbirler Meclis'i korumak için değildi.

Uykusuz geçen geceden sonra bir kaç saat uzanabilmiş AP'li parlamenterler kan çanağına dönmüş gözlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geldikleri zaman ister istemez irkildiler. Gerçi böyle birşey bekleniyordu ama, ya askerlerin sert adımlarla Parlamento bahçesinde dolaşmaları da ne oluyordu?

Mesele içeriye girdikçe daha iyi anlaşıyordu. Gazeteci dahil parlamenterlerden başka kimsenin içeriye alınmadığı kulislere bir de sivil ve resmi bazı asker kişiler girmişti. Bunlar Türk Ordusunun değil, sanki Gürlük'in askerleriydi. Gerçi seçimden bir kaç gün öncesinden kulislerde gözükmeye başlamışlardı fakat, 13 Mart'ta sayıları çok fazlaydı. Yani bir bakıma Meclis işgal edilmişti.

☆ TABANCA DEĞDİRME

Gayet samimi pozlarla kollarına girdikleri parlamenterleri yıldırma için koltuk altlarına yerleştirdikleri tabancaları değiştiriyorlardı. Bu arada hafiften tehditler de savrulmuyor değildi...

«Reyinizi vermemezlik etmeyin haaa...»

Bu arada, bazı hararetli AP'lilerin de karşı hareketlerde bulundukları da görülüyordu. Bilhassa Karadeniz bölgesine mensup AP'liler, koltuklarının altına ikinci bir tabanca yerleştirmişler; Gürler'cilere gözdağı veriyorlardı. Onlar da kollarına girdikleri cuntacılar tabanca değdiriyorlardı.

☆ GÜRLER İÇİN TERSLİKLER

Bu sırada locaların hemen hepsinde başta Genel Kurmay Başkanı olmak üzere kuvvet komutanları ve çok sayıda subay bulunuyordu. Bir tek Batur görünmüyordu. Ama sonradan O'nun Başbakan'ın odasında beklediği öğrenilecekti. Batur desteğini Gürler'den çekmişti.

Dinleyici localarındaki durum bu iken CHP grubunda da sert tartışmalar cereyan ediyordu. Ecevit, Gürler'in adaylığına karşı çıkmamakla birlikte CHP'nin seçime katılmaması yolunda karar çıkartmaya çalışıyordu..

Önceden söz verdiği Gürler'in aleyhine rey verme yerine çekimsiz kalmayı daha uygun bulmuştu. Yüzseksen derece yerine doksan derecelik bir dönüş yapmayı tercih etmişti. Tabii ki, bu Demirel'in politikasına yardım edecekti.

Buna karşılık Genel Sekreter Kamil Kırkoğlu ve grubu Gürler'in lehine oy verilmesini istediler. Daha doğrusu seçime katılmama kararına sert tepki gösterdiler. Fa-

kat seçime iştirak etmeme kararı iki sayı farkla kabul edildi. Kırıkoğlu ve bir grup arkadaşları bu kararı dinlemeyeceklerini belirtip Gürler'e rey verdi.

☆ GÜRLER'İN DÜNYASI YIKILIYOR

Gizli olarak teker teker kupalara atılan reylerin neticesi Başkan Sabit Osman Avcı tarafından açıklandığı zaman Meclis'te bir ölüm sessizliği oldu.

Arıburun 282, Gürler 175, Bozbeyli ise 45 oy aldı.

Gürler'in başına kaynar suların dökülmesine sebep olan sadece CHP'nin rey kullanmaması değildi elbette. Bozbeyli'nin ekibi de sözlerinde durmamıştı. Tam ifadesiyle dönüş yapmak zorunda kalmışlardı.

Bozbeyli de Ecevit gibi söz verdiği halde AP'nin kesin tutumu karşısında yeni bir formül aramış ve CHP'den daha çabuk hareket ederek, oyları bir yere kilitleyivermişti. DP'liler ayrıca Arıburun aday gösterildiği takdirde destekleyeceklerini de belirtmekten geri kalmadıkları halde inatlarını sürdüreceklerdi. Arıburun sanki Yassıada'da yatmamıştı?

DP'nin hesabı basitti. Eğer Gürler'in elindeki listede yer alan 100 kadar AP'li kendisine rey verirse, DP de 45 oyu ***takdim edecek***ti. İşte!.. DP oylarını Arıburun'a vermiyor, sadece Genel Başkanı'nın etrafında kilitliyordu. Bu kilitleme sonuna kadar devam edecekti.

☆ «ÇOLUĞUMUZ ÇOCUĞUMUZ»

Kulislerde parlamenterlere silah değiştirilirken General Ali Armağan da AP'lilere hakaret ediyordu. Hatta yumruklaşmalar oluyordu :

«Hele bir seçmeyin saat 17'de yok olacaksınız» diyorlardı...

Tehditler, gittikçe artıyordu. Ali Armağan «Konya'dan Ankara'ya birlikler geliyor Gelin Gürler'i seçin» diye devam etti. Yoksa parlamento kapatılacaktı.

Tehditlere muhatap olan 15 kadar AP-linin arasındaki kadın parlamenter Naime Tokgöz sertçe çıkış yaptı :

«Hadi gidin burdan, gösteririz size...»

Tehditler bazı AP'lileri de tedirgin ediyordu elbet... Zaten AP'den Arıburun'a rey vermeyen bir grubun içinde bunlar vardı. Bunlardan birisi (Halen MSP'den senatördür) ağlamaklı konuştu:

Ben demedim mi size... Bakın gittik işte. Çoluğumuz çocuğumuz var» deyince bu senatörle birlikte birkaç Arıburun'cu AP'li, Demirel'e gitti. Generalin tehdidi anlatıldı. Konya'dan birliklerin Ankara'ya gelmekte olduğunun söylediği belirtildi. Bunu üzerine Demirel, gidin söyleyin onlara, dedi:

«Türk Silahlı Kuvvetleri'nin komutası bu parlamentoya aittir. Parlamento başkumandandır. Başkumandana baş kaldıracak Türk Silahlı Kuvvetleri bilmiyorum ben.

Çıkar kürsüden şikayet ederim millete... Hadi gitsinler buradan.»

AP'nin çekingenlerinden olan senatör buna rağmen endişeden kurtulamayacaktı...

Birliklerin gelmediğini, jetlerin uçmadığını gören Gürler takımından bir teğmen ile bir binbaşı General'e «Paşa paşa anlaşıldı, bu meseleleri siz halledemeyeceksiniz. Bırakın da biz halledelim» diyecekti.

Bu hazin manzara karşısında emekli subay olan AP'li senatör «Gördün mü paşa» dedi :

«Bizim zamanımızda bir üsteğmen generalin yanına salâvatla gelirdi.»

Gerçekten de işin içine cuntacılık girdi mi, ast üst meselesi kalmıyordu. 27 Mayıs'tan sonra Diyarbakır hava alanında cuntacı bir albaya bir generalin selâm durduğu halâ hatırlardadır.

General AP'li senatörün sözünden sonra teğmen ile binbaşıya sinirlenerek **«Siz çıkın yukarıya»** diye emretti.

Teğmen Gürler'in damadı, Binbaşı ise oğluydu... Binbaşı bir ara AP'lilere **«Biz O'nu ciğerimizden kopardık yolladık, siz nasıl seçmezsiniz»** demiş AP'li bir parlamenter ise **«Bizi millet ciğerinden kopardı, yolladı; O'nu seç diye değil»** cevabını vermişti...

☆ DEMİREL'İN TAKTİĞİ

Koridorlarda baskıların devamlı karşısında Demirel haber gönderdi. «Tehdit edilen arkadaşları Genel Kurul salonuna çekin de, bütün dünya neyin döndüğünü görsün» diye... Bu taktik tuttu. AP kurmayları silâh

değdirilerek korkutulmak istenen arkadaşlarını Genel Kurul'a çekti. Bunun üzerine Gürlercilerin oyunu bozuldu. Locadan koşup gelen bir generalin verdiği şifre ile tehdit savuranlar çekilip gitti.

Burada akla bir soru gelebilir, Gürlер'in adamları nasıl kulislere girebilir, yasak değil mi?

Kulislere girmek aslında yasaktı. Hele hele Meclis'le hiç bir ilgisi olmayanlar için... Fakat Başkan Sabit Osman Avcı'nın kesin emrine rağmen bazı idare amirleri subayları içeriye sokuyorlardı. İtiraz eden polisler ise Gürlerciler «Size o emri veren kendisi gelsin söylesin» diyerek zorla içeriye giriyorlardı.

☆ FRANSIZ TV'Sİ NE DİYOR?

İlk gün dört tur seçim yapıldı. Fakat oylar kilitlenmişti. Ne Arıburun'un ne Gürlер'in oyları artmıyordu. Fakat AP istediğini elde etmişti. Gürlер ilk gün mağlubiyete uğramış, zorlamalar netice vermemişti. Bunun üzerine Fransız Televizyonu dinleyicilerinden özür dileyecekti.

Çünkü...

Seçim başlamadan önceki yayınında «Türkiye'de göstermelik Cumhurbaşkanlığı seçimi var» demişti.

İlk gün üçüncü turdan sonra adaylar yeterli oyu alamayınca komutanlar Melen'in Meclis'deki odasında toplanıp «durum değerlendirmesi» yaptılar. Görüşmede Batur'un oldukça sinirli olduğu belirtilmektedir.

Batur'a göre kendi tahminleri doğru çıkmış ve Gürler'e politikacılar «sözlerinde durmayarak» oy vermemişlerdir.

Komutanlar Gürler'in yeterli oy toplayamamasına üzölmüşler ancak, bir «el koyma»nın büyük itibar kaybına sebep olacağını düşünmüşlerdi. Çünkü Gürler'e Ordu bir garanti vermemişti. Localara yüksek rütbeli subayların toplanması ise mânevi bir baskı olarak değerlendirilmeliydi. Fakat ya kulislerde olanlar? Tehdit telefonları?

Oyun ikili değil, beşli, hatta onlu oynanıyordu. Dışa rezil olmamak için fazla ileriye gidilemiyordu o kadar...

Nitekim sonradan bir AP'li «Eğer Komutanlar müdahale kararı verselerdi, parlamento tek başına bir şey yapamazdı. Ancak memleketi seven ve demokrasiye bağlı komutanlarımız Gürler'in ihtiraslarının peşine takılmadılar. İstedikleri eski Genel Kurmay Başkanının seçilmesi idi. Fakat seçilmeyince de el koymadılar» diyecekti.

Cumhurbaşkanlığı seçimi için temaslar devam ederken Ekonomist dergisi 31 Mart 1973'deki bir yazısında bu meseleye tam teşhis koyacaktı :

«...Generallerin müdahale etmemek konusunda aldıkları kararın önemli nedenleri başında general Batur'un takındığı tutum geliyor. Güçlü ve popüler bir asker olan Muhsin Batur Gürler'in Cumhurbaşkanlığını destekleyenlerden biri idi. Ancak Gürler'in yerine Genel Kurmay Başkanı olamayın-

ca bu destek eridi. General Batur, Gürler'i desteklemeyeceğini sadece arkadaşlarına değil, öteki kuvvetlere de duyurdu ve yönetime el koyma yönünde onun yardımı olmadan Ordu bir teşebbüse cesaret edemezdi. Politikacılar Batur'un mesajını aldılar...»

İlk gün Gürler yenik düşmüştü ama; Arıburun'un adaylığı da endişeli bir hava meydana getiriyordu. Bunun üzerinde uzun uzun duruldu...

Hatta bir söylentiye göre dördüncü tur devam ederken toplanan komutanların aldığı karar Melen vasıtasıyla Başkan Avcı'ya O'ndan da Demirel'e ulaştırılmıştır. Bu nottan sonra toplanan AP Başkanlık divanı ise turların durdurulmasını istemişti.

Mühim gelişmeler oluyordu...

☆ KOMUTANLAR ÇANKAYA'DA

Melen'in odasındaki toplantıdan sonra Çankaya'ya gidildi. Çeşitli formüller üzerinde duruldu. Faruk Gürler seçilmemişti ama, Arıburun da seçilmemeliydi. Bunun için ne yapmalıydı? Arıburun seçildiği taktirde kesinlikle müdahale edilecekti. Gürler'in mağlubiyeti karşısında çıkarılmayan ses; Arıburun seçildiği takdirde fena yükselecekti...

Zaten Sunay bunu bekliyordu. Hesabı bunun üzerine kurulmuştu. Komutanların bir ihtimal olarak ileri sürdüğü «Sunay'ın müddetinin uzatılması» formülünü işletmek için hemen bir atak yaptı :

«Bu isteğinizi yazılı ve imzalı olarak bana verin» dedi.

Rivayet edilir ki; Sunay adamları vasıtasıyla her türlü gelişmeden haberdardı. Komutanların kendi başlarına müdahale etmesinden endişeliydi. Bunun için ne yapılacaksa kendiyile birlikte yapılmasını istiyordu. Komutanlar bunun için O'na **«Siz başımızda olun»** demişlerdi. Sunay bunun içindir ki, **«Madem beni başınıza geçiriyorsunuz, o halde isteğinizi yazılı olarak verin»** şeklinde konuşacaktı.

Ne acı değil mi? Müddetinin bitmesine iki hafta kalan bir Cumhurbaşkanı gider ayak cuntacılık yapıyordu. Hem de ne cuntacılık!..

Yine rivayet edilir ki, Sunay yakınlarına **«Ben bunların hepsinden akıllıyım»** diyormuş. Öyle ya **«Arıburun seçilirse köşkü uçuracağız»** diyenleri nasıl altedeabilirdi. Yeri gelmişken hemen belirtmek isteriz. Bu incelemeyi hazırlarken kendilerine başvurduğumuz parlamenterler sorularımız üzerine; Sunay'ın öyle görüldüğü gibi olmadığını menfaati için her türlü oyuna başvurduğunu söylemişlerdi. Hadiseler bunu doğrulamaktaydı... Koltuğu için Sunay'ın kafası müthiş çalışıyordu.

☆ BAYRAMOĞLU DEMİREL'LE

Komutanların Çankaya'dan ayrıldıktan sonra, Genel Kurmay'a giderek yaptıkları toplantı devam ederken Cumhurbaşkanlığı

Genel Sekreteri Fuat Bayramoğlu Demirel'i telefonla aradı. Komutanlar Sunay'la görüşmüşler ve bir karara varmışlardı. Kendisi Sunay adına görüşmeye gelecekti. Demirel kabul etti.

Bayramoğlu Demirel'e; Komutanların Sunay'a verdikleri imzalı yazıyı getirdi. Gürler artık seçilme şansını kaybetmişti. Sunay'ın müddeti uzatılmalıydı.

Sunay bu hareketi ile «Komutanlar benimle beraber. Ya süremi uzatırsın yahut da, Çankaya'yı terketmem» diyordu. Hesap da buydu. Arıburun yerine Sunay kalmalıydı.

Demirel bunun üzerine, Gürler'in zorla seçtirilmek istenmesinin başarısızlığa uğradığını karşı tarafın kabullendiğini anladı. Ve Sunay'ın müddetinin uzatılmasını «yetkili kurullarında düşünebileceklerini» Sunay'a Bayramoğlu vasıtasıyla iletti.

☆ 14 MART'DAKİ TOPLANTI

Parlamento turlara devam etmek üzere 14 Mart günü saat 15'de tekrar toplandı. Ancak Başkan Avcı Senato'nun anayasa değişikliğini görüşeceğini bildirerek oturumu aniden kapatıverdi. Aslında bu temasların daha belirli bir şekle girmesini sağlamak için yapılmış bir hareketti.

Aynı gün temaslar yoğunlaştı. Ecevit Arıburun'la, Melen Gürler'le, Demirel Avcı ile görüştü. Sancar da parti liderleri ile... AP ile CHP arasında da münasebet kuruldu.

Sancar, parti liderleri ile teker teker Sunay'ın müddetinin uzatılmasını görüştü. Sancar; liderlere AP'nin son anda, Gürler'in karşısına Arıburun'u çıkarmasının «tan-siyonu son derece yükselttiğini ve çok va-him bir krizin güçlkle atlatılabildiği»ni an-latarak; bu krizin «eylem haline dönüşme-mesinin ancak Sunay'ın görev süresinin uza-tılmasına bağlı olduğunu» ifade etti.

Silahlı Kuvvetler'in Cumhurbaşkanlığı seçiminin «demokratik usuller ve Anayasa hükümleri içinde yapılmasına son derece dikkat ettiğini» de söyleyen Orgeneral San-car; 21 Şubat'ta Genel Kurmay Genel Sekre-terliği'nin bildirisini hatırlatarak, sözlerini sürdürüyordu :

«Seçimden iki ay önce başlamak üzere partiler Cumhurbaşkanlığı için aday göste-rip göstermeyecekleri yolunda açık bir tu-tum içine girmeye çağırılmıştır. Bu çağrı iki ay süreyle devamlı olarak yapılmış, fakat Parlamentoda en çok oya sahip bulunan AP başta olmak üzere hiç bir partiden ses çık-mamıştır. Orgeneral Gürler emekliye ayrıl-dıktan, Senatoya tayin edildikten sonra se-çimlere bir gün kala AP lideri aday göster-melerinin muhtemel olduğunu ima eden bir konuşma yapmış, ertesi gün seçimlere ge-çildiği sırada Tekin Arıburun AP adayı ola-rak teklif edilmiştir. Şayet AP adayını seçim-lerden önce açıklamış olsaydı durum bu kri-tik noktaya gelmezdi AP'nin son gün Gür-ler'e karşı resmen aday çıkarmasının mey-

dana getirdiği tepkiyi tahmin edebilceğinizi zannediyorum...»

Sancar'ın liderlerle yaptığı bu konuşma CHP kanadından THA kanalıyla basına sızdırıldı. Ve ciddi bir şekilde yalanlanmadı...

Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Sancar Sunay'ın müddetinin uzatılmasına «**kesinlikle söz verildiği**» için krizin şimdilik durduğunu belirtti. Sancar bir anlayış gösterilmediği takdirde doğacak buhrandan kendilerinin mesul tutulamayacağını da söyledi.

Sancar Demirel'le

Liderlerin Sunay'ın müddetinin uzatılması vadinde bulunmaları henüz yetkili ku-

rullardan geçmemişti. Fakat Demirel ile Ecevit Sunay'ın süresinin uzatılarak, krizin «eyleme dönüşmesini önleme»ye kesinlikle karar vermişlerdi.

Ecevit zor da olsa süre uzatılmasında yetkiyi aldı. Demirel'e ise en fazla iki yıl olmak üzere Sunay'ın Çankaya'da kalmasına razı olabilecek bir teşebbüs için Genel İdare Kurulu yetki verdi.

Bu teşebbüsler sonradan kınandı. Demirel'in daha önce Sunay'a karşı çıktığı halde sonradan böyle bir yola girmesi bir tezat değil miydi? AP lideri bu tarz ithamlara partisinin 1974'deki kongresinde cevap verirken «Bir cunta kurulmuştu. Buna karşı Cumhurbaşkanını yanımıza alma yolunu seçtik» diyecekti.

Ecevit'in birden bire Demirel'in takip ettiği politikanın yörüngesine girerek, Gürler'i desteklememesi ve Sunay'ın müddetinin uzatılmasına yanaşarak cuntanın eylemini durduracak harekete ortak olması sol basında büyük tepkilere yol açıyordu. Suçlamalar Ecevit'in Demirel'le birlikte «demokراسiyi kurtarma mücadelesi» vermesiydi.

Solcu bir dergi bunu «Demirel dereyi geçerken yanına aldığı Ecevit'i şimdi attan atacak» diye yorumladı.

☆ GÜRLER'İN ÇEKİLMESİ

Bu arada dikkati çeken Gürler'in adaylıktan çekilmesi meselesiydi. AP kararlılığını gösterince, Sunay'ın süresinin uzatıl-

ması gündeme getirilmişti. Burada tabii ki, Gürler'e çekilmek düşüyordu. Gazeteciler her zaman olduğu gibi söylentileri açığa çıkarıp eski Genel Kurmay Başkanı'na sordular :

«Adaylıktan çekilmeyi düşünüyor musunuz?» diye...

Gürler sitemle karışık cevapladı :

«Aklınıza bu soru niye geliyor? Ne çekilmesi? Böyle bir şey sormamanız lâzımdı. Çok üzüldüm şimdi...»

Gürler bu arada turlar devam ederken Ecevit'le Bozbeyli'ye veryansın ediyordu. Neticeler açıklandıkça yanındakilere bakıp ağlamaklı oluyordu :

«Demirel'e bir şey demeyeceğim. Vermeyeceğim, dedi vermedi. Ya Bozbeyli? Sizden iyisini mi bulacağız paşam, demişti. Pe ki Ecevit... Bunu bana nasıl yapar» diye hayıflanırken bir kontenjan senatörü teselliye çalışıyordu :

«Ya Yaa!.. dünya işte böyledir paşam»

Gürler çekilmeyeceğini açıklarken diğer yandan kulislerde de baskılar eski hızıyla devam ediyordu.

İşte bu günlerden birinde Gürlerciler bir plan çevirdiler. Ya Gürler seçilecek yahut da Parlamento uçurulacaktı. Herhalde Sancar'ın **«kriz»** dediği de bu olmalıydı...

Parlamentonun uçurulacağı tehdidini istihbar eden bir AP'li parlamenter gece yarısı saat ikibuçuk sıralarında taksiye atla-

arak Demirel'in evine gitti. Işık yanıyordu. Elde ettiği haberi liderine rapor etti. Durumdan Demirel de haberdardı.

Hala elbisesi ile ayakta heyecanla dolaşan Demirel; her zaman olduğu gibi moral verdi :

«Kulislerde arkadaşlara hakim olun. Hadise fevkalâde tehlikeli ve ciddidir. Bu iş burada bitebilir. Allah hayır ihsan etsin. Hayır olur inşaallah. Gayretinize devam edin»

☆ *HELALLAŞAN PARLAMENTERLER*

Bu günlerde bütün AP'liler çoluk çocuklarıyla helalllaşıyorlardı. Çoğunun kapılarının önlerinde tehdit olarak **«bazı kişiler»** dolaşıyordu.

Arıburun'un seçilmesi için büyük gayretler gösteren bir senatör bu günlerdeki havayı anlatırken **«Uykuda olan çocuklarımı öpüyor, sabah namazını boy abdesti ile kılıyor ve gözyaşları ile evimden ayrılıp gidiyordum. Belki bu gece dönülmez, diyordum.»**

Bu arada hemen şunu belirtmek lâzım. İncelememiz sırasında başvurduğumuz parlamenterler **«Bir hareket olsaydı, parlamentoya silahlı bir saldırıda bulunulsaydı ne yapacaksınız?»** şeklindeki sorulara tek cevap veriyorlardı :

«Patlama sesini duyar duymaz, kendimizi bir sipere atıp en az 10 kişiyi öldürecektik. Bunda kararlıydık.»

☆ BİR GARİP HADİSE

Cumhurbaşkanlığı seçiminin başlamasından bir kaç gün sonra Hürriyet Gazetesi'nden bir muhabirin başına garip bir hadise geldi. Söylendiğine göre muhabir Arıburun'un evine röportaj yapmak için gitmişti. Kapıyı bir kaç defa çalmış fakat ses çıkmamıştı. Zile basmakta ısrar edince, aniden açılan kapıdan elinde silah Arıburun görünmüştü. Ve «Ne istiyorsun, neden geldin?» diye soruları yöneltmiş ve niyetinin sadece röportaj olduğunu öğrenmişti. Fakat Arıburun bunu reddederek gazeteciyi ters yüz ediverdi. O zaman Gürler'e karşı çıkan Hürriyet gazetesi bunu mesele yapmadı. Normal karşıladı. Çünkü Ali Fuat Başgil'in başına gelenlere bakılırsa, Arıburun yerden göğe haklıydı.

☆ OYUN İÇİNDE OYUN

Sunay'ın formülü gündeme getirilmeye çalışılırken turlar devam ediyor, partiler «erken seçim» ihtimali üzerinde de duruyordu.

16 Mart günü turlar devam ederken beklenmedik bir durum oldu. Arıburun'un reyi birden bire 293'e fırladı. Ertesi turda da 292 oy çıktı.

Bu neticeler üzerine bazı kişiler Arıburun'un seçileceğine muhakkak gözüyle bakmaya başladılar. Hatta locada seçimi takip etmekte olan Tekin Paşa'nın hanımı Peri-

han Arıburun'u yüksek rütbeli subaylar tebrik etti. Çünkü 15 oy Tekin Paşa için yetecekti.

Fakat işin içinde başka oyun vardı. Çünkü cunta büyük baskı yapıyordu.

17 Mart'da birden bire «erken seçim» formülü ortaya atıldı. «Yeni başkanı yeni meclisler seçmeli» denmeye başlanarak; turlara son verilmesinde anlaşma sağlandı. Buna göre Cumhurbaşkanlığı seçimi tehir edilecekti.

Aynı gün Sunay, Melen ve Sancar'la görüşürken, Demirel de gazetecilerle sohbet ediyordu. AP lideri **«Parlamento Devleti başsız bırakmayacak»** dedi. Demirel bu arada Gürler'in seçilmemesine bağlı olarak bilhassa soldan yükseltilen tansiyonu yatıştırmak için **«Hâdiseleri büyütmemek gerekir. Hâdiseleri kendi şartları içinde mütalâa etmek lâzımdır»** diyordu. Demirel bu arada daha önceki söylentilerin aksine partisinin tesa-nüd içinde hareket ettiğinin de ortaya konduğunu söyledi.

Gerçekten de, sol basın **«AP'liler Gürler'e oy verecek»** diye yayın yapıp, eski Genel Kurmay Başkanının seçimine kesinleşmiş gözüyle baktıktan sonra daha ilk turlarda şaşkınlığa uğramışlar ve bunun acısını çıkartmak için tahrikçilik yapıyorlardı. Sol ve renkli basına göre **«Ordu'nun itibarı ayaklar altına alınmıştı. Parlamento'nun haysiyeti de ne oluyordu? Demirel'in bu oyunlarına nasıl tahammül edilebilirdi?»**

Gürler'ci basının içine düştüğü ruh halletini anlatmak, zannederiz meseleye daha açıklık getirecektir.

☆ ATILAN GAZETELER

13 Mart günü saat 15'de seçim başladı. Yoklama ve gizli olarak tek tek atılarak yapılan oylama yüzünden ilk turun neticeleri iki saat sonra ancak alınabilecekti. Halbuki gazetelerin taşra baskıları bu saatlerde basılmış ve uçağa yüklenmiş olmalıydı. Yani neticeyi almak zordu. Buna rağmen bazı solcu gazeteler adayların ne kadar oy aldıklarını bilmedikleri halde «GÜRLER CUMHURBAŞKANI» diye manşet çektiler. Hatta Yeni Asya ile aynı matbaada basılan YENİ ORTAM adlı aşırı solcu gazete, Gürler'in başkan olduğunu belirten nüshadan 20 binden fazla basmıştı ki; Arıburun'un daha fazla oy aldığı haberi gelince bu nüshalar kesekağıdı imalatçılarına satılmak üzere depoya atıldı. Bir başka misal de solcu 7 GÜN'ün başına gelenden verilebilir. Bu haftalık dergi ofset kapağını «GÜRLER CUMHURBAŞKANI» diye hazırlatmıştı. Kapakta bir de Çankaya Köşkü'nün resmi vardı. Dergi çıktığı zaman Gürler, Köşk'ün bahçesinde dolaşp, havuz kenarından balıkları seyrediyor olacaktı. Fakat olmadı. Bunun üzerine dergi ne yapacaktı? Çarelerden çare düşündüler. Ve sonunda parlak zekâlı bir sekreter, kapağın siyah kısmına «OLACAK MI?» diye yaldızla bir kelime yazılmasını teklif etti. Hemen ken-

disini tebrik ettiler. Birkaç bin dergi için yeniden kapak yapmaktan kurtuldular. Böylece derginin kapağı «GÜRLER CUMHURBAŞKANI OLACAK MI?» diye çıktı. Tabii ki, «olacak mı?» kelimesi siyah üzerine yıldızla basıldığı için sönük kalıyordu.

Son anda Gürler'i desteklemekten vazgeçtiği için Ecevit'e çatan dergi macera yüzünden piyasaya üç gün geç çıkıyordu. Hatta biz «Gürler seçilmedi, diye üzüntülerinden dergiyi kapattılar galiba» demiştik.

İşte bu kadar Gürler'e angaje olan sol basının körüklemeleri seçim neticeleninceye kadar devam eti. Allahtan Ordumuzun basiretli mensupları bunlara kulak tıkadı...

☆ MECLİS'TE ZORBALIK

«Yeni başkan yeni seçimler» seçecek formülünü işletebilmek için Cumhurbaşkanı'nın vazife müddetini uzatmak veya seçimi tehir etmek gerekiyordu. Bu da Anayasa değişikliği ile mümkündü. AP ve CHP'nin Sunay'ın müddetinin uzatılmasında anlaşmaları üzerine hazırlanan teklif hemen Meclis'e sunuldu. Millet Meclisi Anayasa Komisyonu'nda teklif görüşülürken DP'liler ani bir baskınla AP'lilere saldırdı. Tekme, tokat ve sille ile birlikte başlayan kavgada koltuklar devrildi, mikrafonlar yuvarlandı. Çiçek saksıları fırlatıldı. Hatta bu arada Komisyon Başkanı Cevdet Akçalı da hırpalandı. İlk defa olarak bir komisyona polis çağırıldı.

Teklif buna rağmen kabul edilip hemen Genel Kurul'a sevk edildi. İvedilikle ele alındı. 22 Mart günü yapılan oylamada tek oy farkla reddedildi. Yani 300 yerine 299 oy aldı. Aslında bu oylamada da oyun vardı. Pek çok kimse bunu o anda anlayamadı. Bölük-başı bile yılların politikacısı olduğu halde İnönü'ye «Paşam hiç bu kadar oyun gördünüz mü?» diyerek şaşkınlığını belirtiyordu.

Sunay'ın müddetinin iki yıl uzatılmasıyla ilgili teklif Meclis'te yürütülmeden önce Demirel, Gürler'in adaylıktan çekilmesini şart koştu. Bu haber Çankaya'ya ulaştırılınca Cumhurbaşkanı Gürler ile görüştü. Ve birkaç gün önce «Bunu nasıl söylüyorsunuz, adaylıktan çekilmeyeceğim. Beni üzdünüz» diyen Gürler'in ani hareketi Cihat Alban'ı şaşkınlığa uğrattı. Gürler'in Cumhurbaşkanı olması halinde Başbakanlığa getirileceği söylenen Alban tam manasıyla açıkta kalmıştı. Bunun içindir ki, «Müthiş hayret ettim» şeklinde konuşacaktı.

20 Mart'ta olan bu hadiseden bir gün sonra Anayasa Komisyonu teklifi görüşmüş ve ertesi gün de yani 22 Mart'ta Genel Kurul'da ele alınmıştı. Meclis Genel Kurulunda tam bir oyun oynanıyordu. Grup kararına rağmen bazı AP'liler ile CHP'liler Sunay'ın müddetinin uzatılmasına karşı çıkıyorlardı. Bütün ısrarlara rağmen kimi katılmamış kimi de karşı oy vermişti.

CHP'li Adil Turan «tek» rey verse Su-

nay'ın müddeti uzamış olacaktı. Veyahut da AP'li Abdürrahim Türk «berberdeki işini beş saniye önce bitirse» Türkiye'de yeni bir devir başlayacaktı.

Abdürrahim Türk'ün hareketi ise başlı başına bir hadisedir. Başkan Sabit Osman Avcı 299 oy bulunduktan sonra devamlı olarak «Başka oy kullanamayan kaldı mı?» diye sormuştu. Arayıp soruşturulmuş ve Abdürrahim Türk'ün berberde olduğu öğrenilmişti. Avcı, Abdürrahim Türk gelsin diye oylamayı neticelendirmiyordu. Fakat ne zaman ki, Abdürrahim Türk adını salonun kapısından içeriye atmış, o anda da Başkan «Oylama bitmiştir efendim» deyivermişti.

Böylece «baskılar» karşısında suç Abdürrahim Türk'ün üzerine atılmıştı. Yani AP'nin iki alternatifli politikasından biri gerçekleşmişti. AP üzerine düşeni yapmış, fakat Meclis'in iradesi böyle çıkmıştı. Diğer yandan Sunay'ın süresi uzatılsa da AP için değişen bir şey olmayacaktı. Sunay'ın müddetinin uzatılması ile buhran ileriye atılacak ve yeni meclisler daha sakin bir seçim yapabilecekti.

Meclis'te reddedilen teklif Senato'da da kabul edilmedi. Böylece Sunay'ın iki gün sonra makamını terketmesi kesinleşiyordu.

Aynı gün, Gürler parlamentoda iki gazetecinin «geçmiş olsun» şeklindeki sözlerine «teşekkür ederim» cevabını verdi. Resminin çekilmesine izin vermeyen Gürler «Sağolun

yok, resim çekmeyin. Olan olmuş biten bitmiş» dedi.

Evet olan olmuş, biten bitmişti. AP de istediği neticeyi elde etmiş ve Gürler'in adaylıktan çekilmesini sağlayarak, Parla-
mentonun hür iradesine karşı girişilen ter-
tipleri bozulmuştu.

Bu arada adaylıktan Gürler ile birlikte çekilen Arıburun da Sunay'ın yerine veka-
leten gelmeye hazırlanıyordu. Zaten AP'nin
bir gayesi de seçimle getirmekte güçlük çek-
tiği Aruburun'u hiç olmazsa vekaleten Çan-
kaya'ya oturtmaktı.

Daha doğrusu Gürler'e karşı AP Arıbu-
run'u çıkararak DP'nin eski Genel Kurmay
Başkanı'na destek olmasını önlemişti. CHP'-
yi de kendi yörüngesine sokarak politikası-
nı tam başarıya ulaştırmıştı.

Böylece birinci merhale aşılmıştı. İkinci
merhale ise Arıburun'un Çankaya'ya gelme-
siydi. Fakat bu yapılan baskılar neticesinde
mümkün değildi. Çünkü Ordu «27 Mayıs ve
12 Mart'a karşı gelmemiş» birinin Cumhur-
başkanı olmasını istiyor aksi halde idareye
kesinlikle el koyacağını belirtiyordu. Bunun
aksine bir harekete girişmek, belki müsbet
netice getirir, bir şey olmazdı, fakat rejimin
göçmesi ihtimali çoktu. AP buna rağmen
Arıburun'u vekaleten oturup, sonra seçme-
nin yollarını da aramadı değil. Fakat yeterli
desteği, CHP'den ve DP'den sağlayamadı.

Alaaddin Yilmaztürk

Nitekim Arıburun adına DP'lilerle görüşmeler yapan AP Bolu Senatörü Alaaddin Yilmaztürk kin partisinin desteğini sağlayamamıştı. DP'lilerin; şimdi AP'ye giren Bilgiç grubu «Parlamento kapatılır» endişesi içinde bütün ısrarlara rağmen rey vermeyeceklerini söylediler. Bir ara Arıburun'un oyunun 293'e yükselmesi bu temanın neticesinde olmuştu. Fakat DP birkaç yönlü oynadığı için reylerini esirgemiş ve Arıburun'a destek olmayacağını kesinlikle ortaya koymuştu.

☆ TAYLAN'IN ADAY ADAYLIĞI

Cumhurbaşkanlığı seçiminin neticelen-dirilmesi için Ecevit aşırı bir gayret gösteriyordu. İnsiyatifi Demirel'den almak için olsa gerek; hamle yapıyordu. CHP lideri Sunay'ın süresinin uzatılması kabul edilmeyince, Demirel bir teklifte bulundu. Ecevit Anayasal kuruluşlardan birinin başkanlarını

kontenjandan Senato'ya sokalım, sonra seçeriz, diyordu. Demirel ise meseleyi zamana bırakarak, Arıburun'u vekaleten de olsa Çankaya'ya oturmak niyetindeydi. Senato Başkanı, Cumhurbaşkanı'nın vekili olarak bir kere Köşk'e yerleşti mi, sonra mesele çözülebilirdi.

Ecevit biraz da bundan şüphelenmiş olarak Demirel'e **«bir an önce hareket edelim»** diyerek baskı yapmaya çalışıyordu. Meselâ Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan olamaz mıydı? Demirel arkadaşlarına danışmak için müsaade istedi. Fakat Ecevit bir kere hızını alamamış, bir an önce Taylan'ı Parlamente'ye sokmak istiyordu.

Demirel **«peki»** dedi. Taylan, aday da olsa oy vermeyerek Gürler gibi senatör ünvanıyla bırakılabilirdi. Nasıl Arıburun'a CHP rey vermediyse, Taylan'a da AP oy atmazdı. Ama hiç olmazsa, buhrandan çıkmak için CHP ile asgari müştereklerde birleşip, buhranı aşmada kolaylık sağlanabilirdi.

Demirel ile Ecevit anlaşıp meseleyi Sunay'a götürüp Taylan'ın kontenjandan tayinini isteyeceklerdi ki, birden bire araya Feyzioğlu giriverdi. Daha doğrusu AP tarafından devreye sokuldu. Bu işe Ecevit'in canı sıkıldı. Çünkü başbaşa iki parti Taylan'ı Cumhurbaşkanı yapabilirlerdi. Fakat Feyzioğlu Melen kanalıyla Taylan'ın adaylığı için üç parti liderinin Çankaya'ya çıkacağı Sunay'a iletildi. Tabii ki, Sunay buna hayır diyecekti. Daha doğrusu Sunay'ın Taylan'ı

kontenjandan sokmayacağı Köşk'e gidilmeden önce Demirel tarafından biliniyordu. Feyzioğlu da haberdardı. Sadece Ecevit muttali değildi.

☆ SUNAY'IN SINIRLILIĞI

Sunay üç lideri oldukça sinirli karşıladı. CGP'nin müddetin iki yıl uzatılmasına karşı çıkması ve İnönü'nün **«Bugüne kadar yaptıkları yetti. Bundan sonra da aynı şeyi yapacak»** şeklindeki konuşması fena halde kızdırmıştı. Adeta burnundan soluyordu. Taylan'ın tayinine şiddetle tepki gösterdi :

— İki gün sonra ayrılacağım makamdan giderken önemli bir karar vermek istemiyorum, diyerek kestirip attı. Sunay daha sonra da **«Benim yerime vekalet edecek olan Arıburun bu isteğinizi yerine getirebilir»** şeklinde konuştu. Bundan sonra üç lidere kalkıp gitmek düşmüştü. Sunay bu arada AP ile CHP'ye süre uzatılması sırasındaki tutumlarından dolayı teşekkür etmeyi de bir borç bildiğini söyledi.

Sunay'ın yanından liderler çıkınca gazeteciler Ecevit'e **«Sunay'ın Taylan'ı veto ettiği haberleri doğru mu?»** diye sordu... CHP lideri birden bire şaşırdı. Çünkü daha yeni çıkıyorlardı. Yoksa içerdeki konuşmaları mı dinlemişlerdi?

Ecevit'in bilmediği Sunay'ın Taylan'ı kabul etmediğinin Türk Haberler Ajansı vasıtasıyla daha görüşme yeni başladığında yayınlanmasıydı. Sonradan bir yazar bu mese-

leyi ele alıp, Ecevit'in «Demirel tarafından oyuna getirildiğini» yazacaktı.

☆ FORMÜLLER BİTİNCE

AP ile CGP hemen ertesi günü Taylan'ın Senato'ya sokulmasından vazgeçtiklerini açıkladı. Demirel bu çözüm yolunun gerçekleştirmeyeceğinin anlaşıldığını belirtirken Ecevit «Cumhurbaşkanı vekili Arıburun, Taylan'ı tayin edebilir» diyordu.

Bu saatlerde ise AP Genel İdare Kurulu durum değerlendirmesi yapmak ve muhtemel gelişmeleri gözden geçirmek için toplantıya çağırılmıştı ki, Başbakan'ın Demirelle görüşmek istediği belirtildi. Demirel görüşmenin gerekçesini sordurunca; Melen'in odasında Genel Kurmay Başkanvekili'nin AP lideri ile konuşmak istediği öğrenildi. Sancar'ın Amerika'da olması sebebiyle kendisine vekalet eden Orgeneral Eşref Akıncı'nın görüşme talebini Demirel «Eğer Başbakan davet ediyorsa gelirim» diye cevaplandırdı. İstek kabul edildi.

Orgeneral Akıncı'nın söze başlamasıyla birlikte Demirel; tahmininde yanılmadığını anladı. Çünkü elde formül kalmayınca Gürler adı tekrar gündeme getirilmek istenmişti. Zaten AP Genel İdare Kurulu da bunu ele alacaktı.

Akıncı, Başkanın bir an önce seçilmesini ve Ordu'nun huzursuzluğunu belirtti. Yollar kapanmıştı. Bunun için Gürler seçile-

Eşref Akıncı

bilirdi. «Biz söz verdik kendisine, bir defa daha deneyemez misiniz?» dedi.

Demirel «Bu mümkün değil» cevabını verdi. Ve ekledi :

«Çankaya'nın yolu Parlamento'dan geçiyorsa biz Gürler'i seçmeyeceğiz. Parlamen-todan başka bir yolla gidiliyorsa gitsin otursun, bize haber yollasın»

Eşref Paşa demokrasiye inanmış bir zattı... Hiyerarşiye bağlıydı. «Ordu bir kere bu işe karışmış oldu. Bize ters gelmeyecek bir şahsı seçin. Ne 27 Mayıs'a ne de 12 Mart'a karışmamış biri olsun» diyerek ricada bulundu.

Eşref Akıncı dışarıda da gazetecilerin «Cumhurbaşkanı seçimi en kısa süre içeri-

sinde yapılır mı?» Sorusunu «Bunu parlamento bilir» diyerek karşıladı. Kara Kuvvetleri Komutanı «Şimdiye kadar olan seçim neticelerinden Silahlı Kuvvetler rencide oldu mu» şeklindeki sualine «Hayır... Hayır... Yok...» cevabını verdi.

Demirel ise bütün soruları cevapsız bırakırken içeride «Maksadımız halka ters düşmeyecek birini bu yüce makama oturtmaktır. Emin olabilirsiniz ki, Silahlı Kuvvetleri rencide etmeyi düşünmeyiz» dediğini hatırlatırken yeni çıkış yolları arıyordu...

☆ ARIBURUN ÇANKAYA'DA

Bir gün sonra, 28 Mart'ta Sunay veda etti. Hem de süresinin uzatılmasına karşı çıkan partileri ve İnönü'yü suçlayarak...

Çankaya'da artık Arıburun vardı. Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini kullanabilirdi.

AP hemen erken seçim teklifini ele aldı. Ve 10 Haziran'da seçim yapılmasıyla ilgili teklifi hazırladıktan sonra partilere başvurdu. Bu arada iki teklif daha götürdü. Bunlar :

- Başkanı halk seçmeli.
- Parlamento içi adaydı.

Partiler her üçünü de benimsediler ancak, çıkış yolu olarak parlamento içi bir aday tercih edildi. Bu kim olabilirdi? AP bunun için de Sabahaddin Özbek'i, Naim Talu'yu isim olarak verdi... Daha doğrusu Demirel, Ecevit'e teklif etti. Ecevit reddetti. Bu-

nuş üzerine Kontenjan Grubu Başkanı Fahri Korutürk için ne diyeceklerini sordu.

Ecevit, üzerinde düşünebileceklerini söyledi. Ve 5 Nisan'da AP, CHP ve CGP Grup Başkanvekilleri ortak bir açıklama ile Fahri Korutürk adı üzerinde birleştiklerini ilan ettiler. Aynı gün toplanan AP Ortak grubunda Demirel **«13 Mart 1973 tarihinde Parlamentonun hür iradesinin tecelli edip etmeyeceği hususundaki endişe ve tereddütler sona erdi.»** diyerek; AP'nin adayına diğer partilerden destek sağlanamadığını söyledi. Demirel bunun üzerine, üzerinde mutabakat sağlanan Korutürk'e **«krize son vermek için sağduyu ile hür vicdanlarda değerlendirerek destek olmalarını»** AP'lilerden rica etti.

Aynı saatlerde Korutürk İstanbul'dan Ankara'ya uçakla geliyordu. Kendisine Çağlayanlıgil vasıtasıyla telefonla haber gönderilmişti. Korutürk de yalnız AP'nin değil, başka partilerin de yazılı olarak kendisini destekleyeceklerine dair önergeyi görmek istedi. Gösterildi. Kabul etti...

Saat 15'de başlayan oylamada ise 365 oy alarak Türkiye'nin altıncı Cumhurbaşkanı seçiliyordu. Korutürk yemin etmek için Meclis'e gelirken 51 oy alan Bozbeyli ile 87 rey toplayan Gürler içlerini kemiriyorlardı. Biri kin ve inadinın esiri olmuş, diğeri de, ihtiraslarının neticesinde garip kalmıştı.

☆ YENİ ASYA VE 12 MART

Buraya kadar anlatmaya çalıştığımız 12 Mart döneminin geliş ve gidişi sırasında

Gürler, yalnız kalmıştı.

mensup olduğumuz YENİ ASYA Gazetesi diğer basın organlarından çok farklı bir politika takip etmiştir.

Silahlı Kuvvetlerimizi rencide etmeden, milletin hür iradesi ile gelmiş bir iktidarın silah zoruyla alaşağı edilmesine şiddetle karşı çıkan YENİ ASYA, o günlerde şaşkınlık içinde bulunan vatandaşlara ve siyasilere yol gösterici neşriyat yapmıştır.

12 Mart'ın hemen ertesinde bir AP'linin; İnönü'nün başkanlığında bir koalisyona gidilmesinden başka çare olmadığı görüşü üzerine yazılan yazıda **«Bu bir zillettir. Kendi haysiyetinizi korumasını bilmiyorsanız bi-**

le milletin haysiyetini korumakla mükellef olduğunuzu unutmayınız» denilmiştir.

Avukat Bekir Berk tarafından kaleme alınan bu başyazıda, «Hayır Adalet Partili mebus bey, hayır! Sizin böyle teklifte böyle bir beyanda bulunmak değil, böyle bir şey düşünmeğe dahi hakkınız yoktur» ifadesiyle «MİLLETVEKİLLERİNE DÜŞEN VAZİFE ANLATILMIŞ» ve İnönü'nün başkanlığındaki koalisyona şiddetle karşı çıkılmıştır :

«Çöreklandığı iktidar sandalyasından milli iradenin yirmi yıl önce koparıp aldığı ve o günden bu güne bütün seçimlerde yere vurduğu milli ve ebedi (!) muhalefet liderinin ayaklarına kapanamazsınız. Siz bilmiyor musunuz ki, milli iradeyi hiçe sayanlara karşı onu hakim kılmak isteyenler dün Demokrat Partide toplanmışlardı. Demokrat Partinin bertaraf edilmesinden sonra ise aynı cemaat Adalet Partisi'nde karargâh kurmuştu. Bu esnada halka istikamet verenler şu veya bu şahıs olmamış fakat hepsi basiret sahibi halkımız ortaya atılanlar arasında iradesine en hürmetkâr olanını en müdebbir telâkki ettiğini fıtratın kanunlarına tedric prensiplerine riayetkâr şeklinde hareket ettiği, burnunun önüne değil, ileriye baktığı kanaatine vardıklarını başa geçirmiştir. Ve siz şimdi nasıl olur da vekili olduğunuz halkımız adına İnönü'ye ram olursunuz.

(...) Siz biliyor musunuz ki, ordularımızı zaferden zafere koşturan tilsim «Ya şe-

hid Ya gazi» idealinden başka bir şey olmadığı gibi milletleri ayakta tutan ruh da kuvvetin hakda olduğunu bilmek ve ona göre hareket etmek iradesidir. Ve bu iradeyi ayakta tutmak da sizin vazifenizdir.

Evet «El-hakkû ya'lû velâ-yu'lâ aleyh...»

Ve siz oradan ayrılamazsınız. Siz orayı terkedemezsiniz. Sizin vazifeniz son nefesinize kadar orada milli iradenin müdafiliğini yapmaktadır.

Evet hırs gözleri bürüyünce pek çok Brütüsler çıkar, tehlikeyi hissedince fareler gemiyi terkeder. Tehlike görününce gemi personeli yolcuları boşaltır. Ama kaptanlar gemilerini terketmezler kaptan köşkünde dimdik ayakta durarak köpüklü sulara gömülürler. Bunun gibi müdafiiler de müdafaa mevkiini terketmezler ve terkedenler şerefli bir iş yapmış olamazlar. Size düşen vazife meclisin kapıları açık olduğu müddetçe milli iradenin bekçiliğini yapmağa devam etmektir. Sizden yapabileceğinizden fazla birşey de istenmiyor.

Evet, meclise ve hususen Adalet Partisi milletvekillerine düşen vazife saflarını her zamankinden daha sık tutarak yekpare bir kitle halinde yanyana, omuz omuza vazifelerine devam etmek, milli iradenin hakimiyetini temin, tesis ve devam ettirmek için bütün imkânlarını kullanmaktır.»

Bu yazının çıktığı 15 Mart 1971'den iki gün sonra yani 17 Mart'ta da «MANZARA

VE ÇIKIŞ YOLU» başlığı altında Avukat Bekir Berk'in anarşik hadiseleri kısaca değerlendirdikten sonra asıl meseleye gelen makalesi yayımlandı :

Başyazıda «ODTÜ'de (...) de yakalanan Pekin ve Moskova yapısı silahlar ve yığın yığın subay elbiseleri ve çeşitli apoletler askeri darbe aktörlerinin kimler olduğunu göstermektedir» denildikten sonra, Tağmaç'ın yurt çapında sevinçle karşılanan mesajı hatırlatılıp, bunun son muhtıra ile ters düştüğü belirtiliyordu :

«Tağmaç Paşanın bayram mesajı ve sair konuşmalarını alkışlayan Türk milleti şimdi susuyor ve Tağmaç Paşanın hedef aldığı, orduya «satılmışlar, uşaklar, hainler» diyenlerle «Atatürkçülük, çağdaş uygarlık düzeyi, devrim kanunlarından bahseden ve fakat Türkiye'yi bir iç harbe sevk etmek isteyen anarşist ve komünistlere karşı icabeden çıkışı ihtiva etmeyen bildiriyi (12 Mart'ı)» kimlerin alkışladığı sıralanıyordu. Bunlar TÖS, Dev — Genç, Marksist Proflar, aşırı solcu yazarlar, DİSK'ti. Bunlardan ayrı olarak «Mücadele Birliği alkışlıyor. Ülkü Ocakları alkışlıyor ve neyin geleceğinden habersiz bazı ahmaklar alkışlıyor» deniliyordu.

Bundan sonra YENİ ASYA Hukuk Müşeviri Avukat Bekir Berk'in yazısında erken seçimin tek çare olduğu ve istifa eden Demirel'in yeni bir vazife kabul edemeyeceği de ifade edilerek Cumhurbaşkanı'na vekalet

etme yetkisi olan Senato Başkanı Tekin Arıburun başkanlığında bir seçim hükümeti kurulması isteniyordu.

☆ BİR MANŞET

YENİ ASYA Erim'in Başbakan oluşunu da diğer gazetelerden farklı yayınladı O günlerin havası içinde hislere tercüman oldu.

«Partilerüstü Başbakan bulundu» şeklindeki üst başlığın altında en iri hurufattan «CHP'LI NİHAT ERİM» manşeti dizilmişti.

Yeni Asya bundan sonra Erim'in Beyin Kabinesini yıpratmak için bütün gücünü ortaya koyacaktı.

Erim'in özel hukuk danışmanı Kurtul Altuğ'un anlattığına göre trajı az muhalif gazeteler sonradan 11'ler adını alan aşırı solcu bakanların canını fena halde sıkıyormuş. «Yahu bunların satışları ne kadar ki» diye yapılan telkinler de tesir etmiyormuş. Gerçekten bugün basının trajından daha çok yaptığı yayının doğruluk ve isabetliliği tesirli olabilmektedir. İmkânları geniş olduğu için trajını arttıran nice gazete vardır ki, doğru dürüst bir istikametli politikası olmadığı için çoğu zaman hadiseler ters düşse düşse inanılmaz olur.

Yeni Asya bu sırada bir vazifelinin dediği gibi 12 Mart döneminin en buhranlı zamanlarında «Bir sinek gibi çok inekleri rahatsız etmiş»tir.

Yeni Asya Erim'in Marksist Profesörleri çağırarak onların anayasa değişikliği ile

ilgili görüşlerini almasına şiddetle mukabele ederek «ERİM KİMLERDEN, AKIL ALIYOR» diye sekiz sütun manşet atmıştır. AP yanlısı gazetelerin bile konuşmak yerine susmayı tercih ettiği bu ortamda hiç bir menfaat beklemeksizin sırf millet, memleket için varlığını ortaya koyan YENİ ASYA Erim'in akıl aldığı danışmanların hüviyetlerini bir bir sıralayıvermiştir. İri iri harflerle Tağmaç'ın dikkatine; Prof. Bahri Savcı, Prof. Mümtaz Soysal, Prof. Bülent Nuri Esen, Prof. Muammer Aksoy, Prof. Hüseyin Naili Kubalı'nın Marksist veya komünistlere müsbet rapor rapor kişiler oldukları sunuluyordu. Avukat Bekir Berk de «MÜŞAVERE... FAKAT KİMLERLE?» başlıklı makalesinde aynı meseleyi işliyordu.

Nitekim bu yayın tesiri göstermekte gecikmedi. Marksist Proflar bir gece içinde sıkıyönetim tarafından nezarete alındı ve Erim antikomünist profesörleri çağırarak zorunda kaldı. Ve aynı günlerde Tağmaç'ın emriyle Anayasa değişikliği ile ilgili olarak Korgeneral Muzaffer Heper Başkanlığında iki Korgeneral, iki Tuğ ve Tümgeneral ve Amiralle iki Albay'ın teşekkül ettirdiği bir komisyon çalışmaya başladı.

Sıkıyönetim dönemindeki komünistlere karşı bütün icraatları destekleyen YENİ ASYA; Hükümet'i yıpratmakta «hududu biraz aşınca» sıkıyönetim tarafından bir hafta müddetle yayından men edildi.

12 Mart'ın rövanşı olacak Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde de YENİ ASYA diğer bir çok yayın organının tam tersi yayın yaptı ve bunda başarıya ulaştı. Diktanın gelmesine mani olmak için Gürler'e cephe alan Hürriyet ile AP'li Dünya Gazetesi'yle beraber Parlamenteoya yapılan baskılara karşı büyük bir cesaretle direnen YENİ ASYA hadiseleri değerlendirmede bu iki gazeteyi zaman zaman geçti. 21 Şubat'ta Genel Kurmay'ın yayınladığı bildiriye karşı ilk çıkışı sıkıyönetime rağmen yapabildi.

Bu sıralarda diğer yayın organları her an ihtilâl olacakmış havasını estiriyorlardı. Hatta bazı YENİ ASYA okuyucuları bile şüpheye düşmüşlerdi. Fakat maneviyatın kırılmaması için YENİ ASYA atak üzerine atak yaptı. Bir çok oyunların bozulmasına sebep oldu.

Zaman YENİ ASYA'yı haklı çıkardı. 12 Mart'ın gelmesine yol açan 41'ler hadisesinde takındığı tutum o zaman şiddetle tenkit edilmiş, bazıları tarafından anlaşılmamıştı. Fakat bugün görüyoruz ki, aradan geçen yedi yıldan sonra teşhisimiz bir kere daha doğrulanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM :

**DEMİREL,
12 MART'IN
YILDÖNÜMÜNDE
SORULARI
CEVAPLANDIRIYOR**

- 1) — 12 Mart'ın, Türkiye'nin kalkınmada «Take - off» noktasına geldiği anda vukubulmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

1) — 12 Mart'ın ne olduğu üzerinde evvelâ bir mutabakat tesis etmek lâzımdır.

Milletin hür iradesi ile seçilmiş meclislerin güvenoyuna dayanan Hükümet Anayasa'nın öngördüğü Hükümettir. Türkiye'de başka türlü bir hükümet düşünülemez.

Bir ülkenin Anayasa'sı hükümet için tek formül getirir. Hükümet, Parlamenter Demokrasi'nin müesseselerinden birisidir. Mutlaka ki çok önemlisi-
dir.

Şayet bir ülkede Hükümetlerin nasıl gelip nasıl gideceği kaideye bağlanmamışsa o ülkede kaideye bağlanan hiç bir şey yok demektir. Siyasî iktidarların nasıl gelip nasıl gideceği belirlenmişse ve bu işliyorsa o ülkede «İktidar Kavgası» sona ermiş demektir. Belirlenmemişse, veya belirlenmiş olup da işlemiyorsa, o ülkede rejim işlemiyor demektir.

12 Mart olayını ne olduğuna, neden olduğuna, arkasında ne bulunduğu bakmadan veya bunları enine bayuna tartışmadan bir büyük Anayasa bunalımı olarak ele almak gerekmektedir.

12 Mart olayı, 12 Mart muhtırası ile başlamıştır. Muhtıra, Meclislerin güvenoyuna dayanan Hükümete verilmiştir. Bunun Anayasa ile bağdaşmadığı 12 Mart 1971 tarihinde tarafımızdan ifade olunmuştur.

12 Mart'ın tanımlanması o gün Anayasa bunalımı olarak yapılmıştır. Bu tanımlama zaman içerisinde değişmemiştir. Bunalımın mihrakında bulunmamıza rağmen, bu bunalımı aşabilmek için hadisenin üstüne çıkmayı başarmışızdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisini açık tutmak ve bunalım içinde bu zemini kullanmak ilk düşündüğümüz çare olmuştur. Bunda başarılı da olduk.

12 Mart 1971 tarihinin hemen sonrasında partiler üstü hükümetler teşkili cihetine gidilmiştir. Parlamenter Demokraside böyle bir hükümet şekli yoktur. Tarafsız bir icra düşünülemez. Partilerüstü hükümetler ve tarafsız icra, Anayasa'nın ruhuna ve Partiler Demokrasisine aykırıdır. Neticede işlememiştir.

1973 Sandığının başına gelinebilmesi, Demokrasi inancının, sabrın ve değerli bir mücadelenin neticesinde ancak mümkün olmuştur.

Hükümet Kanunları icra eder. Yegâne organ da değildir. Suç ve ceza tesbit ve tayin etmez. 1971 sonrasında suçlular ortaya çıkarılmış ve cezalandırılmıştır. Bunların Hükümetle hiçbir ilişkisi olmadığı görülmüştür. Hal böyle iken, ortada suç belli, suçlu belli olmasına rağmen, Hükümete muhtıra tevdi etmenin ülkede sükunet sağlayacağını sanmak doğru değildi. Doğru olmadığını da zaman göstermiştir.

Hükümet adeta sokağa bir sus payı olarak verilmek istenmiştir. Sokak susmamıştır. Aksine çok daha şiddetlenmiştir. Hükümeti taviz olarak aldıktan sonra susması mümkün değildir.

12 Mart Anayasa bunalımının kökünde seçime, seçilmiş Parlamente'ya, ona dayanan Hükümetlere husumet belirtileri yatar, öyle değil idiyse seçilmiş

parlamentonun güvenine sahip Hükümet varken, niye partilerüstü hükümet aranmıştır?

Olayları çıkaran Hükümet değildi ki, Hükümet husumete muhatap olsun. Hükümet olayları önlemeye çalışıyordu. Hükümet olayları ne ile önleyecekti. Devletin Güvenlik Kuvvetleriyle. Olayları meşru Hükümetin emrinde kalarak önlemek varken, Anayasa'nın derpiş etmediği biçimde millete hesap vermeyecek olan Hükümet formüllerine başvurarak önlemeye kalkmak, rejimde kopukluktan başka bir şey değildi.

12 Mart 1971 den birkaç gün sonra bu hususları belirtmiştim. Herşeye rağmen ülke bizimdi. Biz milletin hizmetindeydik. Bunalım da bizim bunalımı-mızdı. Bunalımda kaybolmak yerine, onun içinden çıkmanın yolunu aradık ve başardık.

1973 sandığının başına gelinebilmesi bu demektir.

Gerçekten 1971 yılı Türkiye için çok önemli idi. 12 Mart 1971 ile girdiğimiz bunalım ülkenin hiçbir meselesini halletmemiş, aksine meseleleri biriktirmişti. 1971 - 75 döneminde 4 senede 8 hükümet değişti. 1973 seçimleri siyasi iktidar çıkaramadı. Enflasyon büyük bir mesele haline geldi. 1971 - 73 döneminde Türkiye'yi huzursuz kılanlar, 1974'te kanunun pençesinden af ile kurtuldular. 1975 başında ülke 4 sene kaybetmiş olarak, 1971'e nazaran çok daha ciddi problemlerle yüklü bulunmaktaydı.

Bunalımlar böyledir. Götürdüğü getirdiğinden fazladır. Ülkelerin ve milletlerin bunalıma talip olması düşünülemez. Aranacak olan istikrardır. Türkiye 1971 - 1977 döneminde belki bunu öğrenmiştir. Türkiye ne kazandıysa, istikrarlı dönemlerde kazan-

mıştır. Bunalımlı dönemlerde hep kaybettik.

12 Mart Bunalımın Türkiye'nin kalkınmada Take Off noktasına geldiği anda vukubulmasının sebebini bulmakta müşkülât çekiyorum.

2) — **Türkiye'nin 1965'lerden sonraki «çok yönlü» dış politikasının 12 Mart'a ne ölçüde tesiri olmuştur;**

2) — Türkiye 1965 sonrasında milli menfaatlerinin gereği çok yönlü bir dış politikayı takip etmiştir. Bunun bazı dostlarımızca yadırganmadığını söylemek mümkün değildir. Hükümetleri düşürme, ülkeler içerisinde kargaşa çıkarma bakımından Dünyada tecrübe sahibi Devletlerin bulunduğunu olup bitenlere bakarak söylemek mümkündür. Ancak Türkiye'de olup bitenlere bir paralellik kurmak fevkalâde müşküldür.

3) — **12 Mart muhtırasında, hükümetle birlikte parlamento da suçlandığı halde; sadece AP'nin meseleye hassasiyet göstermesine karşılık CHP ile diğer partilere mensup parlamenterlerin muhtırayı alkışlamaları karşısında düşünceleriniz nelerdir?**

3) — Hükümet Meclisin güvenoyu ile ayakta durur. Güvensizlik oyu ile düşer. Hükümetin ayakta durması, Meclisin iradesine bağlıdır. Biz bunu savunurken, muhalif muvafık Meclisin bütün üyelerinin hukukunu savunduğumuza kaniyiz. Hükümete vücut vermek veya onu düşürmek Meclisin hakkıdır. Ve münhasır hakkıdır. Şayet Meclisin bir kısım üyeleri kendi haklarının başkası tarafından

kullanılmasına karşı çıkmayıp, hatta ona alkış tutuyorlarsa, bundan ancak Demokrasi hesabına hüznün duymak gerekir, Siyasî iktidar düşmanlığını «Benden sonra tufana kadar» götürebilmek gerçekten elem vericidir. Bunu yapanların yarın aynı şeyi kendi başlarına - şayet iktidar olurlarsa - gelmesini tahrik ve teşvik ettiklerini idrak edememeleri hâzindir.

12 Mart Muhtırası, Hükümeti ve Parlamentoyu beraberce kötülemiştir. Ama bunun karşısında sadece Adalet Partisi Parlamentonun hukukunu savunmuştur.

Siyasi iktidar düşmanlığı o raddeye vardırılmıştır ki, Parlamentonun muhalefet grupları, başta Halk Partisi, kendilerinin de kötülendiğinin farkına varmak istememişlerdir.

Bu sebeptendir ki, Türkiye'de 30 senelik çok partili hayata geçildiğinden bu yana millet henüz çıkardığı siyasî iktidarı kendi hür iradesiyle iş başından uzaklaştırmayı başaramamıştır. Siyasi muhalefetin tahammülsüzlüğü ve sorumsuzluğu, rejimin işlemesinin baş engeli olmuştur.

4) — 1970'de daha çok 'lüks mallara getirilen vergilerin, bazı çevrelerde doğurduğu tepkilerin bir müdahale için zemin hazırlamada tesiri olduğuna inanıyor musunuz?

4) — 1970'de önemli ekonomik kararlar alınmıştır. Bu ekonomik kararların ülkenin kalkınmasına yeni bir hareket getirmesi düşünülmüştür. Bu kararlar cesur kararlardı. Bu kararların tatbikatından 12 Mart sonrasında da vazgeçilmemiştir. Tabii ki, siyasî istikrarsızlık bu kararlardan istenilen tesirin

hasıl olmasına mani olmuştur. Bu kararlarla 12 Mart olayının bir irtibatını kurmakta güçlük çekiyorum.

- 5) — **Haşhaş ekiminin 12 Mart hükümetlerinin ilk icraatlarından biri olarak yasaklanması bir tesadüf müdür?**

5) — 12 Mart sonrasında kurulan Hükümete beyin kabinesi adı verilmiştir. Beyin kabinesinin yaptığı ilk iş, Türkiye'nin kalkınamayacağını ilân etmek olmuştur. Zira Türkiye ancak 2359 sene sonra kalkınabilir demek, Türkiye'nin kalkınamayacağını ilân etmekten başka birşey değildir.

12 Mart sonrasında kurulan Hükümetin ikinci yaptığı iş, kuruluşundan bir ay sonra sıkıyönetim ilân etmek olmuştur. Halbuki, 12 Mart 1971 öncesinde görev başında bulunan Hükümet görevi bırakırsa, Türkiye'de herşeyin duracağı ilân olunmuştu. Aksine Sıkıyönetimi gerektirecek kadar olaylar artmıştır. Demek ki, olayların Hükümetle bir ilişkisi yokmuş.

12 Mart sonrası Hükümetinin üçüncü yaptığı iş Kızılçin'i tanımak olmuştur. Bu husustaki düşüncemizi o gün ifade ettik.

Dördüncü yaptıkları iş ise, 1961 Anayasa'sı ile, ülkenin idare edilemeyeceğini ilân etmeleri olmuştur. Halbuki, Beyin Hükümeti kurulmadan önce, bu Anayasa ile ülkenin gül gibi idare edileceğini söyleyenler, yine kendileri idi.

Beyin Hükümetinin beşinci yaptığı iş, haşhaş ekimini yasaklamak olmuştur. Bu fevkalade yanlış bir karardı. Senelerce biz böyle bir tazyike göğüs germiştik. Neticede bu yasak daha sonra uygulanmadı. Uygulanamazdı da.

Beyin Hükümetinin altıncı yaptığı iş, sekizinci ayını doldurmadan bırakıp gitmek olmuştur. Böylece Türkiye'de bazı kimseler büyüğü reçetelerde yine birşey bulmamışlardır. Ama ülke zarar görmüştür.

- 6) — **Eğer dış sebepler olmasaydı sadece içteki hadiseler bir müdahalenin meydana gelmesine yetecek zemini hazırlayabilir miydi?**

6) — Demokratik rejimle idare edilen memleketlerde «müdahale» lügat dışıdır. «Müdahale» rejimin kaideleri arasında mevcut değildir. Esasen müdahale korkusu uzun yıllar rejimin işlemesine mani olur. Demokratik rejimde siyasi iktidarlar muayyen süre sonunda milletin iradesine kendilerini arzederler. Giderler veya kalırlar. Bu milletin elindedir. Bu yol hep açıktır. Hal böyle iken iç ve dış sebeplerin müdahaleye müncer olması bahaneden ibarettir. Rejimin henüz işliyemediği ülkelerde bahaneyi daima bulmak mümkündür. Önemli olan müdahaleyi haklı göstermeye çalışmak değil, müdahaleyi zihinlerden silmektir. Bu bir gelenek meselesidir.

- 7) — **Dış kredilerin 1970'lerde kısıtlanmasının 12 Mart'a geliste ne derece rolü olmuştur? Bunda başka kaynaklara yönelmenin doğurduğu tepkiler de söz konusu olabilir mi?**

7) — Bu sorunuzdaki hususla, 12 Mart arasında bir irtibat kurmak benim için müşküldür.

8) — Devalüasyonla, Türkiye'nin pazar aramayı hedef alması ve bunun da bazı ülkeleri tedirgin ederek, 12 Mart'ın gelmesinde rol oynadıkları iddiasına ne dersiniz?

8) — *Keza bu sualinizle 12 Mart arasında bir irtibat kurmakta müşkülât çekiyorum.*

9) — 12 Mart muhtırasından sonra ümitsizliğe kapıldığınız anlar oldu mu?

9) — *Biz bir haklı davanın mücadelesini yaptık ve yapıyoruz. Bu mücadeleyi meşru yollardan giderek, meşru zeminlerde ve açıkça yapıyoruz. Entrika ve hile bizim defterimizde mevcut değildir. Bu mücadeleyi millet için ve Allah Rızası için yapıyorum. İnandığım davada, önümüze engel çıkacağını bilerek yapıyorum. Üzüldüğüm pek çok şey olmuştur. Ancak yeis ve inkisara düştüğüm anları hatırlamıyorum.*

* * *

BEŞİNCİ BÖLÜM :

BİR BELGE

BİR BELGE

Sebepleriyle ve hadiseleriyle ortaya koymaya çalıştığımız 12 Mart'la ilgili münakaşaların daha uzun müddet devam edeceğini söyleyebilir. Geçtiğimiz dönem içinde şüphesiz en ilgi çeken açıklamayı Demirel hükümetlerinin değişmez Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil yapmıştır. Çağlayangil 12 Mart'ın verilmesinde «CIA»nın kuvvetle bulunduğunu söylemektedir. Bir gazeteciye verdiği bilgilerden ayrı olarak Çağlayangil 1976 Aralık ayında bütçe müzakereleri sırasında bu mesele ile ilgili kısa bir konuşma yapmıştır. Çağlayangil

ÇAĞLAYANGİL'İN İDDİASI : «12 MART'TA CIA VARDIR»

«Bir ABD yayınında 1960 darbesi ve 1971 askerî tazyiki
CIA listesinde yer aldı. Bunlar tekzip edilmedi» diyen

konusmasını bir yabancı gazetenin yayınında dayandırmaktadır. Kupürünü verdiğimiz bu gazetenin 1972'de Türkiye'ye girişi yasaklanmıştır. Bu gazete CIA'nın gerçekleştirdiği veya yardım ettiği hükümet darbelerinin listesini vermiştir. Ve bu iddialar yalanlanmamıştır. Gazetede listede 1960'daki darbe ile 1971'deki müdahalede CIA'nın rolü olduğu ifade edilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Rusya devletleri ve milletleri hakimiyeti altına almaya çalışırken; bugün Amerika'da bile bir başağrısı olarak kabul edilen ve kuruluş gayesini aşarak dost bir çok ülkede ABD'nin antipatik olmasına yol açan CIA çeşitli darbelere karışmıştır. Ancak Carter'ın dışişleri Bakanının belirttiği gibi Amerika bundan böyle başka ülkelerin iç işlerine karışmama kararı almıştır.

* * *

Burada hemen belirtmek isteriz ki, ne olursa olsun hür dünyanın bekçisi olan Amerika'yı Rusya'ya tercih etmemiz gerekmektedir. Hislerimizle ABD'nin istenmeyen işlerine karşı bir tepki göstersek de, Komünizm belâsına karşı demokrasi tarafından yerini almamız şarttır.

Zaten Amerikan elçilerinden Commer'in de belirttiği Amerika dost ülkelere müdahalede bulunmaktadır. Ancak kuvvetli hükümetler karşısında bir şey yapamamaktadır. Bu bakımdan dış tesirler ancak, içteki zayıflama karşısında başarıya ulaşabilmekte-

dir. Yani bir yerde kabahatı kendinizde armalıyız. Eğer 41'ler hadisesi olmasa, CHP anarşiyi himaye etmese, bir kısım zenginler menfaatleri için milletin seçtiği iktidarların kuyusunu kazmasa ne Amerika ne de Rusya'nın tazyikleri tesir etmez. Yoksa Türkiye Demirel'in dediği gibi zayıf bir ülke olursa devamlı olarak kösteklenir. Bu sebeple de menfaatleri bozulacağından endişelenen başka ülkeler Türkiye'nin kuvvetli olmasını istemez. Bunun için milletin kuvvetli hükümetlere ülkeyi teslim etmesi tek çare olarak görünüyor.

• • •

WHERE THE CIA HAS WORKED

1947 Germany: Great expansion of Bureau Gehlen, establishment of spy schools training parachutists
1948 Colombia: Intervention in Bogota in rebellion
1949 Syria: CIA agent Meade sets up Zaim dictatorship
1950 Korea: CIA anticipates attack from the North, in rivalry with General MacArthur's military intelligence
1951 Egypt: First CIA team under Kermit Roosevelt
1951/2 USSR: First air-drops of agents and saboteurs
1952 Egypt: Roosevelt negotiates with Free Officers, planning revolution against King Farouk
1953 Germany: CIA active in East Berlin uprising
1953 Egypt: Pact with Nasser who accepts CIA bribe of \$1,000,000. CIA provides military and intelligence instructions from former Wehrmacht and SS officer corps
1954 Germany: CIA revolt against President Arhenz
1955 Vietnam: CIA sets up the Ngo Dinh Diem government with agent Richardson as adviser
1956 Suez: CIA intervention in Anglo-French-Israeli operations
1956 Hungary: CIA Special Forces and agents aid uprising
1957 Indonesia: CIA assistance to anti-communist rebels against President Sukarno
1958 Iraq: CIA renders help to General Kassem's coup against King Faisal
1959 Indonesia: CIA supports setting up of rebel government in Ambon and

the Moluccas

1960 Congo: CIA assistance to Lumumba in Katanga

1960 Turkey: CIA helps overthrow of Menderes government by General Cagrel

1960 USSR: U-2 overflights exposed by shooting down aircraft piloted by Gary Powers

1960 Cuba: End of CIA-sponsored Batista regime

1961 Algeria: CIA supports OAS rebels

1961 Cuba: Abortive invasion at Bay of Pigs

1962 Honduras: CIA masterminds revolution

1962 Dominican Republic: CIA masterminded coup against President Bosch

1963 Guatemala: CIA assists President Ydigoras

1964 Brazil: CIA assists in military coup of General Branco

1965 Dominican Republic: CIA Special Forces suppress civil war

1966 Argentina: CIA assists military coup of General Onganía

1967 Greece: CIA assists Colonels' Junta in military coup to prevent elections, thus prevent King Constantine's return

1968 Czechoslovakia: CIA agent in Prague during uprising

1969 Haiti: CIA sponsors invasion attempt from Honduras

1970 Guinea: CIA assists invasion attempt from Portuguese Guinea

1971 Turkey: CIA agents active in forced resignation of government following military action.

Türkiye'ye girmesi yasaklanan The Daily Telegraph «CIA nerelerde faaliyet gösterdi» başlığı altında yayınladığı listede 1960'da General Gürsel'in ihtilâl yapmasına yardım ettiğini ve 1971'de de askeri tazyiki takiben hükümetin istifaya zorlanmasında da CIA ajanlarının aktif rol oynadığını yazmıştır. Ve bu haber yalanlanmamıştır.

12 Mart 1971 günü milletin
reyi ile iş başına
gelen bir iktidar
askerî müdahale
neticesinde devrilmişti.

Bundan sonra
düşürülen iktidarın
mensupları
normal demokratik
rejime dönüş
kavgasını verdiler.

Ve bu kavga

13 Mart 1973
günü Cumhurbaşkanlığı
seçimindeki
mücadele ile
başarıya ulaştı.

Yani 12 Mart'ın
rövanşı

13 Mart'ta alınmıştı.

12 Mart'ın içyüzü'ndeki
bu kavganın
bilinmeyen yönleri ilk
defa kısmen de
olsa ortaya kondu